

Realka

JASNA AMON

Motivacija v vrtcu

DAMJANA JOVAN

Spletni kvizi pri pouku matematike

NINA ŽELEZINGER

Efektivnih petinštirideset minut

ROMANA BRADEŠKO

Mali naravoslovec

URBAN PROSEN

Verbalno nasilje v vzgojno-izobraževalnih ustanovah

Strokovna revija Realka s področja predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja in izobraževanja odraslih

ISSN 2784-6903

Urednica: Jasna Colnerič

Naslov uredništva:

REALKA, Jasna Colnerič, s. p.

Lastine 2e

3250 Rogaška Slatina

Tel.: 031 637 552

e-mail: realka.izobrazevanje@gmail.com

Risba v 27. številki revije Realka:

Risbo na naslovnici je prispevala Jelka Namestnik Brbre.

Revijo Realka izdaja REALKA,
Jasna Colnerič, s. p., Lastine 2e,
3250 Rogaška Slatina na spletni
strani www.realka.si.

Odgovorna urednica revije je
Jasna Colnerič.

Revija Realka je vpisana v
razvid medijev, ki ga vodi

Ministrstvo za kulturo
Republike Slovenije, pod
zaporedno številko 2465.

Revija Realka izhaja enkrat mesečno, lahko tudi dvakrat, trikrat v
digitalni obliki na spletni strani www.realka.si

Beseda urednice

Pred nami je številka ob koncu pouka. Vsaj osnovnošolci in srednješolci so z učenjem zaključili, študenti pa so že nekaj časa v izpitnih obdobjih, kjer pridobivajo ocene za zanje, ki ga izkazujejo. Znanje v našem šolskem sistemu mora ostati tista vrednota, ki nekaj pomeni. Preveč beremo ponovno, kako se osnovnošolci in srednješolci borijo za točke za vpis na šole, fakultete, da bi uresničili svoje sanje. Pred vse to moramo dajati tudi skrb za znanje, ki mora biti pridobljeno na različne načine in odsevati mora spoštovanje do slehernega, ki je v tem procesu. Učili smo se za življenje in naj tako ostane tudi v bodoče, da bodo mlajše generacije znale v teh modernih situacijah preživeti in ohraniti dostojanstvo, zdrav vrednotni sistem in obenem uspešno realizirati svoje sanje, ne da bi se ob tem s tem ukvarjala cela družba, ampak tisti, ki se jih to pritika.

Kaj povedati ob koncu pouka? Uspešno smo ga pripeljali do konca in preden zapremo šolska vrata za čas dopusta, nas čakajo še nekatere naloge. Naj bo načrtovanje za novo šolsko leto polno novih idej, izzivov in morda tudi čas za refleksijo preteklega leta; do kje sem prišel in kam si želim priti.

Vsakoletni junij nas spomni tudi na naše pretekle izkušnje ali spomine iz osnovnošolskih dni, kako smo se sami poslovili od tega obdobja in kaj smo odnesli v svet iz objekta, ki je bil naš drugi dom. Učitelji, vzgojitelji, svetovalni delavci, ravnatelji, podravnatelji in tehnični kader puščajo na otrocih, učencih, dijakih, študentih svoje sledove. Koliko različnih otrok se dnevno sprehaja mimo vseh nas in dokler bomo ohranili v sebi to vrednoto prenosa znanja, vzgajanja in izobraževanja, bomo pri tem tudi uspešni. Ne uničujmo jim sanj, ampak jim jih pomagajmo uresničevati tudi v novem

šolskem letu, da bodo občutili del svobode, po kateri tako hrepenijo in si želijo čim prej odleteti, kot pravijo včasih, na boljše.

Hvala za nove prispevke in ne pozabimo, da so tudi naše sanje pomembne. Verjetno si jih ne bi mogli uresničiti tudi brez pedagoškega dela, ki gradi našo osebnost in nas usmerja na znane in manj znanje poti.

Jasna Colnerič
prof. slov., mag. manag. izobr.

KAZALO

JASNA AMON

Motivacija v vrtcu 1

ROMANA BRADEŠKO

Mali naravoslovec 11

DANIJELA CAPUDER

Uporaba aplikacije PlantNet pri pouku naravoslovja v srednji šoli:

Izdelaj e-herbarij 19

DAMJANA JOVAN

Spletni kvizi pri pouku matematike 25

SABINA JURKOŠEK

Uvajanje formativnega spremljanja v življenje in delo vrtca 32

PETRA KAŠMAN JELENKO

Prvi in končni glas v besedi – igre za razvoj glasovnega zavedanja 40

KAJA KOSELJ

Grad Gradiček 46

MELITA LEVAK

Učenje jezika v večkulturnem oddelku vrtca 53

KARMEN MIHELČIČ

Izkustveno učenje v prvem starostnem obdobju 63

NATAŠA PANČUR POSEDEL

Ustvarjanje spodbudnega učnega okolja z elementi formativnega

spremljanja – toaletni papir 70

URBAN PROSEN

Verbalno nasilje v vzgojno-izobraževalnih ustanovah 77

MONIKA RAJŠP

Lev Rogi nas povezuje in opogumlja 84

KARLA ROBIČ ŽEKAR

Prvo iskanje odgovorov na temo elektrike 92

BARBARA SRAKA PETEK

Vloga strokovnih delavcev pri dobrem počutju in stopnji vključenosti
otroka v vrtec 100

URŠKA ZUPANČIČ

Bralni nahrbtnik v vrtcu 106

NINA ŽELEZINGER

Efektivnih petinštirideset minut 113

Motivacija v vrtcu

JASNA AMON

jasna.amon@osrogatec.si

Povzetek: Osebni razvoj je del procesa zorenja našega značaja. Začne se v otroštvu in se nadaljuje vse življenje. Seveda so nekatere osebnostne lastnosti precej statične, prirojene in težko spremenljive. Na nekatere vpliva okolje, lahko pa jih oblikujemo in razvijamo sami, če želimo. Tudi vzgojitelj v vrtcu ima močan vpliv na razvoj značaja, na počutje otroka v vrtcu, na njegov interes in zanimanje za svet ter željo po novem znanju, razmišljanju, izzivih. Osebnostni razvoj zajema spremembe osebnostnih lastnosti, skozi katere gre človek v življenju. Nekatere od teh prilagoditev oseba izvede zavestno sama, lahko pa jih sprožijo tudi zunanje okoliščine in vplivi. Z osebnostnim razvojem in s tem povezano osebno rastjo lahko dosežemo številne cilje in prednosti. Če je otrok motiviran, če ga skušamo motivirati tudi skozi sproščanje, čuječnost in igro, naredimo vzgojitelji ogromno v njegovem razvoju. Zelo pomembna je vzgojiteljeva empatija do otrok, kajti le tako ga lahko motivira, mu pomaga, ga razume.

Ključne besede: otrok, motivacija, čuječnost, empatija, ustvarjanje, sproščanje, igra

Abstract: Personal development is part of the process of maturing our character. It begins in childhood and continues throughout life. Of course, some personality traits are quite static, inborn and difficult to change. Some are influenced by the environment, but we can design and develop them ourselves if we want to. Even the teacher in the first grade has a strong influence about the development of character of the child's well-being at school, about his interest and about his involvement in the world around him, his desire for learning, thinking, and taking challenges. Personality development includes changes in personality traits that a person goes through in life. Some of these adjustments are made consciously by the person himself, but he can also be triggered by external circumstances and influences. With personal development and related personal growth, we can achieve many goals and advantages. If the child is motivated and we try to motivate him also through relaxation, mindfulness and play, teachers do a great deal in his development. The teacher's empathy towards the children is very important, because empathy is the only way we can motivate them, help them, understand them.

Keywords: child, motivation, mindfulness, empathy, creation, relaxation, play

UVOD

Po izobrazbi sem vzgojiteljica predšolskih otrok in delam kot vzgojiteljica. Pred več kot petintridesetimi leti sem začela delati kot vzgojiteljica v vrtcu. Že takrat sem se srečevala z izzivi, kako motivirati, spodbuditi, pritegniti otroke, ki prihajajo iz zelo različnih okolij, z različno zrelostjo, spodbudami in različnimi izkušnjami ter nenazadnje tudi predznanjem. Čeprav so v resnici ti otroci še zelo majhni, so po drugi strani že tako veliki in zreli, da se da z njimi ogromno narediti in jim podati veliko znanja. Včasih so kot gobe, ki vpijajo znanje in nove informacije. Včasih pa so malčki, ki bi se samo še igrali, tekali, se lovili in tekmovali, kdo je glasnejši od koga. Kot vzgojiteljica v vrtcu se zavedam, da imam pomembno vlogo pri izobraževanju in ozaveščanju otrok o stvareh, ki v življenju štejejo. Poučevanje ni le prenos znanja in veščin. Poskrbeti moram tudi za čustveni in socialni razvoj otrok. Eden glavnih ciljev je, da se skupaj z njimi v skupini počutim dobro in da imamo prijetne odnose. Želim, da se otroci veselijo življenja in trudim se, da jim dajem prave razloge za to. Zato vedno znova razmišljam, kako jih motivirati, jih spodbuditi, pa vendar ohranjati čim dlje v njih njihovo otroštvo, veselje, razigranost, naivnost in poštenost. Motivacija je temeljnega pomena, če želimo katerokoli dejavnost izvajati z zanimanjem in navdušenjem. Motiviran otrok bo imel več volje do učenja, raje bo sodeloval v vzgojnem procesu in se bo bolj potrudil, da doseže določen cilj. Seveda pa ima pri učenju in interesu velik vpliv tudi domače okolje. Naloga nas vzgojiteljev in staršev je, da

spodbujamo otrokovo domišljijo, cenimo njegovo prizadevanje in mu to tudi povemo, mu pomagamo, da si izbere uresničljive naloge oziroma da mu zadamo naloge, ki jih bo zmožel opraviti.

Vrste motivacij

Poznamo več vrst motivacij. Kot dve najpomembnejši se pojavljata notranja in zunanja. Notranja motivacija je prirojeno in naravno nagnjenje za razvoj naših notranjih sposobnosti prek učenja, za katerega ni potrebna zunanja spodbuda. To pomeni, da se notranje motiviran človek ne oklepa zunanjih ciljev, kot so nagrada, dobra ocena, priznanje in uveljavitev v javnosti, saj so zanj značilne notranje motivacijske spodbude (radovednost, interesi, vznurjenje, zanos, pozitivna samopodoba). Za zunanjo motivacijo so značilne zunanje motivacijske spodbude, ki izhajajo iz okolja, so posredne, uporablja jih nekdo od zunaj (starši, vzgojitelji, vrstniki), da bi z njimi sprožil motivacijski proces. Zunanje motiviran človek deluje zaradi zunanjih posledic (pohvala, graja, nagrada, kazen, preverjanje in ocenjevanje), sama dejavnost ga ne zanima. Delo je le sredstvo za doseganje dobrega in ogibanje slabemu (Macuh, 2009).

Kako pripomoremo k boljši motivaciji otrok

Nihče ne more povsem motivirati drugega. Starši in vzgojitelji lahko s prigovarjanjem in z oblikovanjem pozitivnega mišljenja pripomoremo, da se otrok loti dela.

1. Pozitivna povratna informacija. Vsak najmanjši otrokov napredek moramo opaziti in pohvaliti. Spodbujajmo ga, da je dobro, da vztraja pri dejavnosti, pa čeprav je zelo zahtevno.
2. Spominjanje na prejšnje uspehe. Preden se otrok loti nove naloge, ga opomnimo, kako uspešen je bil pri prejšnjih.
3. Zastavljanje stvarnih ciljev. Otroka opozarjamo na cilj, ki si ga je zadal. Pogovorimo se, kako bo opravljena naloga pripomogla k njegovi osebni rasti.
4. Ustvarimo pričakovanje. Otroka spodbujamo, naj nam zaupa svoja pričakovanja in možne rešitve. Tako si otroci oblikujejo stvarna pričakovanja in ne posegajo po realno nedosegljivih ciljeh, pri katerih bi izgubili motivacijo.
5. Uporabljajmo igre in ustvarjalne dejavnosti.
6. Krepimo otrokovo samopodobo.

Motivacija postaja sestavni del kakovostnega dela vzgojiteljev v vrtcu. A pogosto je okrnjena, ker smo vzgojitelji preveč obremenjeni; predvsem z delom, ki ni neposredno povezano z delom z otroki (birokratsko delo). Sodobni vrtec v primerjavi preteklih desetletij zahteva večjo prožnost, s tem pa ne samo miselni, temveč tudi strokovni preskok pri delu z mladimi, ki si želijo motiviranega odprtega vzgojitelja, dovetnega za novosti in sodoben način dela v oddelku.

S kaznovanjem in podkupovanjem nikakor ne dosežemo nekih dolgoročnih uspehov. Otrok pa ni vedno preprosto motivirati, zato nalogo naredimo zabavno in smiselno, včasih je treba spremeniti tudi cilje; npr. pospravljanje igralnice lahko spremenimo v tekmovanje s časom med otroki, kdo več in hitreje pospravlja, ga primerjamo s pospravljanjem prejšnji dan. Vse otroke po dobro opravljeni nalogi vedno pohvalimo. Samo motivirani otroci sodelujejo, sprašujejo, razmišljajo, vrednotijo, ustvarjajo. Če želimo povečati otrokovo motivacijo za neprijetne naloge, moramo biti potrpežljivi. Otrok ne bo čez noč vzljubil neprijetnih nalog. Potrebno bo veliko pohvale, potrpežljivosti in zunanjega stimuliranja, zato ne smemo prezgodaj odnehati. Sčasoma bo otrok spoznal, da so tudi neprijetne naloge sestavni del življenja. Motivacija je eden od ključnih dejavnikov za uspeh vzgojnega procesa.

Pot do telovadnice:

- Igrajmo se detektive.

Saj veste, detektiv mora delati tako, da ga nihče ne zasači pri njegovem delu. Torej mora hoditi in se gibati tako, da je popolnoma neopazen. Mi bomo zdaj detektivi. Meni boste sledili tako po tiho, da ne bom nikogar slišala in ne opazila, da ne hodi točno za menoj.

- Usmerjanje pozornosti pred začetkom dejavnosti, ko so glasni
Dvignem kazalec in rečem "Uuuuu, nekaj slišim." Vedno je par otrok, ki to opazi in opozorijo še druge. Sama se z dvignjenim kazalcem proti ušesu delam, kot da želim nekaj slišati, pa ne morem, ker so glasni.

Tako na hitro ustvarim tišino in zanimanje in v trenutku si izmislim, kaj sem poslušala; npr. svoje dihanje. Naj še zdaj oni slišijo svojega.

- Iskanje prvega glasu – starejši otroci v vrtcu

Pripovedujem jim izmišljeno zgodbo, kjer morajo sami ugotoviti, kaj govorim in jo nadaljevati. "Pek peče preste po pet para, pa pride polivaj in pravi ..."

Ali pa grem na potovanje in kaj in koga bom vzela s seboj npr: kovček, kapo, košaro ...

Motivacija pri kosilu; mnogo otrok zavrača hrano, ki jim ni všeč po barvi

- Ob določeni hrani si izmislim zgodbico, kaj se je zgodilo npr. z grahovo juho, da je postala tako zelene barve in prav nič privlačna, vendar pa najboljša juha ta dan

Sprostitutvena vzgoja

Sama se skozi celotno šolsko leto pogosto poslužujem sprostitutvene vzgoje oz. sprostitutvenih trenutkov med dejavnostmi. Otroku moramo že zgodaj omogočiti spoznavanje jasnega izražanja njegovih čustev kot tudi prepoznavanje in spoštovanje čustev drugih. Seznanji naj se s svojim telesom in duševnostjo. Ustvari naj ljubeč odnos do samega sebe in do drugih. Danes otroku primanjkuje tišine in umirjenosti, poglobljanja v igro, doživljanja z vsemi čutili, ukvarjanja z eno samo stvarjo naenkrat. Aktivna igra zahteva zbranost otroka, sposobnost poglobitve, potrpežljivosti, predanosti in ustvarjalnosti. Zdrav duševno neobremenjen otrok je po naravi sproščen. Kaže zanimanje

za okolje, pri igri in sprejemanju novega znanja se preda v celoti, ukvarja se »sam s seboj«. Sproščenost je torej najbolj naravno stanje, saj se telo z napetostjo odziva le, kadar opazi nevarnost. Otrok ne potrebuje samo abecede in poštevanke, ampak sposobnost črpati življenjsko moč, smisel za lepoto, ustvarjalnost, uživanje v malenkostih. Cilj sprostitutvene teorije je, da otroke seznanimo, da je sprostitvev človekovo naravno stanje, pomembno za naše telesno in duševno zdravje.

Čuječnost

V vrtcu se zelo upiram tudi na čuječnost. Pojem čuječnost izhaja iz angleškega izraza »mindfulness«. Slovar slovenskega knjižnega jezika (2000) izraz »čuječnost« razlaga kot »pazljivost, skrbnost, opreznost«. Je način zavedanja svojega doživljanja, ki ga spremlja odnos sprejemanja, odprtosti in radovednosti. Zavedamo se svojih misli, čustev, telesnih občutkov in namer ter zunanjega dogajanja, ne da bi se poskušali doživljanju izogniti, ga zadržati ali ga kako drugače spreminjati. Izraz »mindfulness« pa je v angleškem slovarju (Cambridge dictionary, b. d.) razložen kot trening usmerjanja pozornosti na svoje telo, misli in občutke v sedanjem trenutku, z namenom ustvariti občutek mirnosti. Za nekaj trenutkov si dovolimo opazovati svoje doživljanje takšno, kakršno je.

Sprostitutvena vzgoja in čuječnost veliko prispevata k razvoju otrokovih ustvarjalnih zmogljivosti, zato bi morala postati sestavni del

današnjega vzgajanja. Zakaj že v vrtcu? Za razvoj samostojnega in samozavestnega človeka, ki se zaveda sebe, svojega telesa, okolice, ki bo sposoben živeti odgovorno, zavedajoč se življenjskih vrednot. Če želimo ustvariti pozitivno razpoloženje v skupini, je pomembno, da si zagotovimo pozornost otrok takrat, ko se dejavnost začne. Sami pa se odločimo, v kateri del dneva vnesemo vaje iz čuječnosti. Najbolj učinkovito je vključiti vaje po jutranjem krogu, kot uvodno motivacijo, da gredo stran slabe misli in skrbi, ki jih otroci morda prinesejo s seboj v vrtec. Izberemo različne vaje, ki jih po potrebi prilagajamo glede na počutje otrok in jih lahko izvajamo ob meditacijski glasbi.

Kako urimo čuječnost v vrtcu – primer dobre prakse

Na začetku leta, ko začnem izvajati vaje, otrokom na enostaven način razložim, kaj pravzaprav pomeni čuječnost. Pred začetkom vaj izklopim vse naprave, ki bi nas utegnile zmotiti pri delu. Teh vaj ne počnem zato, da bi nemirne otroke spremenila v mirne. Tišina ob izvajanju vaj čuječnosti je le dober stranski učinek, ni pa končni cilj urjenja. Povem jim, da smo ob izvajanju vaj tihi zato, da lahko naš notranji glas sliši zunanjo okolico.

Če vaje v skupini ne delujejo, če otrokom vaje niso zanimive, z njimi prekinem oziroma se jih lotim kako drugače. Poskušam pa biti spodbudna in vztrajna. Otrok ne silim izven njihove ravni udobja. Želim, da se zabavamo, da je v oddelku sproščeno in prijetno vzdušje. Moje zavedanje je, da z vajami pomagam učencem, da se uspešneje

osredotočijo in premagajo stresne situacije, še posebej prve dni, ko se šele navajajo na vrtec, na novo okolje, otroke, vzgojiteljice.

Z otroki izvajam vaje, pri katerih se navajajo na usmerjanja pozornosti in zavedanja zaznav iz zunanje okolice (npr. zaznavanje zvokov/vonjev/barv/okusov, pozorno opazovanje itn.). Sledijo vaje, pri katerih opazujemo in se učimo zavedanja notranjega dogajanja (najprej občutkov v telesu, nato misli in čustev). Ena izmed osnovnih in ključnih vaj pri razvijanju čuječnosti je usmerjanje pozornosti na dihanje in zavedanje dihanja. Otroci se preko te vaje naučijo opazovati svoj dih, ne da bi ga poskušali nadzorovati in spreminjati. Če je vaja pravilno izvedena, se otrok usmeri samo na trenutni dih, ne na prejšnjega ali naslednjega, ne spreminja samega dihanja (ga ne umirja ali pospešuje ali pogloblja). Vaja ima tudi namen umirjanja. Mlajšim otrokom lahko po vaji razložimo, kako naše misli in telo skušajo nadzorovati naše dihanje (ob opazovanju ga nehote upočasnimo, poglobimo ...). Začnemo s krajšimi vajami, ki jih nato lahko podaljšujemo. Pri vseh sledečih vajah otroke vodimo z navodilom: Opazuj svoje dihanje, ko potuje skozi tvoje telo. Pozoren bodi na vdih – kako zrak vstopa skozi tvoj nos, gre po telesu in kako ga izdihneš skozi usta. Ne poskušaj spreminjati svojega dihanja, samo opazuj, kako dihaš. Ne razmišljaj nič drugega. Če tvoje misli zbežijo drugam, je to povsem običajno in ni narobe. Predaj se in se počuti umirjeno in varno. Ko želim otroke umiriti, pridobiti njihovo pozornost, izvajam različne vaje za čuječnost. Preko čuječnosti otroci

spoznavajo, da je sprostitelj nekaj naravnega in pomembnega za naše telesno in duševno zdravje.

Vaje za urjenje čuječnosti v vrtcu

Čuječe doživljam svoje telo

1. Prizemljitev: Poglej okrog sebe. Najdi in poimenuj 5 stvari, ki jih lahko vidiš, 4 stvari, ki se jih lahko dotakneš, 3 stvari, ki jih lahko slišiš, 2 stvari, ki ju lahko vonjaš, 1 stvar, ki jo lahko okušaš (Rehberger idr. 2020).

2. Gora: Stoj pokonci, stopala postavi v širino bokov. Roki naj bosta ob telesu. Predstavlja si, da si gora: visoka, mirna, negibna, dostojanstvena. Sonce, dež, oblaki, nevihta in sneg pridejo in grejo. A gora ostaja enaka, mirna in nespremenjena. Tudi ti si lahko kot gora. Miren in nespremenjen kljub vsemu okrog tebe in v tebi. Bodi gora (prav tam).

Čuječe diham

1. Mravljica: Na začetku šolskega leta vsem učencem podarim namišljeno mravljico. Vsak si jo pospravi kjerkoli v telovadnici in tam jo tudi vedno najde. Najpogosteje jo uporabim pred koncem vadbene ure. In sicer; otrok si gre po mravljico in se z njo uleže na hrbet. Po mojih navodilih se mravljica sprehaja po otrokovem telesu. Mravljico si položi na prsni koš in opazuje, kako se dviguje in spušča ob njegovem dihanju. Globoko vdihne skozi nos in počasi izdihne skozi usta. Otrok vso pozornost usmeri na dihanje, pri tem mu pomagam:

“Ko vdihneš, se tvoj trebuh dvigne, in ko izdihneš, se trebuh spusti. Opazuj, kako se mravljica na tvojem trebuhu dviga in spušča, ko počasi in enakomerno dihaš.” Včasih se mravljica sprehaja po otrokovem telesu. Tako otrok prepozna svoje dele telesa in si sam predstavlja, kje ga žgečka, ko se mravljica sprehaja po njem. Včasih mravljica otroku pripoveduje, mu pove, da je enkraten, da je edinstven. Včasih mu kaj prinese, zapoje ... Skratka, z mravljico želim otroka umiriti, pozornost preusmeriti na njegovo dihanje, na poglobitev v lastne misli, poslušanje namišljene glasbe ali pesmi, ki mu jo mravljica zapoje, na njeno pripovedovanje, da je prijazen, da je vesela, da je izbral prav njo, da ga pozna, da pomaga drugim ... Na koncu otrok pove, kako se je počutil. 2. Morska zvezda: Močno razširi prste ene roke. Odlično! Pravkar si naredil morskno zvezdo. S kazalcem druge roke nežno obriši prste na roki, ki predstavlja morskno zvezdo. Začni pri palcu in počasi obriši vsak prst posebej, navzgor in navzdol, navzgor in navzdol. Medtem ko s kazalcem drsiš med prsti, svojo pozornost usmeri na dihanje. Vdihni, ko greš s prstom navzgor, in izdihni, ko se spuščaš navzdol. Večkrat ponovi (Rehberger, 2020).

Slika 1: Namišljena mravljica se sprehaja po telesu
Vir: Lasten

Čuječe spremljam svoje misli in čustva

1. Vreme: Za začetek se ulezi na hrbet, lahko pa tudi sedeš na stol ali na tla. Naj ti bo udobno! Zapri oči in položi roke na trebuh. Trikrat globoko vdihni in izdihni. Opazuj, kako se tvoj trebuh dviga in spušča z vsakim vdihom in izdihom. Dihaj enakomerno, v svojem ritmu. Če ti pozornost odtava, jo ponovno usmeri na trebuh, ki se z dihanjem dviga in spušča. Sedaj usmeri pozornost na to, kako se počutiš. Kakšno je vreme v tebi? Se počutiš toplo, sončno in sproščeno? Je

morda znotraj tebe vetrovno, deževno ali nevihtno? Se je pojavila strela? Ne razmišljaj preveč. Ne glede na to, kakšno je trenutno tvoje vreme, si zapomni, da se vreme ves čas spreminja. Nebo je zjutraj morda oblačno, popoldne pa se že utegnejo kazati sončni žarki. Se je spremenilo ali je ostalo enako? (prav tam)

V času, ko otroke učimo o čuječnosti, je pomembno, da uporabljamo pristope, ki so prilagojeni njihovi starosti in razumevanju. Knjigi "Moja prva knjiga o čuječnosti: Preprosti načini, kako biti pozoren" avtorice Whitney Stewart ter "Čuječi zajček: Kako biti pozoren v vsakem trenutku" avtorja Johna Hogana sta odlični izbiri za otroke v vrtcu.

"Moja prva knjiga o čuječnosti" je namenjena otrokom v vrtcu in jim na preprost in razumljiv način predstavlja osnovne koncepte čuječnosti. Skozi ilustracije in besedilo otroci spoznavajo pomembnost dihanja, opazovanja občutkov, zavedanja okolice in sočutja do drugih. Knjiga vključuje tudi enostavne vaje, ki otrokom omogočajo praktično izkušnjo čuječnosti. S pomočjo te knjige otroci razvijajo samozavedanje, empatijo in sposobnost biti prisotni v trenutku.

V knjigi "Čuječi zajček" otroci skozi prigode simpatičnega zajčka spoznavajo pomembnost čuječnosti v vsakdanjem življenju. Zajček se srečuje z različnimi situacijami in se skozi te izkušnje uči biti prisoten

v trenutku. Knjiga otrokom ponuja preproste tehnike čuječnosti, kot je osredotočanje na dihanje, opazovanje okolice in sprejemanje občutkov. Skozi zgodbe in ilustracije se otroci učijo povezovanja z lastnimi čustvi, razvijanja sočutja in zavedanja svojih dejanj.

Obe knjigi sta poučni in spodbujata otrokovo pozornost, radovednost ter notranji mir. Z njima lahko otroci postopoma razvijajo svoje razumevanje čuječnosti ter se učijo pomembnih veščin za obvladovanje svojih misli in čustev.

ČUJEČNOST IN VZGOJA OTROK

Čuječnost in vzgoja otrok sta tesno povezani koncepti, ki se osredotočata na razvoj otrokovega notranjega stanja zavedanja, prisotnosti in sočutja. Čuječnost je sposobnost zavedanja in sprejemanja trenutka, brez obsojanja ali presojanja. Vzgoja otrok pa se nanaša na proces, v katerem odrasli pomagajo otrokom razvijati njihove sposobnosti, vrednote in spretnosti.

Čuječnost pri vzgoji otrok vključuje več vidikov:

1. Samozavedanje: Otroci se učijo, kako biti pozorni na svoje misli, čustva in telesne občutke. Razvijajo sposobnost prepoznavanja in sprejemanja lastnih potreb, želja in meja.
2. Prisotnost v trenutku: Otroci se učijo biti popolnoma prisotni v trenutku, brez odvrčanj in zavedanja tistega, kar se dogaja okoli njih. To jim pomaga razviti sposobnost osredotočanja,

boljšo pozornost in zavedanje tega, kar se dogaja v njihovem okolju.

3. Obvladovanje čustev: Čuječnost pomaga otrokom razumeti in obvladovati svoja čustva. S pomočjo tehnik čuječnosti se učijo prepoznati, sprejeti in regulirati svoje čustvene odzive ter razvijati empatijo do sebe in drugih.
4. Sočutje in medosebni odnosi: Čuječnost spodbuja otroke k razvijanju sočutja in empatije do drugih. Otroci se učijo biti pozorni do potreb in občutkov drugih ter razvijajo veščine komunikacije, sodelovanja in reševanja konfliktov.

Pri vzgoji otrok v čuječnosti je pomembno, da odrasli sami postanejo vzor. Otroci se učijo tako, da opazujejo in posnemajo vedenje odraslih okoli sebe. Zato je pomembno, da odrasli sami prakticirajo čuječnost, bodisi skozi meditacijo, dihalne vaje ali preproste prakse zavedanja.

Poleg tega je pomembno uporabljati pristope, ki so prilagojeni otrokovi starosti in razumevanju. Ustvarjanje iger, ustvarjalnih dejavnosti in prilagojenih vaj čuječnosti lahko pomaga otroke privabiti in jih spodbuja k redni praksi. Nekaj pristopov, ki se pogosto uporabljajo pri pripravi otrok na čuječnost:

1. Ustvarjanje mirnega okolja: Otrokom lahko pomagate pri razvijanju čuječnosti tako, da ustvarite mirno okolje brez motečih dejavnikov. To vključuje tiho in urejeno okolje,

- zmanjšanje količine motenj, kot so televizija in druge elektronske naprave, ter spodbujanje prisotnosti in osredotočenosti na trenutno dejavnost.
2. Dihalne vaje: Dihalne vaje so učinkovit pristop za vzpostavljanje zavedanja in umirjanje uma. Preproste vaje dihanja, kot je globoko in počasno vdihavanje ter izdihavanje skozi nos, lahko otrokom pomagajo pri usmerjanju pozornosti na njihovo dihanje in zmanjšanju stresa.
 3. Igre za zavedanje: Uporaba iger, ki spodbujajo zavedanje, je lahko privlačen način za otroke, da se naučijo čuječnosti. Na primer, lahko jih vodite skozi igro "Opazujmo barve", kjer otroci zaznavajo in opisujejo različne barve predmetov v njihovi okolici. To spodbuja njihovo zavedanje okolice in trenutnega trenutka.
 4. Umetnost in kreativnost: Aktivnosti, kot so risanje, slikanje ali oblikovanje, lahko otroke spodbujajo k osredotočanju na trenutni trenutek. Ustvarjalne dejavnosti spodbujajo otrokovo domišljijo, izražanje čustev in opazovanje podrobnosti v okolju.
 5. Zavedanje čutov: Otrokom lahko pomagate razviti čuječnost tako, da jih spodbujate, da se osredotočijo na svoje čute. Na primer, med sprehodom v naravi jih lahko vodite, da se osredotočijo na zvoke ptic, vonjave cvetlic ali občutke dotika trave.

6. Vodenje meditacij: Preproste vodene meditacije za otroke so lahko koristne pri razvijanju njihove čuječnosti. S preprostimi navodili jih vodite skozi sprostitvene vaje, ki vključujejo osredotočanje na dihanje, zavedanje telesa in sprejemanje trenutnega trenutka.

Pomembno je, da pristope prilagajate otrokovemu razvojnemu nivoju, starosti in zanimanju. Vsak otrok je edinstven, zato je ključno opazovati, kaj deluje najbolje zanje in prilagoditi pristope glede na njihove individualne potrebe in interese.

Vzgoja otrok v čuječnosti ima potencial, da prispeva k njihovemu celostnemu razvoju, duševnemu zdravju, socialnim veščinam in blagostanju. S pristno podporo, navdihom in usmerjanjem lahko odrasli otrokom pomagajo razviti veščine čuječnosti, ki jim bodo koristile v življenju.

ZAKLJUČEK

Smatram, da bi se moral vsak vzgojitelj, ne glede na starost, ki ga poučuje, zavedati, da vrtec ni samo izpeljava dejavnosti in posredovanja znanja, ki je zapisano v knjigah. Ko zaznamo, da je v oddelku popustila koncentracija, je smiselno za nekaj minut prekiniti vzgojno delo in pozornost otrok preusmeriti na kaj bolj zabavnega. Mnogokrat naredimo več za otroke, če kakšno življenjsko manj pomembno temo obravnavamo – jaz pravim "le na pol" – in ta

dragoceni trenutek časa posvetimo zgolj njim, jih zmotiviramo, sprostim, z njimi naredimo krajšo dihalno sprostitveno vajo ali minutko za gibanje, ali pa jim odgovorimo na vprašanje, ki jim je ta trenutek pomembno. Ne smem pa pozabiti najpomembnejšega – kot vzgojiteljica se moram tudi sama počutiti sproščeno, kreativno, pogumno in srečno, da lahko na takšen način tudi poučujem. Zato je najpomembnejši korak vzgojitelja/učitelja, ki želi spremeniti svoj način dela v izpopolnjujočega in bolj sproščenega, da začne pri sebi – se začne zanimati za svet okoli sebe, za svoja občutenja, da začuti, da je prisoten tukaj in zdaj. Takšna naloga je zahtevna, zato je zanjo potreben čas. Nesrečen, nezadovoljen vzgojitelj nikoli ne more ponuditi otrokom tega, kar jim lahko ponudi psihično stabilen in zadovoljen vzgojitelj. Če želimo, da otroci ne izgubijo motivacije, morajo razumeti, da napaka ni neuspeh, ampak priložnost za izboljšanje in učenje ter iskanje novih rešitev. Doumeti morajo, da je življenje nenehen učni proces in da se jim ni treba bati napak. Zato jih znova in znova spodbujam, naj sodelujejo, naj dvignejo roko, postavijo vprašanje ali odgovorijo na moje vprašanje. Zame ni neumnih vprašanj in neumnih odgovorov. So lahko le napačni, narobe zastavljeni ali razumljeni, večkrat tudi zabavni, da se jim pristrčno nasmejimo. Ogromno na tem področju lahko dosežemo in doprinesemo k razvoju otrok z vajami čuječnosti in spoznavanja samega sebe.

Viri in literatura

1. Macuh, B. (20. 8. 2009). Kako motivirati sebe in učence za aktiven pouk. Šolski razgledi. Pridobljeno na <https://www.solski-razgledi.com/e-sr-prispevek.asp?ID=177>
2. Mendler, A. N. (2020). Motivacija v razredu. Orodja in strategije za učinkovitejše poučevanje. Ljubljana: Založba Rokus Klett.
3. Rehberger, T., Novak, B., in Pfajfar, M. (2020). Čuječnost: kratke vaje za otroke. Kranj: Center za krepitev zdravja Kranj, OZG OE ZD Kranj.
4. "Moja prva knjiga o čuječnosti: Preprosti načini, kako biti pozoren" avtorice Whitney Stewart (2018)
5. "Čuječi zajček: Kako biti pozoren v vsakem trenutku" avtorja Johna Hogana (2019)
6. Spletne strani o čuječnosti in vzgoji otrok:
<https://www.ipsa.si/sl/cujecnost/>
<https://greatergood.berkeley.edu>
<https://www.mindful.org>

Mali naravoslovec

ROMANA BRADEŠKO, *prof. razrednega pouka*

romana.bradesko@osorehek.si

Povzetek: Interesne dejavnosti so del razširjenega programa osnovnih šol. Šole ponujajo različne dejavnosti, učenci pa se vanje vključujejo prostovoljno glede na svoje interese. Naravoslovne interesne dejavnosti na razredni stopnji v osnovnih šolah se izvajajo v manjšini. V prispevku bom predstavila interesno dejavnost Mali naravoslovec, ki jo že nekaj let izvajam v prvi triadi. Predstavljene aktivnosti so namenjene izvedbi zunaj (v gozdu ali na travniku). Tudi mi imamo nekaj ur Malega naravoslovca v tem učnem okolju. Učenci so tu motivirani za delo, saj imajo radi, da dejavnosti potekajo na prostem, kjer so lahko aktivni udeleženci učnega procesa. Ob raziskovanju narave pokažejo navdušenje, veselje, presenečenje ob odkrivanju novega, pa tudi radovednost, kaj vse jih še čaka v naslednjih urah.

Ključne besede: interesna dejavnost, naravoslovje

Abstract: Extracurricular activities are part of the extended program of primary schools. Schools offer various activities, and students participate in them voluntarily according to their interests. Natural

science extracurricular activities at the primary school level are implemented in the minority. In this article, I will present an extracurricular activity called "Little Naturalist," which I have been conducting for several years in the first grade. The presented activities are designed to take place outdoors (in the forest or meadow). We also have a few hours of "Little Naturalist" in this learning environment. The students are motivated to work here because they enjoy activities taking place outdoors, where they can be active participants in the learning process. During the exploration of nature, they show enthusiasm, joy, surprise in discovering new things, as well as curiosity about what awaits them in the upcoming lessons.

Keywords: extracurricular activity, natural science

UVOD

Osnovne šole ponujajo svojim učencem pester nabor interesnih dejavnosti. Te so poleg podaljšanega bivanja, jutranjega varstva, dopolnilnega in dodatnega pouka ter šole v naravi del razširjenega programa šole. Šole jih organizirajo za razvijanje različnih interesov učencev, učenci pa se vanje vključujejo prostovoljno. V letnem delovnem načrtu šole določijo, katere interesne dejavnosti bodo izvajale v tekočem šolskem letu. Običajno zajemajo različna področja: športno-gibalno, matematično-logično, naravoslovno, glasbeno, bralno, jezikovno, ustvarjalno, praktično ... Naravoslovne interesne dejavnosti poglobljajo učno snov spoznavanja okolja v 1. triadi ali naravoslovja in tehnike v 2. triadi. Največkrat temeljijo na eksperimentalni in raziskovalni metodi dela ter na natančnem opazovanju. Učitelji jih izvajajo v ali izven učilnice (na travniku, v gozdu, na igrišču ...).

Interesne dejavnosti

V programu osnovnošolskega izobraževanja so definirali interesne dejavnosti kot pomemben del vseživljenjskega učenja. Šola jih organizira zunaj šolskega pouka kot razširjeni program šole z namenom, da bi omogočila odkrivanje in razvijanje učenčevih interesov. Učence, ki se vključujejo v različne interesne dejavnosti, praktično uvaja v življenje in jih s tem usposablja za koristno in zdravo preživljanje prostega časa. Vsaka šola jih načrtuje individualno, saj je izvajanje odvisno od učiteljev mentorjev, interesov učencev, pogojev

za izvedbo, možnosti povezovanja z okoljem. Interesne dejavnosti nimajo predpisanih učnih načrtov. To pomeni, da zanje ni opredeljenih standardov znanja, ki naj bi jih učenci dosegli. Učitelji učencev pri interesnih dejavnostih v šoli tudi ne ocenjujejo (Kolar idr., 2008).

Spoznavanje okolja

Predmet spoznavanje okolja se izvaja v 1. triadi osnovne šole. Zajema nadaljevanje in usmerjanje spontanega otroškega raziskovanja sveta in odkrivanja prepletenosti in soodvisnosti v pojavih in procesih v naravnem in družbenem okolju. V njem so združene vsebine več znanstvenih področij, tako naravoslovnih in tehničnih (kemija, fizika, biologija, informatika, tehnika in tehnologija) kot družboslovnih (zgodovina, geografija, komunikologija, sociologija, etnologija, ekonomija in politologija). V prvi triadi se predmet izvaja 105 ur v enem šolskem letu, torej 3 ure na teden. Izvajajo se tudi trije naravoslovni dnevi na šolsko leto (Učni načrt Spoznavanje okolja, 2011).

Naravoslovne interesne dejavnosti

Pučko (2016) pravi, da med naravoslovne dejavnosti štejemo tista področja vzgojno-izobraževalnega dela, ki vključujejo naravoslovna znanja in povezujejo naravoslovne predmete. Učencem omogočajo, da sistematično pridobijo, razširijo in poglobijo znanje o naravi in družbi ter se uvajajo v razumevanje temeljnih zakonitosti razvoja

narave. Obiskovanje naravoslovnih interesnih dejavnosti omogoča učencem razvijanje vedoželjnosti, sposobnosti za opazovanje, kritično in samostojno mišljenje ter usposabljanje za smotrno uporabo znanja ter odkrivanje vrednot in lepote narave. Učenci pri naravoslovnih dejavnostih pridobivajo znanje z opazovalnim, raziskovalnim in eksperimentalnim delom.

Igre v gozdu ali na travniku v kombinaciji z naravnimi materiali učencem pomagajo vzpostavljati pristnejši stik z naravo. Izbira takih dejavnosti močno vpliva na motivacijo otrok, saj spodbujajo radovednost in povečujejo interes. Učenci v teh dejavnostih prevzemajo aktivno vlogo in se postavijo v vlogo raziskovalca. Raziskovanje je eden od možnih načinov pridobivanja znanja, pri katerem si učenci zastavljajo lastna vprašanja, ali pa vprašanja zastavi učitelj, naloga učencev pa je, da poiščejo odgovore nanje (Žakelj idr., 2014).

Mali naravoslovec

Interesna dejavnost Mali naravoslovec je namenjena učencem prve triade. Učenci preko različnih dejavnosti poglobljajo naravoslovne vsebine. Večino dejavnosti izvajamo v gozdičku ali na travniku, nekaj pa tudi v učilnici. Gilbertson (2006) pravi, da učenje zunaj učilnice omogoča polnejša in trajnejša znanja od tistega v razredu.

Ker je večina aktivnosti izvedenih preko igre ali z izvajanjem

poskusov, so učenci pri urah aktivni udeleženci. Predstavila bom nekaj dejavnosti izven učilnice (v gozdu ali na travniku), ki smo jih z učenci izvedli na urah interesne dejavnosti Mali naravoslovec.

1. MOJE DREVO

Dejavnost poteka v gozdu. Učence usmerimo v opazovanje dreves, podrasti, vej, plodov, zemlje. Pogovor poteka o sestavnih delih gozda. Če imamo srečo, lahko opazimo tudi katero od živali. Vsak učenec si izbere svoje drevo. To drevo bo v tekočem šolskem letu »njegovo«, vsako uro interesne dejavnosti ga bo lahko obiskal in opazoval spremembe na njem. Učence spodbudimo v raziskovanje svojega drevesa z vsemi čutili (dobro si ga ogledajo, potipajo, naslonijo nanj svoje lice, ga objamejo, povonjajo). Povedo, zakaj so izbrali ravno to drevo.

Slika 1: Moje drevo
Vir: Lasten

Slika 2: Okrasitev drevesa
Vir: Lasten

2. OKRASIMO SVOJE DREVO

Učenci svojemu drevesu določijo vrsto. Pomagamo si lahko s knjigami ali določevalnimi ključi. Poiščemo njegove plodove in oblike listov. Nato ga okrasimo z naravnimi materiali (vejice, plodovi, listi, mah ...).

3. ZAČUTIMO OKOLJE

Dejavnost poteka na travniku ali ob robu gozda. Skupina se usede na blazinice v krog, s hrbti obrnjenimi v sredino. Učitelj z vprašanji usmerja učence k natančnemu opazovanju in uporabi vseh čutil. Učenci na učni list zapisujejo ali rišejo odgovore. Primeri vprašanj:

- Ali čutiš veter? V kateri del telesa te piha?
- Ali čutiš sonce? V kateri del telesa te greje?
- Ali vidiš oblake? Se premikajo? V katero smer?
- Potipaj tla. Kaj čutiš? Kako jih bi opisal?
- Povonjaj tla. Kako bi opisal vonj?
- Zapri oči. Kaj vse slišiš? Preštej število zvokov.
- Poglej naokrog. Katere tri barve so najpogostejše?
- So na nebu ptice? Preštej jih.
- Ali vidiš kaj gladkega/nevarnega/rdečega?
- Kaj bi rad vzel s seboj domov?
- Nariši obzorje (na list ali s paličico na tla).

Slika 3: Začutimo okolje

Vir: Lasten

4. ODTIS DREVESA

Z učenci se pogovorimo o sestavnih delih dreves – krošnja, deblo, korenine. Usmerimo jih v opazovanje in opisovanje krošenj, listov in vej. Vsak učenec naredi z voščenko na bel list odtis debela (lahko svojega drevesa). Odtise opazujemo, jih opisujemo in primerjamo. Na list papirja s pomočjo blazinice za stampiljko učenci naredijo tudi vsak svoj prstni odtis. Tudi te opazujemo in primerjamo.

Slika 4: Odtis drevesa

Vir: Lasten

Slika 5: Male živali

Vir: Lasten

5. ISKANJE MALIH ŽIVALI

Na robu gozda ali v njem iščemo male živali. Učenci jih lovijo v namenske posodice z lupo, s pomočjo katerih opazujemo drobne živali. Učence usmerimo v opazovanje telesa, oči, štetje nog ... Živalim s pomočjo knjig ali določevalnih ključev določimo ime. Vsako žival po opazovanju vrnemo v okolje.

6. PODVOJITEV

Učitelj na mestu, kjer poteka dejavnost, predhodno nabere 10 stvari (npr. storž, zelen list, rumen list, vejica, kamen, cvet, ptičje pero, plodove ...). Razporejene ima na pladnju (lahko pokrovu škatle) in pokrite z ruto. Učitelj jih odkrije, učenci si jih ogledujejo 20 sekund. Poskušajo si jih zapomniti. Po preteku časa jih učitelj ponovno pokrije. Naloga učencev je, da tudi oni poiščejo in naberejo v svojo posodico čimbolj podobne stvari. Po preteku časa se učenci zberejo v krogu in pregledajo, koliko in katere stvari so našli. Primerjajo jih med seboj.

7. SREČANJE Z DREVESOM

Dejavnost je namenjena starejšim učencem. Razdeljeni so v pare. En izmed para ima zavezane oči, drugi pa je njegov vodnik. Vodi ga do drevesa, ki si ga poljubno izbere. Prvi učenec ga pretipa. Učitelj učence spodbuja, da seže tudi do vej in pretipa po tleh. Nato drugi učenec prvega vodi na startno mesto. Oči mu odveže. Učenec poskuša ugotoviti, katero drevo je raziskoval in bil pri njem. Vlogi

nato zamenjata.

Slika 6: Srečanje z drevesom

Vir: Lasten

8. NENARAVNA STEZA

Učitelj predhodno v gozdičku postavi predmete, ki vanj ne sodijo (kovanec, papirček, žlica, kreda, pajacek, bucika, vrvica ...). Predmete postavi po določeni stezi med drevesi (na tla, na deblo, na vejo). Učence nato v tišini popelje po tej poti. Njihova naloga je, da natančno opazujejo in preštejejo število predmetov, ki ne sodijo v gozd (predmetov ne pobirajo in ne kažejo). Števila primerjamo. Sprehod po poti ponovimo. Se je število najdenih predmetov spremenilo? Pri tretjem sprehodu učitelj usmerja pozornost na predmete, ki jih je pred tem postavil, in jih pobere (Cornell, 1994).

9. GOZDNO DARILO

Učenci z žrebanjem določimo sošolca, kateremu bodo naredili

gozdno darilo. Izdelajo ga iz naravnih materialov (plodovi, veje, listi, kamenčki ...). Gozdno darilo po končani dejavnosti predstavijo in podarijo sošolcu. Dejavnost se lahko izpelje v času praznikov.

Slika 7: Gozdno darilo
Vir: Lasten

10. ŠKARJICE BRUSIT

Učenci stojijo vsak pri svojem drevesu. En učenec predstavlja brusača. V roki ima dve paličice in govori: »Škarjice brusim, škarjice brusim ...« Hodi po prostoru in ponuja svojo uslugo. Ko pride do učenca ga vpraša: »Imate kaj za pobrusit?« Učenci, ki so najbolj oddaljeni od brusača lahko menjajo mesta, brusač pa poizkuša zasedi prosto mesto ob drevesu. Brusač nato postane tisti, ki je mesto izgubil.

Slika 8: Škarjice brusit
Vir: Lasten

Slika 9: Fotograf
Vir: Lasten

11. FOTOGRAF

Učenci imajo v roki obroče. To je njihov objektiv – del fotoaparata. V gozdu ali ob robu le tega poskušajo poiskati in »posneti« najlepšo fotografijo narave. To sliko lahko narišejo na list ali samo ustno opišejo. Predstavijo jo sošolcem. Povejo, kaj vse je na njej.

12. ŽIVALSKÉ SLEDI

Dejavnost poteka v gozdu, najbolje po deževnem vremenu. Učenci iščejo sledi živali. Poskušamo ugotoviti, katera žival je sled pustila. Učitelj pripravi mavec, ki ga zlije na sled. Ko se mavec strdi, ga odstrani in očisti. Dobimo mavčni odtis stopinje, ki ga lahko odnesemo v razred.

Slika 10: Živalske sledi

Vir: Lasten

13. SNEŽINKE

Dejavnost poteka v času, ko pada sneg. Z učenci se pogovorimo o padavinah. Podrobneje se usmerimo v zimsko padavino – sneg. Pogovor poteka o nastanku in obliki snežink. Učenci imajo v prozornih mapah pripravljene črne liste. Na travniku lovijo snežinke in jih opazujejo (lahko z lupo). Obliko si poskušajo zapomniti, lahko jo narišejo na list. Učenci med seboj primerjajo oblike snežink.

14. PO MOJI SLEDI

Dejavnost poteka v zimskem času. Učenci so razdeljeni v pare. Odidemo na travnik, prekrit z novo zapadlim snegom. Prvi iz para miži, drugi pa hodi po snegu. Na učiteljev znak se ustavi. Prvi poskuša priti do svojega sošolca po njegovih stopinjah. Nato vlogi zamenjata.

Slika 11: Po moji sledi

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Tokrat so predstavljene samo nekatere dejavnosti v gozdu in na travniku, nabor aktivnosti pa je seveda veliko širši. Delež ur Malega naravoslovca namreč izvajam tudi v razredu. Pri izbiri dejavnosti se mentorji prilagajamo interesom učencev, številu učencev, vremenu, prostorskim in materialnim pogojem. Ob pregledu spletnih strani različnih osnovnih šol sem ugotovila, da je izvajanje naravoslovnih interesnih dejavnosti v manjšini. Šole ponujajo interesne dejavnosti pod imeni: naravoslovni krožek, kresnička, kemijski krožek. Nekatere šole naravoslovnih interesnih dejavnosti ne ponujajo. Predstavljene dejavnosti so zato lahko učiteljem v pomoč pri odločitvi za mentorstvo naravoslovnih interesnih dejavnosti.

Viri in literatura

1. Cornell J. (1994). Približajmo naravo otrokom. *Vodič k naravi za starše in vzgojitelje*. Celje: Mohorjeva družba.
2. Gilbertson, T., Bates, K., McLaughlin, T., Ewert, A. (2006). *Outdoor education: Methods and strategies*. Champaign: Human Kinetics.

https://books.google.si/books?id=k82M2yBH704C&pg=PA170&dq=gi&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

3. Kolar, M. idr. (nosilka projekta). *Interesne dejavnosti za 9-letno osnovno šolo. Program osnovnošolskega izobraževanja*. (2008). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
4. Pučko, T. (2016). *Naravoslovne interesne dejavnosti na razredni stopnji v osnovnih šolah v Prekmurju*. Magistrsko delo. Univerza v Mariboru: Pedagoška fakulteta, Maribor.
5. *Učni načrt spoznavanje okolja*. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
6. Žakelj, A., Mršnik, S., Novak, L., Marentič-Požarnik, B., Batelli, C., Legvart, P. idr. (2014). *Posodobitve pouka v osnovnošolski praksi: Spoznavanje okolja, naravoslovje in tehnika*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
<https://www.zrss.si/pdf/pos-pouka-os-spozn-okolja.pdf>

Uporaba aplikacije PlantNet pri pouku naravoslovja v srednji šoli: Izdelaj e-herbarij

DANIJELA CAPUDER, *prof. kemije in biologije*
danijela.capuder@scsl.si

Povzetek: Pri pouku naravoslovja sem opazila slabo poznavanje dreves, grmov in zelnatih rastlin. Ob tem je izziv tudi motivacija za učenje te teme, ni pa problem uporabljati telefona pri pouku in ravno zato je aplikacija PlantNet odlična za delo na drugačen način. Ideja o izdelavi e-herbarija je nastala zaradi problematike nepoznavanja drevesnih vrst, grmov in zelnatih rastlin in hkrati zato, da spodbudim dijake k drugačnemu načinu učenja, ki jim je na nek način blizu. Dijake ta način spodbuja k samostojnemu delu in raziskovanju, hkrati pa ohranja floro nedotaknjeno. Aplikacija je zelo nezahtevna za uporabo in dijaki z lahkoto raziskujejo po okolici. Sama izdelava e-herbarija je naravnana tako, da si dijaki izberejo 10 dreves, 5 grmov in 10 zelnatih rastlin, ki jih najdejo v gozdu in ob njem in jih na kratko predstavijo z osnovnimi podatki o slovenskem imenu, latinskem imenu, rastišču in datumom nabiranja. Dijakom je delo na terenu všeč, ker je drugačno od tipičnega sedenja v klopeh in ker spodbuja gibanje v naravi. Z

izdelavo e-herbarija smo tudi ekološko ozaveščeni, saj je končni izdelek predstavljen v PPT prezentaciji in ni potrebe po tiskanju in porabi papirja, prav tako ne trgamo rastlin oz. njihovih delov za izdelavo herbarija, saj jih pustimo v naravi, da opravijo svojo nalogo.

Ključne besede: drevo, e-herbarij, grm, PlantNet, rastline, zelne rastline

Abstract: During Natural Science lessons, I noticed students' poor knowledge of trees, shrubs and herbaceous plants. In addition, the motivation to learn the subject has also been a challenge, however, using a smartphone in class does not present a problem, therefore the PlantNet application proved to be useful for implementing lessons in a different way. The idea of creating an e-herbarium occurred due to the lack of knowledge in tree species, shrubs and herbaceous plants, as well as to encourage a different way of learning which is closer to students. Creating an e-herbarium encourages students to work independently and perform research, and it is sustainable, as it does not require its traditional creation, but keeps the flora intact. The application itself is simple to use and students can explore the forest with ease. The e-herbarium creation process is conducted in a way that students choose 10 trees, 5 shrubs and 10 herbaceous plants found in the forest and briefly present them with basic information like the Slovenian name, Latin name, growing area and date of collection. Students like field work because it is different

from the typical sitting in the classroom and helps to encourage movement in the nature. By creating an e-herbarium, we also raise ecological awareness, as the final product is presented in a PPT presentation and there is no need to print and use paper, nor do we tear the plants or their parts, leaving them in the nature to perform their function.

Keywords: e-herbarium, herbaceous plants, PlantNet, plants, shrub, tree

UVOD

Zaradi slabega poznavanja rastlinskih vrst (drevesa, grmi in izbrane zelnate rastline) sem se odločila, da dijakom omogočim poznavanje le-teh na malo drugačen način. Ker sem sama pred nekaj leti spoznala aplikacijo PlantNet, sem dobila zamisel, da bi ta način raziskovanja narave in učenja bil v veselje tudi dijakom, saj so za delo s telefoni pri pouku precej bolj motivirani. Izdelava e-herbarija pomeni delo na terenu, kar pomeni, da so primorani oditi v naravo in na ta način zelo preprosto dobijo oceno pri predmetu. Z zbiranjem slik rastlin lahko izdelamo e-herbarij, pri čemer ne trgamo rastlin ali njihovih delov, prav tako ne porabljamo papirja, pri sami izdelavi, kar dolgoročno pripomore pri ohranjanju narave. Fotografije dijak zbere in izdela e-herbarij v PowerPoint predstavitvi. Aplikacija PlantNet je odlična za drugačen način spoznavanja rastlinstva (flore) in razbije monotonost pouka, ki ga v večini izvajamo v frontalni obliki, na klasičen način. Pogoj je seveda pametni telefon in možnost uporabe mobilnih podatkov za delo na terenu.

Uporaba IKT pri pouku

V zadnjih desetletjih smo priča bliskovitemu razvoju znanosti, tehnike in informacijske tehnologije. Še posebej hitro se dogajajo spremembe v naravoslovju. Priča smo eksponentnemu kopičenju naravoslovnega znanja, vse hitrejšemu zastarevanju znanja in nezmožnosti posameznika, da sledi vsem spremembam. Naravoslovno znanje napreduje hitreje, kot mu lahko glavčina ljudi sploh sledi. Naravoslovje v dveh letih potroji celokupno znanje (vednost). Z

bliskovitim razvojem znanosti, tehnike in informacijske tehnologije v zadnjih desetletjih pa se je spremenila tudi vloga šole (Zupan, 2005). Glede na to, da so naša življenja prepletena z delom na računalniku, tablici ali telefonu je smiselno, da dijake naučimo, da se lahko te imenitni izumi uporabljajo za zelo zabavne in tudi poučne namene. Pri tem je ključno dvoje; da je dijak motiviran in da zna uporabljati IKT (informacijsko-komunikacijsko tehnologijo). IKT omogoča, da se izobraževanje lahko bolje prilagaja potrebam in (z)možnostim udeležencev izobraževanja, torej odjemalcem izobraževalnih storitev (Sulčič, 2008). Vsekakor pa je pomembno, da kombiniramo klasično izobraževanje z izobraževanjem na spletu ali z aplikacijami. Bistveno za kombinirano učenje je, da dele učne poti učenci prehodijo klasično, druge dele pa na spletu. Lahko pa na spletu le utrjujejo znanje ali pripravljajo določene izdelke. Pri tem učitelja vodijo presoja izvedljivosti pouka, učni cilji, tehnične danosti in lastno didaktično znanje. Nesmotrno bi bilo, če bi učenci pridobivali zanje iste vsebine najprej klasično in nato še na spletu (Rebolj, 2008). Tudi znotraj digitalne dobe je za uspešen proces učenja pomemben drugi človek, ki usmerja otroka, mu razlaga, kaj je bolj pomembno in kaj manj pomembno, ki mu govori o smislu učenja, ki ga spodbuja h kritičnemu mišljenju (Globokar, 2019). Učitelj, kot organizator dela, mora dati jasna navodila, hkrati pa ustrezno usmerjati učence v primeru vprašanj, da lahko, kar se da učinkovito usvajajo znanje. Učenci so središče učnega procesa, zato je komunikacija horizontalna v smeri učenec-učenec in tudi vertikalna, usmerjena k učitelju, ko mu učenci

sporočajo o svojih izidih ali iščejo dodatno pomoč za delo (Tomić, 2022).

Ideja o izdelavi e-herbarija

Zamisel o tem, da lahko herbarij izdelamo, ne da bi trgali rastline ali pa njihove dele je bila zelo zanimiva, saj s tem ohranjamo naravo. Namesto, da trgamo dele rastlin ali pa kar cele rastline, lahko naredimo krasno fotografijo in s pomočjo aplikacije PlantNet identificiramo tisto, kar ne poznamo oz. dobimo potrditev o neki rastlinski vrsti za katero nismo popolnoma prepričani če to je. Poleg tega, bi pri izdelavi klasičnega herbarija porabili kar precej papirja, potrgali bi tudi precej rastlin, časovni obseg izdelave je pri klasičnem herbariju precej daljši, kot če izdelamo e-herbarij. Končni izdelek je tudi bolj trajen, glede na to, da se slike zbere v PPT predstavitvi. Da pa je bila motivacija za delo še večja, so dijaki, ki so se odločili za izdelavo e-herbarija, lahko z oceno herbarija nadomestili ustno oceno.

Aplikacija PlantNet in kako deluje

PlantNet je aplikacija, ki jo lahko najdemo v Trgovini Play, ki jo ima vsak pameten telefon. Enostavno v iskalniku v Trgovini Play vtipkamo PlantNet in si aplikacijo namestimo. Ko je nameščena, lahko takoj pričnemo z raziskovanjem. Na sliki 1 vidite uvodno stran, ki se vam prikaže, ko aplikacijo zaženete. Da lahko nadaljujete z delom, morate izbrati ikono fotoaparata in aplikacija vas spusti na novo stran (slika 2).

Slika 1: Uvodna stran aplikacije PlantNet

Slika 2: Naslednja stran aplikacije PlantNet

Slika 3: Fotografija izbrane rastline

Slika 4: Izbiranje dela rastline

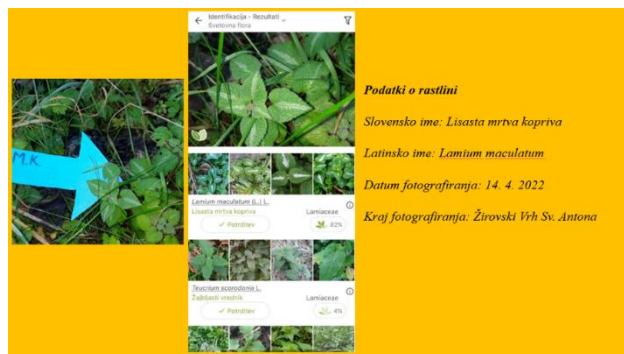

Slika 5: Identifikacija rastline
Vir 1–5: Lasten

Kot je zapisano v navodilu aplikacije, se morate dotakniti ikone v zelenem krogu in aplikacija se poveže z vašim fotoaparatom. Slikate vašo rastlino ali del rastline (cvet, list, plod, lubje) in ko je fotografija narejena (slika 3), vas aplikacija vodi naprej. Izbrati morate, kateri del rastline ste fotografirali (slika 4) in potem počakati na identifikacijo vaše izbrane rastline (slika 5).

Izdelava e-herbarija

Z dijaki smo pri pouku skupaj naložili aplikacijo PlantNet. Z znanim vzorcem rastline smo preverili, kako deluje in se nato odpravili na teren, da jo preizkusimo v praksi. Na terenu so si izbrali drevo, grm ali pa zelno rastlino v podrastju in opravili identifikacijo rastline. Vsak dijak si je izbral še svoj simbol (znak), ki ga je vedno tudi fotografiral nekje ob rastlini, tako da so s tem dijaki dokazali, da je to res njihov e-herbarij.

Slika 6: Primer drsnice v e-herbariju dijaka M. K.

Vir: Lasten

Izbrati so morali 10 dreves, 5, grmov in 10 zelnatih rastlin, ki so jih našli v gozdu ali na gozdnem robu. Vsaka izbrana in identificirana rastlina je morala biti na kratko predstavljena z osnovnimi podatki o slovenskem imenu, latinskem imenu, rastišču oz. najdišču. Vse je bilo potrebno opremiti z datumom, ko so rastlino slikali. Za predstavitev posamezne rastline je bilo dovolj, če so na eno drsnico prenesli sliko rastline in posnetek zaslona telefona s podatki o identifikaciji rastline. Pri fotografiranju so imeli možnost izbirati med fotografijo cveta, lista, lubja, sadeža ali pa kar cele rastline. Največkrat so fotografirali cvet oz. list. Časovni okvir izdelave e-herbarija je bil od septembra do maja, tako da so imeli dovolj širok nabor rastlin. Ko so dijaki zbrali fotografije izbranih drevesnih vrst, grmov in zelnatih rastlin so pripravili PowerPoint predstavitev in jo oddali kot e-herbarij, ki je bil nato pregledan in ocenjen.

Evalvacija

Dijaki so si aplikacijo uspešno naložili in se zelo hitro naučili, kako deluje. Sama uporaba aplikacije jim je pomagala na preprost in hkrati inovativen način prepoznati rastlinske vrste in so z njo z lahkoto raziskovali po svoji okolici. Edino težavo smo imeli pri identifikaciji drevesnih vrst preko lubja, kjer je aplikacija zelo nenatančna in kljub temu, da smo vedeli katero drevesno vrsto smo slikali je bila identifikacija napačna. Sama aplikacija je brezplačna, kar je zelo pomembno, ker v primeru plačljive aplikacije bi ideja o e-herbariju ostala samo ideja. Znanje o aplikaciji PlantNet pa lahko dijaki koristijo tudi drugod po svetu, saj ima aplikacija bazo svetovne flore, ki se nadgrajuje, zato jim bo prišla prav tako na izletih po Sloveniji, kot na potovanjih po svetu. Delo na terenu pa je dodaten plus pri pouku, saj je to veliko bolj zanimiv način izvedbe učne ure kot sedenje v razredu.

ZAKLJUČEK

Delo z aplikacijo PlantNet je zabavno, saj je zelo zanimiva in enostavna za uporabo. Potrebujete samo pametni telefon in mobilne podatke, da lahko opravljate prepoznavanje rastlin, kar pa v teh časih ni problem. Delo na terenu pomeni tudi telesno aktivnost, kar dodatno pripomore k spodbujanju mladih po gibanju v naravi. Prav tako je izdelava e-herbarija ekološko naravnana, saj je končni izdelek predstavljen v PowerPoint prezentaciji in ni potrebe po tiskanju in porabi papirja. Poleg tega ne trgamo rastlin oz. njihovih delov za izdelavo herbarija in jih pustimo v naravi, da opravijo svojo nalogo.

Pomanjkljivost aplikacije se je pokazala pri identifikaciji drevesnih vrst preko lubja, saj ne dobimo pravega rezultata, zato je dobro, da identifikacijo opravimo z različnimi deli rastline, da smo potem bolj prepričani v pravilno prepoznavanje.

Viri in literatura

1. Tomić, A. (2002). Spremljanje pouka. (str. 49). Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Globokar, R. (2019). Vzgojni izzivi šole v digitalni dobi. (str. 26). Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani.
3. Zupan, A. (2005). Praktično delo pri učenju in poučevanju naravoslovja. V Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu: zbornik prispevkov. (str. 100). Zavod RS za šolstvo.
4. Sulčič, V. (2008). E-izobraževanje v visokem šolstvu. (str. 16). Znanstvene monografije Fakultete za management Koper.
5. Rebolj, V. (2008). E- izobraževanje skozi očala pedagogike in didaktike. (str. 68). Radovljica: Didakta.

Spletni kvizi pri pouku matematike

DAMJANA JOVAN

damjana.jovan72@gmail.com

Povzetek: V članku sem opisala pozitivne lastnosti uporabe spletnih kvizov pri pouku matematike. V uvodu sem opredelila pomembnost motivacije med poukom za bolj kakovostno delo učiteljev in učencev. Pri učencih je kviz zelo priljubljen zaradi tekmovanja s sošolci in tudi zato, ker jim je tak način dela pri pouku zabaven. Z ustrezno izbranim kvizom lahko učence motiviramo za pouk in jim vzbudimo interes za učenje, utrjevanje in preverjanje znanja. Tudi učitelji se zavedamo številnih prednosti, ki jih vključevanje kvizov v pouk prinaša, vendar jih pri pouku ne uporabljamo v taki meri, kot bi si učenci želeli. Razlogov je verjetno več. Eden od njih je tudi ta, da priprava spletnega kviza zahteva od učitelja mnogo več časa kot priprava običajnega učnega lista oz. preverjanja znanja v pisni obliki. Nekaterim učiteljem predstavlja izziv tudi uporaba IKT pri pouku. V času pouka na daljavo so učitelji večkrat uporabljali različne spletne kvize za utrjevanje znanja, saj so želeli tudi na takšen način dijake motivirati za pouk. Tudi sama sem včasih učencem sestavila kviz v spletni učilnici Moodle, kjer so lahko preizkusili, kaj so se naučili. V nadaljevanju članka pa sem predstavila primer uporabe spletnega

kviza za preverjanje in obenem tudi za utrjevanje znanja s programom Quizizz.

Ključne besede: motivacija, uporaba IKT, kviz, preverjanje znanja

Abstract: In this article I describe the positive features of using online quizzes in mathematics education. In the introduction, I identified the importance of motivation during the classroom to improve the quality of teachers' and students' work. Quizzes are very popular with students because of the competition with their classmates and also because they find this way of working in class fun. A well-chosen quiz can motivate pupils in the classroom and stimulate their interest in learning, consolidating and testing their knowledge. Teachers are also aware of the many benefits of incorporating quizzes in the classroom, but we do not use them as much as students would like. There are probably several reasons for this. One of them is that preparing an online quiz requires much more time from the teacher than preparing a traditional worksheet or written assessment. Some teachers also find it challenging to use ICT in the classroom. During distance learning, teachers often used different online quizzes to reinforce their knowledge, as they also wanted to motivate students in this way. I also sometimes set up a quiz for my students in the Moodle online classroom, where they could test what they had learned. In the rest of this article, I present an example of using an online quiz to both test and reinforce knowledge using Quizizz.

Keywords: motivation, ICT use, quiz, assessment

UVOD

Učitelji se večkrat vprašamo, kako izpeljati utrjevanje ali preverjanje znanja, da bodo aktivno sodelovali vsi učenci. Tudi tisti najšibkejši, ki neradi aktivno sodelujejo pri pouku, saj smatrajo, da še ne znajo dovolj. Kako vse učence motivirati, da bodo med utrjevanjem in preverjanjem znanja aktivni in da bodo res pokazali svoje znanje? Eden od načinov je zagotovo drugačno preverjanje in utrjevanje znanja. Še posebej, če gre za matematiko, do katere nekateri učenci gojijo odpor ali pa se jo celo bojijo. Pa vendar je lahko matematika tudi za takšne učence zanimiva in zabavna. Učitelji moramo zato včasih izbrati drugačno metodo poučevanja. Ena od zanimivejših metod je tudi ta, da lahko v pouk vključimo spletne kvize. Kvizi so primerni tako za pridobivanje, kot tudi za utrjevanje in preverjanje znanja. Pouk popestrijo, ga naredijo zanimivega in poskrbijo za bolj sproščeno vzdušje. Šolska ura spominja na zabavno igro, v resnici pa se odvija pouk. Kvizi dosežejo svoj namen, le če so skrbno pripravljene in prilagojene sposobnostim učencev. So sodobna metoda učenja, ki ima poleg motivacijske tudi informacijsko funkcijo. Seveda pa s kvizi učenci urijo tudi druge spretnosti (taktiziranje, timsko delo) in spodbujajo radovednost in vedoželjnost.

Motivacija

Moč, zagon, pripravljenost, želja, zanimanje, volja, spodbuda ... Vse te besede lahko povzamemo z eno samo besedo – motivacija.

Motivacija je psihični proces, ki izzove človekovo delovanje, mu daje moč, da kljub oviram vztraja tako dolgo, da doseže cilj, s katerim zadovolji potrebo, ki je bila izvor motivacije (Razdevšek Pučko, 1999). Gibalne sile, ki aktivnosti izzivajo, krepijo ter jih usmerjajo v cilje, imenujemo motivi. Motivi so psihološki pojavi, ki naše obnašanje spodbujajo in ga usmerjajo k ciljem. Vsa človekova dejanja so zato motivirana (Musek in Pečjak, 2001). Osnovni cilj vsake šole je, da učence motivira, da širijo svoje potrebe, spreminjajo zavest, izboljšujejo in bogatijo svoja vedenja. Pečjak (1986) opozarja, da »ni učenja brez motivov«, Brajša (1995) pa dodaja, da so lahko samo motivirani učenci uspešni učenci in samo motivirani učitelji uspešni učitelji. Ti se zavedajo dejstva, da je prav motivacija tista, ki »spreminja proces poučevanja v proces učenja« (Razdevšek Pučko, 1999).

Učna motivacija

Marentič-Požarnik (2000) opredeli učno motivacijo kot: »Skupni pojem za vse vrste motivacij v učni situaciji, ki obsega vse, kar daje pobude za učenje, ga usmerja, mu določa intenzivnost, trajanje in kakovost.« Pojavi se kot rezultat sovpadanja trajnejših osebnostnih potez in značilnosti učne situacije. Lahko bi jo opredelili tudi kot učenčevo težnjo po iskanju akademskih aktivnosti, ki so smiselne in vredne truda (Woolfolk, 2002). Učitelj si mora zastaviti dva pomembna cilja. Prvi je, da ustvari stanje motiviranosti za učenje, da učence produktivno vključi v delo v razred. Drugi cilj pa je, da pri

učencih razvije vrlino motiviranosti za učenje, da bi se bili sposobni samostojno učiti vse življenje (Woolfolk, 2002).

Nobeno motivacijsko sredstvo ali strategija pa ne bo uspešna, če ne zagotovimo ustreznih pogojev v razredu. Marentič Požarnik (2000) pravi: »Če šola (razred, učna skupina ...) ni prostor kakovostnega življenja, tudi ne more postati prostor kakovostnega učenja.« Zato mora biti razred urejen in udoben, vzdušje v razredu prijateljsko in sodelovalno, učitelj pa oseba, ki z osebno zavzetostjo prisluhne potrebam in pozna sposobnosti svojih učencev. To mu omogoča, da si ne zastavlja previsokih ciljev, temveč goji realna pričakovanja. Pogoj za uspeh je njegova pozitivna naravnost in optimizem: *»Učenci zmorejo in hočejo in jaz jih želim in zmorem naučiti.«* (Razdevšek Pučko, 1999).

Samo motivirani učenci učenje začnejo, se učijo in pri njem vztrajajo. Vztrajajo toliko časa, dokler ne zaključijo učne naloge oz. ne dosežejo zastavljenega učnega cilja (Juriševič, 2012). Učna motivacija je skupen pojem za vse vrste motivacij v učni situaciji. Zajame vse, kar daje pobudo za učenje, ga usmerja in mu določa trajanje, kakovost ter intenzivnost (Marentič Požarnik, 2016). Pri učencih se razvijeta dve motivacijski naravnosti, in sicer notranja ter zunanja. Notranje motivirani učenci so učno samozavestni, kažejo interes za učenje, učenje in znanje jim pomenita pomembno vrednoto, problemske naloge pa izzive. Zunanje motivirane učence k doseganju učne uspešnosti usmerjajo ocene in druge oblike nagrajevanja (Juriševič,

2006). Marentič Požarnik (2000) je mnenja, da notranja motivacija zagotavlja trajnost, saj učenec vztraja zaradi lastnega zadovoljstva. Dejavnost je zato bolj kakovostna in rezultati so boljši. Pri učenju zaradi zunanjih dejavnikov je motivacija v večini primerov kratkotrajna. Motivacijo pri učencih krepimo in spodbujamo z motivacijskimi spodbudami, ki jih učencem namenimo med poučevanjem. Ene izmed teh so didaktične motivacijske spodbude, med katere sodi organizacija učnega okolja in učenja, učne metode, izbira nalog ter didaktični material (Juriševič, 2012).

Kviz

Ena izmed motivacijskih spodbud je izbira ustrezne učne metode, ki je lahko tudi kviz. Kviz je vrsta miselne igre, v kateri posamezniki skušajo odgovoriti na zastavljeno vprašanje. Kvizi so največkrat sestavljeni kot naloge tipa vprašanje-odgovor. Vprašanja in odgovore lahko postavljamo na različnih nivojih:

- vprašanja, ki zahtevajo samo preproste odgovore (da/ne),
- vprašanja, ki sprašujejo po raznih podatkih (zahtevajo faktografske podatke),
- vprašanja, ki vključujejo v odgovoru tudi medsebojno povezovanje različnih znanj, logično sklepanje in razmišljanje.

Kvizi so največkrat osredotočeni na tekmovanje. Tekmujemo lahko sami s seboj, posamezniki med seboj, ali skupine med seboj.

Pomembno je le, da tekmovanje spodbuja človekove misli in razmišljanje. Dovolj vedoželjen in radoveden učenec bo poskušal poiskati odgovore na vprašanja, za katera ni našel pravih rešitev. Težnja po razkrivanju, poglobljanju, razumevanju stvari so tiste pozitivne spodbude, ki dajejo kvizom tudi pozitiven pedagoški vidik (Ham, 2001). Namen uporabe kviza kot motivacijsko sredstvo pri pouku matematike je priklic in ohranjanje pozornosti učencev med poukom. Z njim želimo spodbuditi vedoželjnost in zanimanje učencev za učno snov. Seveda pa vsak učitelj želi učencem podati tudi novo znanje. To lahko učitelj s kvizi doseže, ker ima ta metoda tako motivacijsko kot tudi informacijsko funkcijo. Kvize seveda lahko uporabimo tudi pri preverjanju znanja. Preverjanje znanja je sistematično, načrtno zbiranje podatkov o tem, kako učenec dosega učne cilje in pričakovane rezultate med procesom učenja. Preverjanje znanja spodbuja učence k razmišljanju in razčiščevanju nejasnosti, učitelju in učencem pa predstavlja povratno informacijo o doseganju posameznih učnih ciljev (Žakelj, 2012).

Quizizz

[Quizizz](#) je orodje za ustvarjanje interaktivnih kvizov in predstavitev. V spletni kviz lahko vključimo različne tipe vprašanj ali računskih nalog. Pri vsakem vprašanju/nalogi lahko določimo tudi čas za reševanje, kar dijake lahko dodatno motivira za delo. Za avtomatsko ocenjevanje odgovorov sta na voljo dve vrsti odgovorov: možnost več izbir in vstavljanje manjkajočih besed, kjer se učencem takoj

pokaže povratna informacija o pravilnosti odgovora, lahko pa dodamo tudi anketo za pridobivanje mnenj ter vprašanja odprtega tipa, ki pa nista ovrednotena. V predstavitev lahko, poleg kviza, dodamo tudi drsnice.

V gradivo (spletni kviz in predstavitev) lahko dodajamo večpredstavne vsebine, kot so slike in videoposnetki. Gradivo lahko z učenci rešujemo v živo ali pa gradivo pripravimo in ga učenci rešujejo sami. Za vsakega učenca imamo v orodju zabeležene povratne informacije o njegovi uspešnosti. Vsakemu učencu se po odgovarjanju na vprašanja na zaslonu prikaže število pravih in nepravilnih odgovorov. Učenec lahko spletni kviz rešuje za utrjevanje znanja, tako da se mu vprašanja, ki jih je odgovoril napačno, med reševanjem kviza pojavijo večkrat. V spletnih kvizih lahko naenkrat sodeluje maksimalno 100 učencev, ki se lahko s svojimi napravami priključijo brez prijave. V tem orodju lahko pripravljamo spletne kvize, ankete, interaktivne predstavitve, učne kartice ter tekmovanja med učenci. Prav tako je učiteljem omogočen tudi vpogled v rezultate reševanja. Orodje Quizizz lahko v pedagoškem procesu uporabimo za več vrst učenja:

Kombinirano učenje:

- Orodje učitelju omogoča ustvarjanje kvizov, zato je primeren kot aktivnost za formativno preverjanje znanja. Učitelj vnese vprašanja in učencem ponudi kodo, ki jo vpišejo za vstop v

ustvarjeno aktivnost. Učitelj ima nadzor nad reševanjem nalog in spremlja statistiko rezultatov.

Obrnjeno učenje:

- Orodje lahko učitelj uporabi v različnih fazah obrnjenega učenja. Uporabi ga lahko za preverjanje razumevanja podane interaktivne vsebine v prvi fazi, lahko se uporabi kot sprotno preverjanje v učilnici ali pa kot dejavnost po uri v učilnici za preverjanje naučenih konceptov.

Problemsko učenje:

- Učitelj lahko orodje uporabi v začetnih fazah problemskega učenja za preverjanje razumevanja osnovnih konceptov, vezanih na problemsko situacijo.

Projektno učno delo:

- Učitelj lahko od učencev zahteva, da v podporo svoji predstavitvi projektne izdelke ob koncu projektne učne dela pripravijo kviz v orodju, ki ga bodo preostali učenci reševali po predstavitvi in bodo tako učitelju kot učencu omogočili vpogled v to, kako uspešen je bil učenec pri predstavljanju vsebin.

Spletni kviz pri pouku matematike – primer dobre prakse

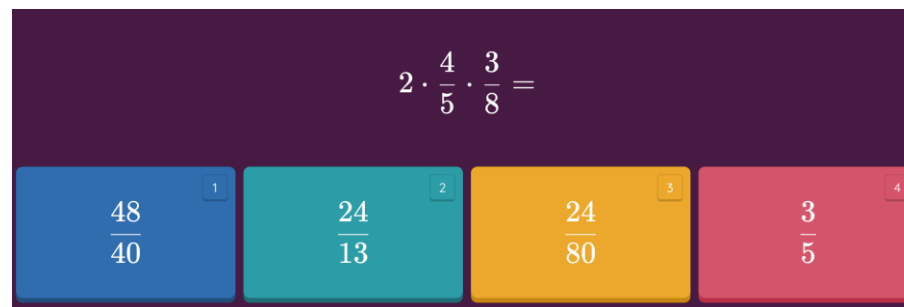
Pri izbiri in uporabi spletnega kviza učitelji izhajamo iz učnih ciljev, ki jih želimo s to metodo doseči. Sama sem izbrala poglavje o ulomkih

in cilje, ki jih morajo učenci osvojiti. Učenci naj se naučijo (Učni načrt za matematiko za gimnazijo, 2008):

- spoznavati in uporabljati različne informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) kot pomoč za učinkovitejše učenje in reševanje problemov,
- poznati razloge za vpeljavo racionalnih števil,
- predstaviti racionalna števila na številski premici,
- računati z racionalnimi števili,
- uporabljati in utemeljiti decimalni zapis racionalnega števila ter razlikovati med desetiškimi in nedesetiškimi ulomki.

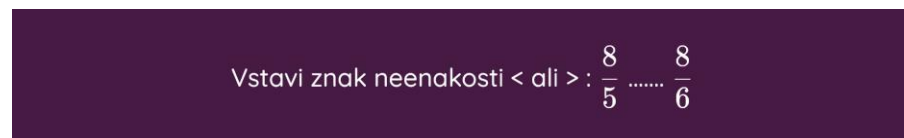
Spletni kviz sem ustvarila v orodju Quizizz. Sestavila sem 20 različnih nalog, ki so od učencev zahtevale različne računske spretnosti in miselne procese. Nekatera vprašanja/naloge so učencem že ponudila štiri različne odgovore, tako da so morali izbrati pravega. Pri nekaterih vprašanjih/nalogah so učenci morali odgovor zapisati sami. Po oddaji odgovora so učenci dobili povratno informacijo o pravilnosti njihovega odgovora.

Učencem sem v uvodu učne ure na kratko predstavila vsebino spletnega kviza. Odločili smo se, da bo naloge reševal vsak učenec sam. Zato je vsak od učencev dobil kodo, prijavitel pa so se vsak s svojim imenom. Opozorila sem jih, da bodo pri reševanju kviza morali uporabiti tudi svinčnik in papir. Kar nekaj vprašanj/nalog je namreč zahtevalo poznavanje računskih operacij med ulomki in zato so morali daljše račune izračunati v zvezek.

Slika 1: Primer naloge z več danimi odgovori

Vir: Lasten

Slika 2: Primer naloge z zapisom odgovora

Vir: Lasten

Po reševanju spletnega kviza je sledila evalvacija. Izkazalo se je, da je bilo za nekatere učence reševanje dokaj preprostih nalog zahtevno ali celo stresno, saj so želeli doseči čim boljši rezultat. Učenci so namreč ves čas reševanja na interaktivnem zaslonu lahko spremljali njihovo trenutno razvrstitev in se tako primerjali s sošolci. Nekateri učenci so ob tem začutili tudi nelagodje, saj so videli, da so sošolci uspešneje reševali naloge kot oni. Učenci, ki radi tekmujejo, pa so v reševanju kviza uživali, ker so se lahko primerjali s sošolci. Po koncu reševanja so bili utrujeni, vendar navdušeni, saj so pri delu uživali in

se tudi zabavali. Vsi so povedali, da so bili zelo motivirani za reševanje nalog in da si želijo imeti še kakšno uro matematike z metodo reševanja spletnega kviza.

ZAKLJUČEK

Na podlagi odziva učencev in njihovih rezultatov sem zadovoljna, da je izbrana metoda preverjanja in utrjevanja znanja o ulomkih dosegla svoj namen. Ne samo, da so učenci preverili svoje znanje, ampak so ga tudi utrdili. Pri tem so uživali, saj so se lahko tudi primerjali s svojimi sošolci. Kvizi učencem omogočajo doseganje zastavljenih učnih ciljev, čeprav se tega sploh ne zavedajo. Ne zavedajo se, da je tudi to učenje, le na drugačen način. Zaradi sproščenega vzdušja v razredu je zanje to igra. Sproščen odnos pa se ne oblikuje le med učenci, temveč tudi med učenci in učiteljem. S takšnimi urami tudi učenci, ki sicer niso preveč motivirani za delo pri pouku, veliko pridobijo. Če so pri reševanju uspešni, dosežejo samopotrditvev in zaradi takih ur lahko spremenijo odnos do samega predmeta. Nekoliko drugačna ura pouka je zanimiva izkušnja za obe strani tako za dijak kot tudi za učitelja. Zadovoljstvo učencev ob zaključku učne ure je povratna informacija učitelju, da je izbral pravo pot. Obenem mu da zagon za pripravo novih izzivov zanje, s tem pa posledično za zanimiv, zabaven in sproščen pouk.

Viri in literatura

1. Brajša, P. (1995). Sedem skrivnosti uspešne šole. Maribor: Doba.

2. Center UL za uporabo IKT v pedagoškem procesu (2023). Pridobljeno 25. 5. 2023 s <https://digitalna.uni-lj.si/quizizz/>
3. Ham, I. (2001). Kviz v šoli. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
4. Juriševič, M. (2006). Učna motivacija in razlike med učenci. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
5. Juriševič, M. (2012). Motiviranje učencev v šoli. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
6. Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
7. Marentič Požarnik, B. (2016). Psihologija učenja in pouka. Temeljna spoznanja in primeri iz prakse. Ljubljana: DZS.
8. Musek, J., Pečjak, V. (2001). Psihologija; Ljubljana: Educy.
9. Pečjak, V. (1986). Poti do znanja: metode uspešnega učenja; Ljubljana: Cankarjeva založba.
10. Razdevšek-Pučko, C. (1999). Motivacija in učenje: študijsko gradivo za predmeta Pedagoška psihologija in Psihologija za učitelje; Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
11. Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija; Ljubljana: Educy.
12. Žakelj, A. et al. (2008). Učni načrt. Matematika: gimnazija: splošna, klasična in strokovna gimnazija, Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport, ZRSŠ.

Uvajanje formativnega spremljanja v življenje in delo vrtca

SABINA JURKOŠEK, *univ. dipl. psih.*

JZ Otroški vrtec Šmarje pri Jelšah
sabina.jurkosek@vrtec-smarje.si

Povzetek: Otroški vrtec Šmarje pri Jelšah je od leta 2020 vključen v razvojno nalogo Zavoda za šolstvo z naslovom Varno in spodbudno učno okolje – ustvarjanje učnih okolij za 21. stoletje. V razvojni nalogi strokovni delavci razvijajo pedagoško prakso, usklajeno z individualnimi potrebami in zmožnostmi otroka, ki temelji na formativnem spremljanju ter zagotavlja optimalen razvoj otrok. V Otroškem vrtcu Šmarje pri Jelšah smo razvojno nalogo prepoznali kot osnovno vodilo dela z otroki, saj prispeva k številnim pozitivnim učinkom pri otrocih, starših ter strokovnih delavcih. V prispevku opisujem, kako smo v našem vrtcu pristopili k uvajanju formativnega spremljanja v življenje in delo prav vseh oddelkov v vrtcu. Ključen je prenos osredotočenosti iz tematskega načrtovanja v razvojno-procesno načrtovanje, ki omogoča, da otroci zares dobijo takšno podporo pri svojem razvoju, kot jo v danem trenutku potrebujejo.

Ključne besede: formativno spremljanje, vrtec, optimalni razvoj otroka

Abstract: Since 2020, Šmarje pri Jelšah kindergarten has been included in the development task of the Institute of Education entitled Safe and encouraging learning environment - creating learning environments for the 21st century. In the development task, professionals develop pedagogical practice coordinated with the individual needs and abilities of the child, which is based on formative assessment and ensures optimal development of children. In the Šmarje pri Jelšah Kindergarten, we have recognized the development task as the basic guideline for working with children, as it contributes to many positive effects for children, parents and professionals. In the paper, I describe how we in our kindergarten approached the introduction of formative assessment into the life and work of all groups in the kindergarten. The key is to transfer the focus from thematic planning to development-process planning, which enables children to really get the kind of support in their development that they need at a given moment.

Keywords: formative assessment, kindergarten, optimal child development

UVOD

Otroški vrtec Šmarje pri Jelšah je od leta 2020 vključen v razvojno nalogo Zavoda za šolstvo z naslovom VARNOST IN SPODBUDNO UČNO OKOLJE – USTVARJANJE UČNIH OKOLIJ ZA 21. STOLETJE. V razvojni nalogi strokovni delavci razvijajo pedagoško prakso, usklajeno z individualnimi potrebami in zmožnostmi otroka, ki temelji na formativnem spremljanju ter zagotavlja optimalen razvoj otroka. V Otroškem vrtcu Šmarje pri Jelšah smo razvojno nalogo prepoznali kot osnovno vodilo dela z otroki, saj prispeva k številnim pozitivnim učinkom pri otrocih, starših ter strokovnih delavcih. V prispevku opisujem, kako smo v našem vrtcu pristopili k uvajanju formativnega spremljanja v življenje in delo prav vseh oddelkov v vrtcu.

Formativno spremljanje

Formativno spremljanje lahko razumemo kot drugačno filozofijo učenja in poučevanja. Lahko pa ga pojasnimo kot krovno besedno zvezo za didaktične pristope, ki - kot kažejo obsežne raziskave po svetu – prispevajo k odpravljanju zakoreninjenih in neučinkovitih praks ter stereotipov na področju učenja in poučevanja (Logaj, 2016, v Holcar Brunauer idr., 2016, str. 4). Kljub temu, da gre za drugačno filozofijo učenja in poučevanja, Holcar Brunauer (2016, str. 5) hkrati govori o tem, da to paradigmo formativnega spremljanja v razvojnoprocenem pristopu in aktivni vlogi otrok ter odraslih v vzgojno-izobraževalnem procesu podpira tudi trenutni Kurikulum za vrtce (1999). Formativno spremljanje je zagotavljanje najbolj

ustrezne podpore za otrokov razvoj in učenje v danem trenutku. Formativno spremljanje nas uči osredotočanja na otroka kot individuuma, ki je hkrati del skupnosti. Vodi nas v razmišljanje ali resnično naše načrtovanje izhaja iz otrok ter odgovarja na vprašanje, kaj otrok dejansko potrebuje v danem trenutku. Neobremenjeni z lastnimi interesi in osredotočeni na otrokove, le-ta zares izstopi iz subjektivnih teorij pedagoga in zasije v luči svoje unikatnosti (Pečarič, 2021, str. 102). Tako praksa kot tudi različne ugotovitve raziskav razkrivajo, da je delovanje v okviru formativnega spremljanja, ki v ospredje postavlja aktivnost otroka, vir višje kakovosti in tudi trajnosti pridobljenega znanja (Metljak, 2017; v Pečarič, 2021, str. 96). Cilj formativnega spremljanja pri najmlajših otrocih je zagotavljanje najbolj ustrezne podpore za otrokov razvoj in učenje v danem trenutku, spodbujanje razvoja njihovih veščin učenja učenja in spodbujanje razvoja metakognitivnih strategij (Holcar Brunauer idr., 2016, str. 3). Ključna pogoja za učenje predšolskih otrok sta dobro počutje otroka ter njegova čustvena in miselna zavzetost. Otrok se dobro počuti, če se počuti varnega, sprejetega, razumljenega, in če ima možnost vplivanja na stvari, ki ga zadevajo. Pomembno je, da je kos stvarim, ki jih počne in je pri tem miselno zavzet (Holcar Brunauer idr., 2016, str. 19).

Menim, da je formativno spremljanje ravno odgovor na to, kako to zagotoviti.

Da je počutje otrok dobro, lahko sklepamo, kadar so otroci sproščeni, ravnajo spontano, kažejo vitalnost in samozaupanje. Ključni pojmi, ki jih povezujemo z otrokovim dobrim počutjem, so občutek varnosti, občutek, da so upoštewane njegove individualne želje, nagnjenja in potrebe, občutek, da je razumljen in sprejet, občutek, da zanj skrbimo in da ga imamo radi. Tem občutkom dodaja Laevers še dimenzijo otrokovega dobrega počutja v procesu učenja (Holcar Brunauer idr, 2016, str. 12). Vloga odraslih v vrtcu je, da otrokom ponudijo ustrezne dejavnosti in izzive, jih podpirajo, spodbujajo, opogumljajo, usmerjajo, preusmerjajo, jim svetujejo, pomagajo, demonstrirajo, z njimi sodelujejo, se igrajo in se tudi sami učijo. Otroke pozorno opazujejo in spremljajo njihov razvoj. Pomembno je, da so dejavnosti načrtovane na podlagi temeljitega poznavanja, spremljanja in razumevanja otrokovega razvoja in otrokovih potreb. Odrasli so usmerjevalci, vendar ne direktivni, in so zgled za prijetno in prijazno komunikacijo (Holcar Brunauer idr., 2016, str. 13). Poučevanje in učenje predšolskih otrok je prepleteno z opazovanjem in pogostim sprotim spremljanjem otrok. Brez opazovanja in spremljanja v vrtcu ne moremo izvajati na otroka osredinjenega in kakovostnega izvedbenega kurikula (Holcar Brunauer idr., 2016, str. 11). Le z učinkovitim spremljanjem otroka lahko načrtujemo ustrezno podporo, ki jo potrebuje za svoj razvoj in učenje (Holcar Brunauer idr., 2016, str. 4). Strokovni delavec skozi spremljanje posameznega otroka prepozna otrokove individualne posebnosti, odkriva njegova močna in šibka področja. Formativno spremljanje mu

omogoča poglobljeno spremljanje razvoja, napredka ter učenja otroka. To mu predstavlja bogat in hkrati avtentičen vir informacij za lastno učenje, za delo z otrokom in hkrati za sodelovanje s starši. Če strokovni delavec upošteva vse to, mu je to v pomoč, da lahko smiselno načrtuje svoje delo in ob tem upošteva optimalen razvoj vsakega posameznika (Jezovšek, 2017, str. 14). Tudi pri delu z otroki s posebnimi potrebami se je formativno spremljanje izkazalo kot učinkovito, saj vključuje njihove interese, močna področja, potrebe, način učenja ter njim prilagojene povratne informacije pri učenju veščin in spretnosti. Otrok napreduje v skladu s svojimi zmožnostmi in potenciali, s tem pa se poveča tudi njegova motivacija in veselje do učenja, otrok pa postaja pri učenju bolj aktiven. Formativno spremljanje torej vključuje raznolike potrebe otrok in jih podpira tam, kjer pomoč potrebujejo (Rožič Ožek in Dobravc, 2019, str. 5). Ključni poudarek razvojne naloge je upoštevanje individualnih posebnosti in potreb vsakega otroka, spodbujanje in omogočanje aktivne vključenosti in avtonomije otrok, zagotavljanje učenja otrok od otrok, vključevanje otrok v proces načrtovanja, vrednotenja in samovrednotenja lastnega procesa učenja.

Na otrokov razvoj in napredek pri učenju torej vplivajo na videz zelo preprosti elementi formativnega spremljanja (Holcar Brunauer idr., 2016, str. 5):

- AKTIVNA VKLJUČENOST V PROCES,
- DOKAZI,

- POVRATNA INFORMACIJA,
- UČENJE OTROK OD OTROK,
- VREDNOTENJE IN SAMOVREDNOTENJE.

Z ustreznim strokovnim načrtovanjem zagotavljamo prenos ugotovitev formativnega spremljanja v izvedbeni kurikulum in s tem zagotavljamo podporo v razvoju in učenju vsakega otroka v območju njegovega bližnjega razvoja.

Vnašanje elementov formativnega spremljanja v življenje in delo našega vrtca

V nadaljevanju opisujem proces vnašanja elementov formativnega spremljanja v življenje in delo našega vrtca. V razvojno nalogo smo vključili vse strokovne delavce oz. oddelke, v ožji razvojni tim pa smo vključene jaz kot svetovalna delavka – vodja projekta, ravnateljica, pomočnica ravnateljice, izvajalka dodatne strokovne pomoči ter vzgojiteljica.

Šolsko leto 2020/21

Sprva smo se članice razvojnega tima udeleževale izobraževanj, se seznanile z literaturo, izhodišči razvojne naloge. Oblikovale smo akcijski načrt zavoda ter vse zaposlene seznanile z njim.

Razvojno nalogo v 1. akcijskem krogu (september 2020 – januar 2021) smo zadali vsem tandemom. Naloga je bila načrtovati

dejavnosti, ki izhajajo iz otrok, bodisi iz njihovih potreb, pobud ali trenutne situacije v oddelku ter poleg elementa aktivne vključenosti, v življenje in delo oddelka vnesti še preostale 4 elemente formativnega spremljanja. Z vsakim tandemom posebej smo se nato o izvedenem primeru pogovorile ravnateljica, pomočnica ravnateljice ter svetovalna delavka. Podale smo ustne povratne informacije ter usmeritve za nadaljnje razmišljanje v okviru formativnega spremljanja. Že v začetni fazi se je izkazalo, da je takšen način vir neprecenljivega znanja in izkušenj z obeh strani. Ravni takšni pogovori so bili tudi osnova za razmišljanje o nadaljnjih aktivnostih.

V drugem akcijskem krogu (februar 2021–junij 2021) smo isto nalogo zopet zadali vsem strokovnim delavcem oz. tandemom. Tandemi naj bi torej pri svojem delu zopet izhajali iz otrok, upoštevali naj bi načela varnega in spodbudnega učnega okolja ter vnašali elemente formativnega spremljanja v svoje delo. Sledili so pogovori ob predstavitvah dela posameznega tandema. Razgovore smo ponovno skupaj s tandemom opravljale ravnateljica, pomočnica ravnateljice in svetovalna delavka. Skozi te razgovore je mogoče voditi strokovne delavce, da razmišljajo o lastni praksi, dobijo dodatne usmeritve in dodatno motivacijo za delo v okviru projekta. Takšna praksa se je pokazala za zelo ustrezno.

Prav tako smo organizirali 2 srečanja v živo na ravni celotnega vrtca, kjer so vsi tandemi predstavili svoj primer iz prakse. Na teh srečanjih

smo obravnavali tudi nekatera teoretična izhodišča (Elementi formativnega spremljanja, Počutje in vključenost otrok, Dokazi). Takšna srečanja so bila zelo pozitivno sprejeta, strokovni delavci so si zaželeli še več takšnih srečanj.

Za namene posnetka stanja je razvojni tim sestavil tudi anketo za strokovne delavce. Z rezultati ankete smo bili zelo zadovoljni. Razvojni tim se je namreč trudil, da bi strokovni delavci občutili sodelovanje vrtca v projektu kot pozitivno, kar menimo, da smo tudi dosegli. Rezultati ankete so namreč pokazali, da so se strokovni delavci s trditvijo »Sodelovanje vrtca v projektu vidim kot pozitivno«, strinjali s povprečno oceno 4,5 (lestvica: 1 - se ne strinjam, 5 – se popolnoma strinjam). Prav tako so se s trditvijo »Zaradi sodelovanja vrtca v projektu, opažam pozitivne učinke na večih področjih«, strinjali s povprečno oceno 4,4. Zadovoljni so bili tudi z dosedanjim potekom projekta (povprečna ocena 4,5). Tudi iz same prakse je bil razviden pozitiven odnos do projekta in želja po takšnem načinu dela tudi v prihodnje (prav tako iz vprašalnika - povprečna ocena 4,4).

Na splošno lahko rečem, da so se strokovni delavci zelo dobro odzivali, še posebej po dveh srečanjih, na katerih so dobili vpogled v prakso sodelavcev, kjer je bila razvidna osredinjenost na otroke in posledično njihova večja vključenost, dobro počutje.

Razvojni tim se je poleg že navedenega, v času 2. akcijskega kroga, sestel še trikrat, neformalna komunikacija pa je potekala na tedenski ravni. Članice razvojnega tima smo se dvakrat udeležile tudi mreženja z drugim vrtcem, vključenim v projekt, kar nam je dalo koristne informacije za nadaljnje delo v okviru projekta. Na regijskem srečanju vrtcev pa je svoj primer iz prakse uspešno predstavljala članica razvojnega tima, prav tako smo pridobili vpogled v prakso drugih vrtcev, kar je odlična priložnost za učenje in širitev obzorja.

Šolsko leto 2021/22

V šolskem letu 2021/22 so se vzgojiteljice, članice razvojnega tima, tako kot preostali strokovni delavci, ponovno posvetile vnašanju elementov formativnega spremljanja v življenje in delo oddelka. Medse smo povabili tudi svetovalko Zavoda za šolstvo, ki je pripravila izobraževanje za vse strokovne delavce.

Tudi v tem šolskem letu smo razvojno nalogo zadali vsem tandemom oz. oddelkom. Na ravni vrtca smo se osredotočali na to, da strokovni delavci prepoznavajo elemente formativnega spremljanja ter da jih vnašajo v svoje delo in znajo pri tem svoje delo tudi zagovarjati. V ta namen so ponovno potekali tudi poglobljeni pogovori ravnateljice, pomočnice ravnateljice ter svetovalne delavke s posameznimi tandemi. Na pogovorih smo podale ustne povratne informacije na predstavljene primere posameznega oddelka z namenom dodatne spodbude ter dodatnega razmišljanja o možnostih in širini

elementov FS. Dvakrat smo organizirali tudi srečanje na daljavo, kjer so strokovni delavci svoje primere predstavljali sodelavcem. Ti primeri so bili pred predstavitevjo še dodatno poglobljeni s pomočjo vodje projekta, kar je zopet poglobilo samo razumevanje pri strokovnih delavcih in je vplivalo na uspešnost samih predstavitev. Strokovni delavci so takšno obliko zelo pohvalili in so si zaželeli še več predstavitev svojega dela in poglobljenega razgovora ob tem.

V mesecu aprilu je na 2. regijskem srečanju v Mežici primer iz prakse predstavljala članica razvojnega tima.

Vse tri vzgojiteljice, ki so članice razvojnega tima so bile v mesecu juniju hospitirane s strani svetovalke Zavoda za šolstvo. Po hospitaciji je sledil pogovor ter tudi skupno delovno srečanje celotnega razvojnega tima s svetovalko. Takšna srečanja nas še dodatno bogatijo in širijo znanje.

1. 7. 2022 je članica razvojnega tima na 4. nacionalni konferenci z naslovom Jeziki v izobraževanju predstavljala primer iz prakse z naslovom Dokazi procesa učenja na področju jezika in zgodnje pismenosti, na kar smo zelo ponosni, saj je bila na srečanje povabljen s strani organizatorjev.

V mesecu avgustu sva se z ravnateljico udeležili nacionalne konference o formativnem spremljanju Od poučevanja k učenju s formativnim spremljanjem.

Šolsko leto 2022/23

Tudi v šolsko leto 2022/23 smo zakorakali s formativnim spremljanjem in tako bo tudi še naprej. Formativno spremljanje se namreč prepleta v prenovljenem Kurikulu za vrtce, ki se bo prav kmalu začel uvajati v vse slovenske vrtce. Prav zato smo toliko bolj veseli, da je formativno spremljanje že sedaj postal del našega vsakdanjega življenja in dela v vrtcu. Strokovni delavci v tem šolskem letu vnašajo elemente formativnega spremljanja v svojo prakso, opazujejo lastno prakso, o njej razmišljajo in se poleg tega izobražujejo.

V tem šolskem letu smo še vedno obdržali tudi pogovore ravnateljice, pom. ravnateljice ter svetovalne delavke s posameznimi tandemi. Pogovori potekajo tako, da strokovni delavci predstavijo svoje delo preko vseh 5 elementov formativnega spremljanja, še posebej predstavijo, kako zbirajo dokaze o razvoju posameznega otroka ter posledično, kje oz. kakšno podporo je potrebno posameznemu otroku omogočiti. K sodelovanju smo povabili tudi novo svetovalko za predšolsko vzgojo na Zavodu za šolstvo, ki nas je na tem področju še dodatno izobrazila. Povabili pa smo tudi ravnateljico Vrtca Tezno,

ki nam je predstavila primer formativnega spremljanja v njihovem vrtcu.

Hkrati uvajamo v formativno spremljanje tudi strokovne delavce, ki so se zaposlili naknadno. V ta namen smo uvedli posebna srečanja, kjer jim projekt predstavimo, predstavimo formativno spremljanje ter jih vodimo skozi razmišljanje.

V tem šolskem letu smo začeli tudi z načrtnim uvajanjem formativnega spremljanja na področje dodatne strokovne pomoči, saj je članica ožjega razvojnega tima izvajalka dodatne strokovne pomoči. Svoje delo je uspešno predstavljala na regijskem srečanju vrtcev, prav tako pa je bila povabljen, da primer predstavi tudi na konferenci o formativnem spremljanju.

Z navedenim v vrtcu spodbujamo strokovni dialog, spodbujamo strokovne delavce k vnašanju elementov FS v svoje delo, jim pri tem nudimo podporo. Učimo se in spodbujamo drug drugega, prakticiramo strokovne dialoge, se izobražujemo, razmišljamo in hkrati osebno in profesionalno rastemo. Celoten čas izvajanja projekta nam strokovno podporo nudi svetovalka Zavoda za šolstvo, vrtec pa o svojih dejavnostih redno poroča zavodu.

Skozi sodelovanje v razvojni nalogi smo veliko pridobili. Sledili smo naslednjim ciljem, ki pa smo jih tudi dosegli:

- Ozaveščanje, spodbujanje in zagotavljanje višje procesne kakovosti vrtca.
- Akcijsko raziskovanje lastne prakse ter mreženje izkušenj in znanja v vrtcu ter med vrtci.
- Razvijanje VIZ prakse, ki temelji na Kurikulu za vrtce ter vključevanju in zagotavljanju optimalnega razvoja in napredka vsakega otroka.
- Ustvarjanje spodbudnega učnega okolja v vrtcu, ki temelji na načelih Kurikula za vrtce, sodobnih konceptih predšolske vzgoje ter smernicah inovativnega učnega okolja za 21. stoletje.
- Razvijanje in poglobljanje vzgojno-izobraževalne prakse formativnega spremljanja.
- Iskanje in preizkušanje načinov dokumentiranja otrokovega razvoja, procesa učenja in napredka, in to za namen dialoga med vsemi deležniki učenja.
- Razvijanje strategij in pristopov za višjo stopnjo aktivne vključenosti otrok in za globinsko učenje.
- Vključevanje otrok v načrtovanje učnega procesa, proces vrednotenja in samovrednotenja; izhajanje iz ugotovitev spremljanja pri načrtovanju VIZ dela.

- Uresničevanje kulture vključujočega vrtca, kjer je v procesu učenja pomembna participacija vsakega otroka in vsakega strokovnega delavca oz. odraslega.
- Poglobljanje refleksije in evalvacije ter spodbujanje strokovnega dialoga v vrtcu.

ZAKLJUČEK

Skozi uvajanje formativnega spremljanja v življenje in delo našega vrtca smo spoznali, da formativno spremljanje preko svojih 5 elementov zares nudi optimalno podporo posameznemu otroku. Pri strokovnih delavcih opažam spremembo pri upoštevanju otroka kot aktivnega sokreatorja pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu in ne le kot pasivnega poslušalca. Prav tako je oz. je bil potreben premik od tematskega načrtovanja k razvojno-procesnemu načrtovanju. Ravno tu je bilo opaziti največ negotovosti, zmede, potrebe po usmerjanju. Strokovnega delavca formativno spremljanje poleg vsega usmerja tudi k večji senzibilnosti, potrebi po opazovanju, spoznavanju otroka, saj mu le na ta način lahko omogoči optimalno podporo. S formativnim spremljanjem menim, da se zares premaknemo oz. pomaknemo k otroku, ki ga krog formativnega spremljanja tudi smatra za središče. Preko uvajanje formativnega spremljanja spoznamo tudi to, da otroci potrebujejo ravno to kot odrasli. V prvi vrsti, da nas nekdo sprejema, nas ima rad, nas upošteva, nas jemlje kot kompetentnega. Tako odrasli kot otroci, potrebujemo zato da

zasijemo, varno in spodbudno okolje, v katerem nas ni strah pokazati vsega kar zmoremo.

Viri in literatura

1. Holcar Brunauer, A., Bizjak, C., Cotič Pajtar, J., Borstner, M., Eržen V., Kerin, M., Komljanc, N., Kregar, S., Margan, U., Novak, L., Rutar Ilc, Z., Zajc, S., Zore, N. (2016). Formativno spremljanje v podporo učenju. Priročnik za učitelje in strokovne delavce. Ljubljana, Zavod za šolstvo.
2. Jezovšek, M. (2017). Vloga in pomen formativnega spremljanja otrok v predšolskem obdobju. Vzgojiteljica, XIX/3, Celje.
3. Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Urad RS za šolstvo.
4. Pečarič, E. (2021). Formativno spremljanje in aktivno učenje z roko v roki. Realka 2021/4, Rogaška Slatina.
5. Rogič Ožek, S. in Dobravec, S. (2019). Formativno spremljanje kot podpora učencem s posebnimi potrebami: priročnik za strokovne delavce. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Prvi in končni glas v besedi – igre za razvoj glasovnega zavedanja

PETRA KAŠMAN JELENKO, *dipl. vzg.*

petra.kasman@gmail.com

Povzetek: V članku sem predstavila, kako pomembno je glasovno zavedanje v procesu zgodnjega opismenjevanja in kako pomembno vpliva na uspešno opismenjevanje v šoli. Veliko vlogo imamo pri tem vzgojitelji predšolskih otrok, saj lahko na igriv način spodbujamo k razvoju glasovnega zavedanja otrok že v prvem starostnem obdobju, v drugem starostnem obdobju pa jih nadgrajujemo. Otrokom omogočimo čim več možnosti na tem področju. Igre lahko potekajo kadarkoli v času bivanja otroka v vrtcu. Vključimo jih lahko v dnevno rutino in se izogibamo frontalni obliki dela. Ne izvajamo jih le nekaj dni v šolskem letu, potekati morajo skozi daljše časovno obdobje, najbolje skozi celo šolsko leto, saj lahko tako tudi spremljamo napredek otrok in morebitne težave. Opisala sem nekaj igrivih dejavnosti glasovnega zavedanja s poudarkom na prvem in končnem glasu v besedi, ki smo jih izvajali v oddelku, kjer se otroci zjutraj zbirajo preden gredo v matične oddelke. Otrokom sem želela omogočiti sproščene, igrive dejavnosti, ki se lahko izvajajo individualno, v dvojicah ali skupinsko. V skupini so starejši otroci prevzemali vlogo vodje igre.

Ključne besede: predšolski otrok, zgodnje opismenjevanje, igra, glasovno zavedanje, prvi in končni glas v besedi

Abstract: In the following article, I presented how important voice awareness is in the process of early literacy and how it significantly influences successful literacy development in school. Preschool educators play a significant role in this, as we can encourage the development of voice awareness in children in playful ways, starting in the first age period and further enhancing it in the second. We provide children with as many opportunities as possible in this area. These games can take place at any time during the child's stay at the preschool. We can incorporate them into the daily routine and avoid a frontal work approach. We don't limit these activities to only a few days in the school year; they should take place throughout a longer period of time, ideally throughout the entire school year, allowing us to monitor the children's progress and identify potential difficulties. I described some playful activities for voice awareness focusing on the initial and final sounds in words, that we implemented in the classroom where children gather in the morning before going to their main classrooms. I wanted to provide children with relaxed, playful activities that can be done individually, in pairs, or in groups. Within the group, older children took on the role of game leaders.

Keywords: preschool child, early literacy, game, voice awareness, the first and final sound in a word

UVOD

Zavedam se, da je spodbujanje razvoja glasovnega zavedanja pri predšolskih otrocih izjemno pomembno. Z različnimi igrivimi dejavnostmi lahko vzgojitelji veliko pripomoremo k temu, da bodo otroci hitreje razvili glasovno zavedanje, ki ga nujno potrebujejo v prvem razredu. Pri razvoju le-tega je izjemno pomemben individualni pristop. V vrtcu, kjer sem zaposlena, se moj delovni čas prične v oddelku, kjer se otroci zbirajo, preden odidejo v matične oddelke. V oddelek prihaja precej otrok, ki bodo septembra odšli v 1. razred, prihajajo pa tudi mlajši otroci. Tukaj je veliko možnosti za individualizacijo, zato sem v drugi polovici tega šolskega leta pričela z igrivimi dejavnostmi za razvoj glasovnega zavedanja s poudarkom na prepoznavanju prvega in končnega glasu v besedi, ki jih bom predstavila v tem članku. Moj cilj je bil, da otrokom omogočim čim več igrivih možnosti in izkušenj s tega področja.

Zgodnje opismenjevanje in glasovno/fonemsko zavedanje

Brumen (2012) v znanstvenem članku piše, da se neformalno opismenjevanje prične že v predšolskem obdobju, sistematično pa se začne v prvem razredu in traja do konca prve triade. Ključno vlogo pri tem ima glasovno zavedanje. Magajna (1995), Pečjak in drugi (2000) v magistrski nalogi Reb (2012) pravijo, da sposobnosti glasovnega zaznavanja veliko bolj pomembno vplivajo na učinkovitost branja in pisanja, kakor sposobnosti vidnega zaznavanja. Tako je glasovno zavedanje pogoj za uspešno opismenjevanje. Ropič v Haramija (2017) pravi, da razvoj glasovnega zavedanja v predšolskem obdobju poteka od manj zahtevnih dejavnosti k zahtevnejšim. V prvem starostnem

obdobju se razvije sposobnost zaznavanja, tvorjenja rim in to sposobnost v drugem starostnem obdobju izpopolnijo. Sledi razvijanje sposobnosti členjenja povedi na besede, vaje pa podkrepimo npr. z gibanjem. Nato uvedemo igrive vaje za zaznavanje dolžine besed – krajša, daljša beseda. Sledi razčlenjevanje besed na zloge od lažjih k težjim besedam. Šele zatem zmorejo slišati začetni glas v besedi. Ko usvojijo to, pa še končni glas v besedi.

Otroci poslušajo

Levc (2014) piše, da otrok že zgodaj odreagira na zvok. Ko dojenčku govorimo, postane pozoren na naš glas. To pokaže tako, da se umiri ali pa se prične gibati. Otrok se uči tako, da posluša, opazuje in posnema. Sprva loči znane od neznanih glasov, ugodne in manj ugodne glasove ter na njih odreagira. Pozneje zna razlikovati podobne glasove, sliši posamezne glasove v besedi, lahko bo razločeval prvi in zadnji glas itd. Otrokova sposobnost, da je osredotočen na zvok, imenujemo slušna pozornost. Slušna pozornost je izjemno pomembna za razvoj govora. Slušna pozornost razvijamo z vajami s katerimi se izboljša poslušanje in razlikovanje podobnih glasov. Med četrtem in petim letom otrok že lahko loči ne le zvoke, ki so si podobni, ampak tudi podobne glasove. Otrokovo zavedanje o tem, da je beseda sestavljena iz posameznih glasov, se prične med petim in šestim letom. V tem obdobju se tudi zaveda, da lahko besede razdružimo na posamezne glasove in jih združujemo v nove besede. To imenujemo glaskovanje ali glasovna analiza in sinteza. »Šele, ko je otrok sposoben besedo, ki jo sliši, razstaviti na glasove in slišane glasove združiti v besedo – ko glaskuje, je pripravljen za

učenje branja in pisanja. Sposobnost slušnega razčlenjevanja, je dober pokazatelj za uspešnost otroka v procesu opismenjevanja« (prav tam, str. 20). Večji besedni zaklad pridobiva otrok, ki dobro posluša. Tak otrok tudi hitreje usvoji ustrezno strukturo stavka. Oboje je ključnega pomena za uspešno učenje branja in pisanja. Dobro razvita slušna pozornost vpliva na lažje razumevanje navodil. Otrok bo tako lažje sledil razlagi in tako porabil manj časa za učenje doma.

Otroku lahko na igrive načine pomagamo do boljšega poslušanja:

- Kaj slišimo? (poslušanje, poimenovanje, opisovanje zvokov kjerkoli).
- Določanje smeri zvokov s pomočjo predmetov, ki ustvarjajo zvok.
- Ločevanje različnih zvokov (otrok ugotavlja, s katerim predmetom smo ustvarili zvok).
- Posnemanje in prepoznavanje (otrok glasovno in z gibanjem posnema žival, ki jo je izbral, drugi ugibajo).
- Razlikovanje zvoka glede na glasnost (otroku skrijemo predmet, nato ga s ploskanjem različne jakosti usmerjamo do skritega predmeta – bolj kot je blizu, glasneje ploskamo).
- Razlikovanje zvoka glede na višino (ko otroku pripovedujemo z »medvedjim«, globokim glasom, otrok dvigne sliko medveda, ko pripovedujemo z glasom ptice – visokim, cvilečim glasom, otrok dvigne sliko ptice).
- Usmerjanje pozornosti (beremo pravljico in otrok mora npr. zaploskati, poskočiti, vsakič, ko se v pravljici pojavi žival ali ko v pravljici sliši besedo, ki omenja hrano ipd.).

- Poslušanje tihih sporočil (pred otroke, ki sedijo v vrsti postavimo različne predmete; prvemu zašepetamo besedo, zadnji v vrsti pa dvigne omenjen predmet in gre na začetek vrste).

- Razvijanje fonemskega sluha: iskanje besed, ki vsebuje določen glas (pozvoni, ko slišiš glas Ž v besedi); razločevanje med podobnimi glasovi – ta vaja pomaga pri ločevanju podobnih glasovnih parov S-Š, C-Č, Z-Ž ter pri ločevanju med zvonečimi in nezvonečim glasovi Z-S, Ž-Š, D-T, G-K, B-P, R-L (otrok poskoči, ko sliši glas S in sede, ko sliši glas Š, itd.) (Levc, 2014).

Vloga vzgojitelja pri razvijanju glasovnega zavedanja

Kurikulum za vrtce vključuje cilje in dejavnosti na petih področjih, med katerimi je tudi jezik. Ključno je, da se dejavnosti na različnih področjih med seboj povezujejo, prepletajo, nadgrajujejo (Kurikulum za vrtce, 1999). Med cilji na področju jezika najdemo (prav tam, str. 20): »Otrok prepozna uživa in se zabava v nesmiselnih zgodbah, rimah, različnih glasovnih in besednih igrinah, šalah ter pri tem doživlja zvočnost in ritem.« Najdemo pa tudi naslednji cilj (prav tam, str. 20): »Otrok razvija predbralne in predpisalne sposobnosti in spretnosti.« Vzgojitelji morajo biti dobro izobraženi, saj je delo z otroki zahtevno. Ustrezno morajo načrtovati VIZ delo in ga po potrebi individualizirati (Ropič v Haramija, 2017). Ropič v Haramija (2017) omenja avtorja (Venn & Jan 2004), ki v prispevku pišeta, da dejavnosti, ki razvijajo pismenost v zgodnjem otroštvu, načrtujemo skozi igro, poudarek pa je na individualiziranem pristopu. Raziskava iz leta 2017, kjer so želeli na vzorcu 127-ih predšolskih otrok iz severvzhodne Slovenije preveriti sposobnosti glasovnega zaznavanja, in sicer na ravni

zahtevnejših dejavnosti (začetni, končni glas besede, glaskovanje), je pokazala, da je stanje slabše. Tako je potrebna posodobitev Kurikuluma za vrtce tudi na tem področju. Opozori se na pomen šaljivih in igrivih vaj za spodbujanje glasovnega zavedanja skozi daljši čas (Ropič, 2017).

Primer iz prakse

Kakor sem zapisala v uvodu, se moj delavnik začne v oddelku, kjer se otroci zjutraj zbirajo, preden odidejo v matične oddelke. V tem času pride kar nekaj otrok starih od 4–6 let. Takrat imamo veliko časa za pogovor, za prebiranje knjig, otroških revij itd. Tako sem v začetku druge polovice šolskega leta sklenila, da bi otrokom pripravim dejavnosti za razvijanje glasovnega zavedanja, ki bi jih lahko izvajali vsako jutro. Pred tem sem pregledala tudi nekaj strokovne literature s tega področja.

Igre z ročnimi lutkami – rime in zlogovanje

Najprej sem otrokom prinesla ročne lutke – živali (domače, gozdne, divje), ki jih imamo v našem vrtcu kar velik izbor. Lutke so otrokom zelo blizu in tako lahko preko njih pri razvijamo otrokove sposobnosti na različnih področjih kurikuluma. Sprva sem jim pustila, da so se z njimi igrali po njihovi želji, nato sem ji spodbudila, da se igramo rime. Najprej so bili nekoliko zadržani, nato pa jim je igra postala zabavna in so se sprostili. Poimenovali živali in poiskali rimo: npr.: MIŠ-KIŠ, KUŽA-LUŽA. Nadaljevali smo tudi z rimami na naša imena. Igrali smo se tako, da smo iskali rime na ime vsakega otroka, ki je zjutraj prišel v oddelek. To smo počeli dober teden, vsako jutro, nekaj časa, dokler

je bilo otrokom zanimivo. Besedo – ime živali smo nato razdelili na zloge, ob tem smo ploskali, udarjali z rokami po kolenih ali po mizi, udarjali z nogami ob tla ipd. Na zloge smo nato razdelili še besede naših imen.

Kartice z različnimi predmeti – dolge, kratke besede ter prvi in zadnji glas

Odločila sem se, da otrokom pripravim kartice z različnimi predmeti in bodo otrokom na voljo vsako jutro. Uporabljamo jih še sedaj, ko se šolsko leto počasi zaključuje. Sprva sem jim ponudila samo kartice s predmeti, katerih beseda je kratka – enozložna ali dvožložna, po dveh tednih pa sem dodala tudi predmete, katerih beseda je dolga - večžložna. Na hrbtni strani kartic sprva še ni bilo zapisanih črk, ki predstavljajo prvi glas besede predmeta. Te sem zapisala po enem mesecu.

Besede smo sprva le zlogovali, šele nato sem v igro vključila prvi in na koncu še končni glas v izgovorjeni besedi.

S karticami smo izvajali naslednje igre na področju glasovnega zavedanja, individualne ali skupinske s poudarkom na prvem in kasneje še na končnem glasu besede:

- povej rimo na določen predmet na kartici;
- izberi dve kartici in povej katera beseda predmeta je krajša/daljša;
- razdeli besedo izbranega predmeta na kartici - zloguj in ob tem ploskaj, poskoči (otrok način gibanja izbere sam);
- poišči kartico s predmetom, ki se začne na določen glas;
- vzemi kartico, daj jo prijatelju, ta pa naj pove prvi glas predmeta na njej;

- poišči kartice s predmeti, ki se začnejo na isti glas;
 - zloži na kup predmete, ki se začnejo na določen glas (otroci so s črko na hrbtni strani preverili, če so bili pri igri uspešni, so bile vse črke enake);
 - poišči vsiljivca - pred otroka sem položila kartice treh predmetov, od katerih sta se dva začela na isti glas, eden pa na drugačnega).
- Podobne igre smo kasneje izvajali za prepoznavanje končnega glasu.

Slika 1: Kartice z različnimi predmeti
Vir: Lasten

Slika 2: Kartice omogočajo individualno, skupinsko igro ali igro v parih
Vir: Lasten

Kartice omogočajo spodbujanje drugih sposobnosti s področja zgodnjega opismenjevanja, ki jih že izvajamo (npr.: izberi tri kartice in sestavi kratko zgodbo, ki vključuje predmete na karticah).

ZAKLJUČEK

Večina otrok, ki v jeseni odhajajo v šolo pri prepoznavanju prvega glasu v besedi, ni imela težav. Med petletniki pa je bilo kar nekaj otrok, ki prvega glasu niso prepoznali oz. so za prvi glas prepoznali prvi zlog v besedi. Nekoliko več težav so imeli štiriletniki, a med njimi je bil deček, ki je že v začetku suvereno prepoznal prvi glas. Težave so se bolj izrazile tam, kjer je bil prvi glas soglasnik. Otroke sem spodbujala, da pri izgovorjavi močno poudarijo prvi glas. Sčasoma so

bili uspešnejši. Pri vseh starostih pa je bilo težje prepoznavanje zadnjih glasov v besedah, kar sem tudi pričakovala. Večina šestletnikov je to sčasoma usvojila, petletniki pa le redki, oz. so končni glas prepoznali le, če sem besedo izgovorila jaz in končni glas pri tem poudarila. Ker so sodelovali otroci od 4 do 6 let je velika prednost ta, da so starejši prevzemali vodenje igre, mlajši pa so se vključevali. Tako sem sčasoma imela vlogo opazovalca, spremljala sem njihov napredek, težave in se vključevala le po potrebi. Igre za prepoznavanje prvih in končnih glasov so zahtevnejše dejavnosti v procesu glasovnega zavedanja in jih lahko v izvajamo v različnem času otrokovega bivanja v vrtcu. Izvajamo jih lahko brez ali s pripomočki. Če v igro vključimo tudi gibanje, bo za otroke dejavnost še bolj privlačna (pridite k meni vsi, ki se vam ime začne na glas M, ipd.) Predvsem je pomembna postopnost pri razvijanju glasovnega zavedanja, od manj zahtevnih k bolj zahtevnim dejavnostim. Tem dejavnostim ne dajemo pozornost le teden ali dva, ampak se morajo odvijati skozi celo šolsko šolo. Vzgojitelji jih lahko vključujemo tako v načrtovane dejavnosti, kakor v vsakodnevno rutino. Otrokom morajo biti zanimive, prijetne in igrive.

Vloga vzgojitelja je, da se zaveda, da so te dejavnosti izjemno pomembne in koristne v procesu zgodnjega opismenjevanja in jih otrokom tudi omogoča. Glasovno zavedanje se namreč razvija mnogo bolje, če ima otrok veliko izkušenj na tem področju. Menim, da bi moral biti na področju jezika v kmalu prenovljenem kurikulumu, večji poudarek na spodbujanju glasovnega zavedanja.

Viri in literatura

1. Haramija, D. (2017). Bralna pismenost v predšolski vzgoji in izobraževanju. Maribor:Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
2. Brumen, D. (2012). Glasovno zavedanje v prvem razredu. Revija za elementarno izobraževanje, letnik 5, št. 4, str. 73 -86. URN:NBN:S:DOC-VKSFS9DC Pridobjeno s <http://www.dlib.si>
3. Levč, S. (2014). Liba, laca, lak- Kako pomagamo otroku do boljšega govora. Ljubljana: Sa mozaložba.
4. Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport
5. Reb, V. (2012). Vzgojiteljeva kompetentnost za razvijanje zgodnje pismenosti v predšolskem obdobju: magistrsko delo [na spletu]. Magistrsko delo. Ljubljana : Univerza v Ljubljani. Pridobljeno s: http://pefprints.pef.unilj.si/1013/1/Vzgojiteljeva_kompetentnost_za_razvijanje_z_godnje_pismenosti.pdf

Grad Gradiček

KAJA KOSELI

Kaja.Koselj@gmail.com

Povzetek: Učenje o mestih in gradovih v vrtcu je pomembna tema, ki omogoča otrokom razumevanje sveta okoli njih. Mesta in gradovi so pomembni elementi naše družbe in kulture, zato je ključno, da otroci že v zgodnjem otroštvu spoznavajo njihovo vlogo in pomen. Ta tema omogoča otrokom, da razvijajo prostorsko zaznavanje, krepijo jezikovne kompetence, razvijajo socialne vezi in se učijo o različnih vrstah mest ter zgodovinskih gradov. Učenje o mestih in gradovih v vrtcu ni le o spoznavanju konkretnih krajev, temveč tudi o razvijanju različnih veščin in povezovanju z drugimi področji v vrtcu. Na primer, otroci lahko raziskujejo naravne značilnosti mest, kot so parki in reke, kar jih povezuje z naravoslovjem. Prav tako se učijo o jeziku, saj spoznavajo nove besede in izraze, povezane z mestnimi in gradbenimi pojmi.

Ključne besede: vloga vzgojitelja, razvijanje prostorskega zaznavanja, krepitev jezikovnih kompetenc, socialne vezi in medsebojno sodelovanje, dejavnosti

Abstract: Learning about towns and castles in kindergarten is an important topic that enables children to understand the world around them. Cities and castles are important elements of our society and culture, so it is crucial that children learn about their role and importance from an early age. This topic allows children to develop spatial perception, strengthen language skills, develop social bonds and learn about different types of cities and historic castles. Learning about towns and castles in kindergarten is not only about learning about specific places, but also about developing different skills and making links with other areas in the kindergarten. For example, children can explore the natural features of cities, such as parks and rivers, which connects them to natural history. They also learn about language as they are introduced to new words and expressions related to urban and construction concepts.

Keywords: The educator's role, developing spatial perception, strengthening linguistic competences, social ties and mutual cooperation, activities

UVOD

Gradovi so ena izmed najbolj priljubljenih tem pri otrocih v vrtcu. Ti imenitni dvorci in trdnjave navdušujejo številne malčke, saj kličejo k pustolovščinam in raziskovanju. Zgrajeni so bili kot obrambni stolpi in gradovi, v katerih so živele plemiške družine, ter so bili zgrajeni v različnih obdobjih z različnimi arhitekturnimi stili. V članku o gradovih v vrtcu bomo raziskali življenje na gradu in kaj lahko otroci in vzgojitelji storijo, da bi se še bolj potopili v vznemirljiv svet grajskih pustolovščin.

Vloga vzgojitelja

Vzgojitelj ima pomembno vlogo pri poučevanju otrok o gradovih v vrtcu. Nekatere vloge in odgovornosti vzgojitelja pri spodbujanju raziskovanja in razumevanja gradov pri otrocih so bile obravnavane v slovenski literaturi.

V članku "Vloga vzgojitelja pri spodbujanju otrokovega raziskovanja kulturne dediščine" (Vehar in Kramberger, 2016) avtorja poudarjata vlogo vzgojitelja pri spodbujanju otrokovega raziskovanja in razumevanja gradov ter druge kulturne dediščine. Vzgojitelj naj bi otrokom omogočil raziskovanje in spoznavanje gradov skozi različne dejavnosti, kot so opazovanje, dotikanje, ustvarjanje in igra. S tem vzpodbuja otrokovo radovednost, domišljijo ter razvija njihovo razumevanje preteklosti in kulturne dediščine.

V delu "Učitelj in raziskovalna dejavnost v vrtcu" (Kavčič, 2013) avtorica izpostavlja vlogo vzgojitelja pri spodbujanju raziskovalne dejavnosti otrok v vrtcu. Vzgojitelj naj bi otrokom omogočil odkrivanje in raziskovanje gradov skozi igro, eksperimentiranje in ustvarjanje. S tem spodbuja otrokovo radovednost, samostojno razmišljanje ter razvija njihove opazovalne, kritične in analitične sposobnosti.

Pri poučevanju o gradovih v vrtcu je vredno upoštevati tudi smernice, ki jih podaja Kurikulum za vrtce (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2015). V dokumentu je poudarjeno, da naj vzgojitelj spodbuja razvoj otrokovega zanimanja za kulturno dediščino ter jih usmerja k raziskovanju in spoznavanju gradov ter drugih zgradb kulturne dediščine.

Razvijanje prostorskega zaznavanja

Učenje o mestih in gradovih v vrtcu prispeva k razvijanju prostorskega zaznavanja pri otrocih. Preko igralnih dejavnosti, uporabe didaktičnih pripomočkov in opazovanja okolja, otroci pridobivajo izkušnje in veščine za razumevanje in interpretacijo prostora okoli sebe. To jim pomaga pri razvijanju sposobnosti orientacije, zaznavanja razdalj, razumevanja perspektive ter razlikovanja med prostorskimi elementi, kot so ulice, trgi, parki itd. (Marušič, 2017; Kocjančič, 2010).

Krepitve jezikovnih kompetenc

Učenje o mestih in gradovih v vrtcu ima tudi pomembno vlogo pri krepitvi jezikovnih kompetenc otrok. Med raziskovanjem in spoznavanjem mestnih in gradbenih pojmov otroci bogatijo svoje besedišče, se učijo uporabljati ustrezne izraze ter razvijajo sposobnost komunikacije in izražanja svojih misli (Rozman, 2006).

Poleg tega se preko učenja o mestih in gradovih otroci srečujejo z različnimi jezikovnimi in kulturnimi izrazi, ki jih lahko povežejo z dejanskimi kraji in izkušnjami, kar spodbuja razvoj jezikovne občutljivosti in razumevanja kulturne raznolikosti (Berčan in Gortnar Bergant, 2016).

Vzpostavljanje socialnih vezi in medsebojnega sodelovanja

Učenje o mestih in gradovih v vrtcu spodbuja sodelovanje med otroki ter vzpostavljanje socialnih vezi. Skozi skupne dejavnosti, kot so igre vlog, izdelava skupnih projektov ali obisk lokalnih ustanov, otroci razvijajo sposobnost komuniciranja, reševanja konfliktov, deljenja in sodelovanja z drugimi otroki (Jelenc Krašovec in Vogrinc, 2013). Ta proces spodbuja razvoj socialnih veščin, empatije, spoštovanja do drugih ter razumevanja pomembnosti skupinskega dela in medsebojne pomoči.

Vse te razvojne vloge učenja o mestih in gradovih v vrtcu so tesno povezane in omogočajo celosten razvoj otrok v predšolskem obdobju. Skozi raziskovanje, igro in medsebojno interakcijo otroci

pridobivajo znanje, veščine ter pozitivne izkušnje, ki jim pomagajo razumeti svet okoli sebe ter se uspešno vključevati v družbeno in prostorsko okolje.

Dejavnosti v skupini

Izhodišče za tematiko o gradovih je bila slikanica Medo Jaka na gradu, ki jo je v vrtec prinesla ena izmed deklic. Tako se je začelo naše čudovito popotovanje v srednji vek. Čas gradov, princes, vitezov, kraljev, kraljic, dvornih norčkov, zmajev ... V okviru mesečne teme Grad gradiček, smo se z otroki odpravili na raziskovalni pohod na škofjeloški grad. Tam smo se spoznali z legendo o škofjeloškem grbu (Legenda pravi, da naj bi freinsinški gospod, Abraham, šel v Poljansko dolino. Na poti naj bi ga napadel medved. Zamorec, njegov podložnik, ki je bil z njim, naj bi s puščico ubil medveda. V zahvalo za to mu je gospodar obljubil, da ga bo naredil slavnega. In tako je zamorec postal simbol, najprej freinsinške škofije, nato pa še mesta Škofje Loke.).

Slika 1: Škofjeloški grad

Vir: Lasten

Otroke je grad navdušil in v njih vzbudil domišljijo in željo po spoznavanju gradov in življenja na njih. Odločili smo se, da grad izdelamo iz različnih škatel. V vrtčevski knjižnici smo si izposodili tudi knjige na temo gradov, ki so bile odličen vir informacij. Iskali so značilnosti grajskih zgradb. Vse, kar so ugotovili, so prenesli v izdelavo gradu. Imeti je moral vse glavne značilnosti grajskih stavb: stolpe, obzidje. Že na samem začetku, ko smo pričeli s postavljanjem velikega gradu iz kartona in izdelave malih gradov iz tulcev, so otroci izražali veliko zanimanje in navdušenje. Ta tematika jih je popolnoma prevzela in iz njih so dobesedno »vrele« nove ideje. Grad smo sestavili iz kartona, ki pa je moral imeti vse lastnosti gradu (stolpe, obzidje, dvižna vrata). Sestavljen grad in obzidje so otroci tudi

potiskali z gobo in rjavo barvo, da so nastale opeke na gradu in obzidju. Pobarvali so tudi stolpe, ki smo jih nato pritrdili na grad. Na koncu smo grad še malo okrasili.

Slika 2: Grad iz kartona in malih tulcev

Vir: Lasten

Vzporedno z nastajanjem gradu pa smo raziskovali življenje na gradu. Spoznali smo prebivalce in njihove vloge na gradu. Vsak otrok si je izbral sebi priljubljeno vlogo in zanjo izdelal rekvizite (fantje so bili vitezi, veliko deklic je želelo biti kraljična). Fantje so si izdelali in pobarvali svoj meč, ščit in čelado. Deklice pa so si izdelale in pobarvale svojo krono ter jo polepile z bleščicami. Na koncu so deklice ob grajski glasbi tudi zaplesale kraljevski ples.

Slika 3: Kraljične in kraljevski ples

Vir: Lasten

Spoznali so tudi način življenja in ga primerjali z današnjim. Predvsem dečke so navdušili vitezi in obleganje gradu. Spoznali so, na kakšen način so se bojevali. V knjigah so otroci spoznali viteški turnir, kjer so se pogumni vitezi pomerili med seboj. Odločili smo se, da ga organiziramo tudi sami. Na turnirju so se drug drugemu pokazali v preoblecakih, ki so jih izdelali – ščiti, meči, oklepi, krone ... Tekmovali so v različnih igrah, kjer so lahko pokazali svoje viteške spretnosti. Na turnirju so otroci neizmerno uživali.

Slika 4: Izdelovanje viteške opreme in vitezi

Vir: Lasten

Spoznali smo tudi zmaje in jih prav tako izdelali iz odpadnega materiala. Leteče zmaje pa smo tudi spuščali na bližnjem travniku.

Slika 5: Zmaji in spuščanje zmajev na travniku

Vir: Lasten

Tako so otroci ob spodbudi ogleda škofjeloškega gradu in ob pomoči knjig, ki so bile zakladnica informacij, spoznali grajsko življenje. Ker so bili ves čas aktivni udeleženci, raziskovalci, se jim je tematika globoko vtisnila v njihovo zavedanje. Tudi po končani temi pogosto pripovedujejo o tem, kaj smo doživeli in spoznali.

ZAKLJUČEK

Učenje o mestih in gradovih v vrtcu ima pomembno razvojno vlogo pri otrocih. Skozi to temo so otroci pridobivali razumevanje sveta okoli sebe, razvijali prostorsko zaznavanje, krepili jezikovne kompetence ter vzpostavljali socialne vezi. Raziskovanje in spoznavanje različnih vrst mest ter gradov spodbuja otrokovo radovednost, ustvarjalnost in domišljijo. Metode in pristopi pri poučevanju o mestih in gradovih so vključevali igralne dejavnosti, opazovanje in raziskovanje okolja, umetniške dejavnosti ter uporabo didaktičnih pripomočkov in slikovnega gradiva. Skozi interaktivne in praktične dejavnosti so otroci aktivno sodelovali pri učenju ter razvijali različne veščine in spretnosti. Pri učenju o mestih in gradovih je pomembno določiti tudi vsebinske cilje, ki vključujejo spoznavanje različnih vrst mest, odkrivanje znamenitosti in posebnosti mest, razumevanje urbanega okolja ter raziskovanje vloge in delovanja gradov. S tem otroci pridobivajo bogato kulturno znanje in razumevanje zgodovinskega konteksta. V članku smo predstavili tudi nekaj primerov dejavnosti za učenje o mestih in gradovih v vrtcu, kot so izdelava gradu, viteške opreme, kron, obisk Škofjeloškega gradu ter pripovedovanje zgodb o gradovih. Te dejavnosti so omogočale otrokom izkušnje v realnem svetu ter spodbujalo njihovo ustvarjalnost in domišljijo. Spoznavanje gradov smo povezovali tudi z drugimi področji in temami v vrtcu, kot so naravoslovje in okolje, jezikovna in literarna vzgoja, matematične spretnosti ter socialne veščine in medkulturna vzgoja. Tako se vsebinsko bogatijo in

vzpostavljajo povezave med različnimi področji znanja. Zaključimo lahko, da je učenje o mestih in gradovih v vrtcu izjemno pomembno za celosten razvoj otrok.

Viri in literatura

1. Jelenc Krašovec, S., in Vogrinc, J. (2013). *Otrok v družbi vrstnikov*. Ljubljana: Založba ZRC.
2. Kocjančič, M. (2010). *Razvoj prostorskega mišljenja pri predšolskih otrocih*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
3. Marušič, L. (2017). *Prostorska zaznavnost otrok v vrtcu*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
4. Rozman, M. (2006). *Učenje mestnega in predmestnega okolja v vrtcu kot podlaga za razvoj jezikovnih kompetenc*. *Sodobna pedagogika*, 57(5), 72-84.
5. Berčan, M., in Gortnar Bergant, A. (2016). *Jezikovni razvoj v predšolskem obdobju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
6. Vehar, V., in Kramberger, A. (2016). *Vloga vzgojitelja pri spodbujanju otrokovega raziskovanja kulturne dediščine*. *Otrok in knjiga*, (85-86), 27-34.
7. Kavčič, T. (2013). *Učitelj in raziskovalna dejavnost v vrtcu*. *Sodobna pedagogika*, 64(4), 64-73.
8. Bahovec Dolar, E. (2015). *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Zavod RS za šolstvo.

Učenje jezika v večkulturnem oddelku vrtca

MELITA LEVAK, *dipl. vzg.*
melitalevak@hotmail.com

Povzetek: Vsem otrokom, ki so vključeni v slovenski vrtec, slovenščina ni materni jezik. Zadnje čase v javnih vrtcih opažamo vse večje število otrok tujcev različnih narodnosti in posledično z različnim materinskim jezikom. V multikulturni skupini v vrtcu se srečujemo s težavami tako otroci, kot njihovi starši in strokovni delavci vrtca. Najbolj očitna je jezikovna ovira in z njimi se najtežje spopadajo prav tujejezični otroci. Poglavitno je ustvarjanje spodbudnega okolja in dobro počutje otroka za njegovo sproščeno igro, ki je njegova naravna potreba in skozi katero se jezikovne bariere najlažje premagujejo. V svojem prispevku želim prikazati, kako smo se premagovanja jezikovnih ovir lotili v našem vrtčevskem oddelku, kjer so bili poleg slovenskih otrok vključeni še otroci 2 drugih narodnosti, poleg teh pa tudi 3 otroci z enim staršem tujcem (različnih narodnosti), torej so bili v domačem okolju izpostavljeni dvema jezikoma.

Ključne besede: učenje jezika, večkulturni vrtec, spodbudno okolje, jezikovne ovire

Abstract: Slovenian is not the mother tongue of all children enrolled in a Slovenian kindergarten. Recently, in public kindergartens, we have noticed an increasing number of foreign children of different nationalities and, consequently, with different mother tongues. In the multicultural group in the kindergarten, both the children and their parents and the professionals of the kindergarten face problems. The most obvious is the language barrier, and it is the children who speak foreign languages who have the hardest time dealing with them. The main thing is to create a stimulating environment and the well-being of the child for his relaxed play, which is his natural need and through which language barriers are most easily overcome. In my contribution, I want to show how we tackled overcoming language barriers in our kindergarten department, where in addition to Slovenian children, children of 2 other nationalities were included, as well as 3 children with one foreign parent (of different nationalities), so they were exposed to two languages in the home environment.

Keywords: language learning, multicultural kindergarten, stimulating environment, language barriers

UVOD

V letošnjem šolskem letu sem bila postavljena pred nov izziv, starostno kombinirani oddelek (1–5 let) in hkrati multikulturen oddelek. Od 17 otrok (osem iz prve starostne skupine in devet iz druge) je 8 otrok potomcev vsaj enega starša priseljenca, če ne celo obeh. Vključevanje otrok iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij nam je predstavljalo velik izziv. V svojem prispevku sem raziskala, s kakšnimi težavami se srečujejo družine priseljencev ob vključevanju v vrtčevsko okolje, predvsem sem se osredotočila na jezikovne bariere in načine, kako jih najlažje premagovati. V ospredje sem postavila otroka tujca. Pomembno je učinkovito blaženje, premagovanje in odpravljanje težav na način, ki bo otroku omogočal čim boljše pozitivno samopodobo in socializacijo. Poiskati je potrebno načine za lažje vključevanje v vrtčevsko okolje kljub nepoznavanju slovenskega jezika. Da bi se otrok v vrtcu lahko sporazumeval, se mora najprej naučiti jezika. Pomembno je tako razumevanje jezika kot tudi izražanje v jeziku in njegova uporaba. Dejavnosti, ki jih vzgojitelji izvajamo, morajo biti načrtovane in morajo biti primerne za različne jezikovne stopnje. Najprimernejša metoda pa je učenje z igro, saj je otrok v njej ustvarjalen, svoboden in spontano razvija svoje sposobnosti.

Multikulturalizem v vrtcu

Eden od osnovnih vodil delovanja v vrtcu in šoli so otrokove in človekove pravice. Otroci se tam navajajo na primerne načine

vključevanja v skupnost, to pa je neposredno povezano z razvojem strpnosti, tolerance, solidarnosti, odgovornosti in sodelovanja med različnimi socialnimi in kulturnimi skupnostmi. Za vzpostavljanje medkulturne vzgoje na področju predšolske vzgoje je pomemben slovenski Kurikulum za vrtce (1999). Ta je vključil pojem multikulturalizma, načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti. Multikulturalnost vrtcev in šol bi morali doživljati kot prednost. Ljudje, ki so spoznavali različne kulture, so namreč duhovno bogatejši, strpnejši, bolj razumejo različne posameznike in lažje navezujejo stike med ljudmi. Enako je tudi pri otrocih. Napreden pristop vzgojnega dela poudarja interakcijsko-komunikacijski vidik. Pomembni so stiki vzgojitelja z otroki in stiki med otroki, ki omogočajo priložnost za enakovredno udeležbo vseh v vzgojnem procesu. Pomemben del kulture se dogaja tako, da se otroci učijo od otrok (Smolnikar, 2010). Prednostna naloga vrtca z vključenimi neslovensko govorečimi otroki je nedvomno ustvarjanje prijetne klime in razvijanje ter krepitev medkulturnega dialoga.

Proces osvajanja tujega jezika pri predšolskih otrocih

Neslovensko govoreči otroci, ki so vključeni v slovenski vrtec, se soočajo tako z integracijskimi težavami kakor tudi z razumevanjem in usvajanjem slovenščine. Učinkovita integracija otrok tujcev je precej odvisna od znanja slovenščine. Potrebna je takšna oblika usvajanja slovenščine, ki jim bo omogočila hitro in uspešno jezikovno napredovanje, hkrati pa otrok ne bo označevala ali izključevala (Bela

knjiga, 2011). Maternega jezika se otrok nauči spontano in na naraven način (Krajnc, 2019). Pri otroku tujcu moramo razvijati oboje, materni jezik in jezik okolja. Materni jezik predstavlja temelje za učenje tujih jezikov in ima ključno vlogo pri ohranjanju in razvoju izvorne identitete in kulture. Drugi jezik je za otroke tujce jezik okolja. Ima socializacijsko funkcijo in se ga človek nauči zaradi sporazumevalnih potreb, učenje jezikovnih pravil ni glavna naloga. To je komunikacijsko učenje jezika, ki je v predšolskem obdobju, zelo uspešno in zaželeno. Pri tem je pomemben občutek varnosti, sprejetosti in uspešnosti. Pri predšolskih priseljenih otrocih se zgodnje pridobivanje sporazumevalnih možnosti dogaja običajno le v vrtčevskem okolju, saj se praviloma v domačem okolju pogovarjajo v maternem jeziku. Otrok iz dvojezičnega okolja se sooča z dvema slovnica in dvema naboroma glasov. Poznati mora vsak jezik posebej in biti zmožen učinkovitega preklapljanja (Novak, 2013). Učenje drugega in vseh nadaljnjih jezikov poteka drugače kot usvajanje maternega jezika (Novak, 2013). Nova spoznanja novega jezika poskušamo vezati na že obstoječe komponente prvega jezika. V kolikor so si jeziki močno različni, je potrebno pričakovati večji napor v začetnem usvajanju jezika. Mlajšemu otroku je tako lažje usvajati nov jezik, saj ni obremenjen z utrjenimi vzorci (Krajnc, 2019). Ko otrok usvaja drugi jezik do tretjega leta, njegov prvi jezik še ni ustaljen. Po tretjem letu starosti pa je njegov prvi jezik že ukoreninjen. Za jezikovni razvoj otrok, ki usvajajo drugi jezik po tretjem letu starosti, so značilne sledeče stopnje (Novak, 2013):

1. Uporabljanje materinščine z vsakim, tudi s tistimi, ki njegove materinščine ne razumejo.
2. Odpoved uporabe materinščine, saj je zaradi neodziva vznemirjen in nesamozavesten, zato sledi obdobje molka, sporazumeva se neverbalno, tiho ponavlja besede, ki jih sliši od drugih, in se igra z novimi glasovi. Obdobje molka traja pri nekaterih tudi eno leto ali več.
3. Uporaba novega jezika v enobesednih povedih, postopoma dodajanje drugih besed. Komuniciranje enako kot enojezični otroci v zgodnjih fazah govornega razvoja.
4. Otrok doseže stopnjo produktivne rabe jezika, ko sestavlja kratke povedi s samostalnikom in glagolom. Te nato nadgrajuje in istočasno preizkuša slovnicihna pravila drugega jezika.

Usvajanje drugega jezika traja najmanj pet let. Otroci, ki se učijo drugega jezika med 3. in 6. letom starosti, lahko dosežejo enako stopnjo znanja obeh jezikov kot enojezični govorniki, če živijo v okolju, kjer je uporaba drugega jezika prisotna. V predšolskem obdobju se otroci učijo jezika preko igre. Sproščena igra je najprimernejša oblika učenja jezika, vendar se takoj otroci priseljencev ne igrajo sodelovalno z drugimi otroki. V igro se vključijo, ko so dovolj sproščeni, da se v igri lahko izrazijo in so sproščeni v svojih komunikacijskih zmožnostih. Otroci tujci se morajo novega jezika najprej navaditi poslušati, potem pa se ga lahko začnejo učiti skozi

igro. Izpostavljanje posameznika govornim situacijam je za otroke priseljence neprimerno, saj lahko povzroča sram ali strah pred nepoznavanjem ali neznanjem jezika. Bolje je, da jih vključujemo v skupinsko igro (Krajnc, 2019).

Vloga vzgojitelja pri učenju drugega jezika

V govorno stimulativnem okolju se komunikacijske sposobnosti hitreje in bolje razvijajo, za kar pa je v vrtcu odgovornost predvsem vzgojitelja. Otrokova uporaba govora je odvisna od tega, koliko govora sliši in kakšna je kakovost govora (Krajnc, 2019). Vzgoja v vrtcu poteka predvsem z rabo govora, ko vzgojiteljica uporablja govor v okviru celotnega kurikuluma, tako da opisuje dejavnosti, ki potekajo v skupini, otrokom daje navodila, komentira, sprašuje in odgovarja na njihova vprašanja, pojasnjuje, razlaga, izraža čustva, pojasni svoje izjave ... Otroku je otroku potrebno dati dovolj časa, da usvoji melodijo novega jezika, razume preproste besede in sporočila, ter se igra z glasovi. Zavedati pa se moramo tudi, da je vizualna informacija prav tako pomembna kot slušna, zato je potrebno otroku ponuditi tudi vidno spodbudo, kot so mimika in geste (Novak, 2013). Otrok se mora počutiti varnega, sprejetega in uspešnega. Pomembna oblika podpore je tudi medvrstniška podpora, sprejetost med vrstniki in otroci raje in bolj sproščeno govorijo, če je v skupini prijetno vzdušje in so med otroki in vzgojitelj prijetni odnosi (Krajnc, 2019). Kot najuspešnejša metoda usvajanja drugega jezika se je izkazala igra. Otrok preko nje doživlja svet okoli sebe, je svobodnejši in lažje

išče, spoznava sebe ter druge, izraža čustva, rešuje morebitne konflikte ... Izrednega pomena za govorni razvoj otrok so tudi otroške knjige, slikanice, časopisi in revije. Knjižni kotichek naj bi bil v vsaki igralnici stalen in v njem naj bi se vzgojiteljica pogovarjala z manjšo skupino otrok. Otrok naj se z jezikom seznanja ob poslušanju preprostih besedil, najprimernejše so prstne igre, pesmi, izštevanka, lažji prozni teksti in preprosta neumetnostna besedila. Vse to so dejavnosti, ki jih otrok počne tudi pri maternem jeziku (Novak, 2013). Vzgojitelj mora načrtovati in izvajati jezikovne in govorne dejavnosti, ki ustrezajo različnim govornim stopnjam, tako tistim, ki že odlično obvladajo slovenski jezik, kot tistim, ki spoznavajo slovenščino kot drugi jezik (Baloh, 2017). Zavedati se moramo, da je proces usvajanja jezika za vsakega posameznika individualen proces, zato je potrebno prilagoditi načine dela specifičnim značilnostim in potrebam posameznega otroka priseljenca. Vsak otrok ima svoj ritem in vzgojitelj ga mora začutiti in upoštevati (Novak, 2013). Počakati mora na pripravljenost za sodelovanje (Krajnc, 2019). Otroci najprej le opazujejo igro vrstnikov in jih poslušajo. Kasneje pa že lahko izgovorijo posamezne besede in se lažje vključijo. Otroci več razumejo, kot zmorejo izgovoriti (Krajnc, 2019). Tujejezičnega otroka je smiselno vključiti v oddelek, v katerem so pogoji za spoznavanje slovenskega jezika najugodnejši. Pomemben dejavnik je tudi primerno število otrok. To omogoči ustreznejše prilagajanje glede na potrebe otroka tujca ter upošteva njegov psihofizični in jezikovni razvoj (Novak, 2013).

Sodelovanje s starši

Pedagoški delavci se moramo na vsak pogovor s starši dobro pripraviti. Posebno pozornost pa moramo nameniti pripravi na pogovor s starši otrok priseljencev. Po navadi starši ne znajo dobro našega jezika (ali pa sploh nič), je smiselno, da vključimo prevajalca, sicer lahko pride do nesoglasij prav zaradi nerazumevanja jezika. Starši redko priznajo, da prejetih informacij ne razumejo. Prevajalca moramo skrbno izbrati, naj bo nekdo, ki jezik obvlada, ki pozna specifičnosti jezika in razume tudi nebesedne informacije. Prevajalec mora biti vnaprej seznanjen z vsebino pogovora. Pogovor ne sme teči prehitro, saj morata imeti obe strani dovolj časa za razmislek (Smolnikar, 2010). Potrebno je preverjanje razumevanje sporočil s povratnimi informacijami (Novak, 2013). Po pogovoru je dobro, da tudi prevajalca vprašamo po občutkih, saj je bolje razumel tone besed ter nebesedno govorico staršev (Smolnikar, 2010).

Primer iz prakse – Učenje jezika v multikulturnem oddelku

Predstavila bi naše delo v kombiniranem oddelku otrok starih od enega do pet let. V skupini je 17 otrok, od tega je 5 otrok tujcev različnih narodnosti in 3 otroci z enim staršem priseljencem. Vsi so iz drugega starostnega obdobja. Otroci tujci se še niso srečali s slovenščino, vendar že komunicirajo v svojem maternem jeziku. Vsi otroci z enim staršem Slovincem pa razumejo in govorijo slovensko, se pa opazijo znaki dvojezičnosti. Ostali otroci (9) so Slovenci in so v

starostnem razmiku 1–5 let in posledično v različnih fazah govornega razvoja. Kako torej izvajati učenje jezika v tako pestri skupini? V prispevku se bom osredotočila na učenje jezika tujcev in skušala prikazati metode in učinke našega dela.

Prvi stiki s posameznim otrokom so potekali s starši. Zelo pozorni smo bili na komunikacijo s starši, saj smo se zavedali, da tudi starši, razen nekaj besed, ne razumejo našega jezika. Pomemben je bil ton našega govora, hitrost, besede smo podkrepili z gestami in mimiko. Uvajanje otroka v skupino je bilo dolgotrajno, dogovarjali smo se individualno, starši so bili prisotni v oddelku ves čas do 1 meseca. Starše je najbolj skrbelo, kako bo stekla komunikacija z nami in njihovimi otroki, kako nam bo otrok pokazal, kaj želi, ali se bo znašel, na kakšen način bomo mi sprejeli njihovo tujejezičnost. Prve dni so zato ti otroci in starši predvsem opazovali dogajanje v vrtcu (tudi slovenski otroci so bili v večini novinci), kakšen je naš »sistem«, kakšna so pravila, kaj je dovoljeno in kaj ne (npr. organizacija garderobe, dejavnosti v telovadnici, kako poteka prosta igra, kaj storiti, če si žejen ...). Pozorni so bili na to, na kakšen način se približamo otrokom in kako je uvajanje potekalo pri otrocih Slovincih. Ko so opazovali privajanje slovenskih otrok, so svoja spoznanja prenašali na svoje otroke, npr. da ni potrebno pri obroku vsega pojesti, da lahko jed pušiš na krožniku, če ti ni všeč, da lahko prideš iskat še hrane, če bi želel jesti več, da si lahko izbiraš igrače iz polic po svoji želji in da jih potem pospravimo na isto mesto, da greš lahko piti kadarkoli tekom dneva,

saj je pijača vseskozi na voljo ... Vse bolj so se otroci oddaljevali od staršev v igralnici in se začeli igrati, raziskovati didaktična sredstva. Z otroki smo začeli vse bolj komunicirati in vse besede podkrepili s kazanjem, da je otrok začutil, kaj mu govorimo oz. mu ponujamo. Otroek je z nami najprej komuniciral s kazanjem, kaj želi, ter s prikimanjem oz. odkimanjem, ko smo mu kaj fizično ponudili. Šele ko so starši začutili, da bo v vrtcu poskrbljeno za osnovne otrokove potrebe (hrana, toaleta, dotik ...), da bomo odrasle znale z njim skomunicirati, kaj otrok potrebuje, so se sprostili in se odločali, da bo otrok v vrtcu nekaj časa sam. Uvajanje je potekalo pri vsakem otroku drugače, z različnimi odzivi in stiskami ter različno dolgo, tudi več mesecev. O korakih uvajanja smo se pogovarjali z vsako družino posebej, kar pa je bil tudi pošten izziv, saj so tudi starši tujejezični in govorijo jezike, ki jih vzgojiteljice ne razumemo. Pri tem smo si pomagali na različne načine: nekateri so s seboj pripeljali prevajalca, drugi so imeli na telefonski povezavi nekoga slovensko govorečega, s tretjimi smo se dogovarjali s pomočjo prevajalnika ključnih besed in gestikuliranjem ... Komunikacija z otrokom, ko so starši odšli, je bila sprva skopa. Otroci so bili zadržani, niso si upali izražati želja. Sčasoma pa so se sprostili, z nami so začeli komunicirati v svoji materinščini. Žal jih odrasle nismo razumele in smo iz konteksta poskušale razbrati, kaj nam otrok pripoveduje. Glede na predvidevanje smo mu ponujali, kar smo mislili, da si želi ... Včasih smo bile uspešne šele po nekaj poskusih. Sčasoma smo vzgojiteljice začutile karakter otroka, kaj ima rad in česa ne, kako izraža svoje želje

in smo se hitreje sporazumeli. Pa tudi otroci so bili zelo prilagodljivi, hitro so ugotovili, kako nam lahko kakšno stvar pokažejo, da bomo razumele. Navodila za rutinska opravila so otroci zaznali iz dejanj ostalih otrok v skupini (npr. priprava na zajtrk). Nadalje smo opazili napredek pri prepevanju. Zavedali smo se, da slovensko govoreči otroci razumejo besede, ki jih prepevamo, čeprav še ne govorijo, otroci tujci pa ne. Za vse pesmice, ki smo jih dnevno prepevali, smo pripravili sličice besed, kise pojavljajo v pesmicah. Ob prepevanju smo kazali nanje. Vsakodnevno prepevamo, otroci danes izražajo želje, katere pesmice želijo, ob tem si pomagajo s sličicami, tako kot slovenski mlajši otroci. Zelo zanimivo nam je, da so nekatere slovenske pesmi (predvsem ljudske) tujejezičnim otrokom zelo všeč ter jih redno izbirajo in so danes glasni in suvereni pri prepevanju. Besede v pesmicah so čedalje manj popačene in se glasovno približujejo slovenski fonetiki. Enako velja za prstne in druge besedne igre. Pri teh dejavnostih so otroci sprva le poslušali in kazali gibe, potem pa se vse bolj vključevali z govorom. Govor pri teh dejavnostih je skupinski, zato se napake pri izgovorjavi ne opazijo. Otroci so se počutili bolj sproščeno in se začeli preizkušati v izgovorjavi slovenskih besed.

Prve slovenske besede v individualnem govoru so otroci začeli uporabljati ob knjigah. Večkrat smo sedeli v knjižnem kotičku in listali, ter se ob tem pogovarjali. Sprva so te dejavnosti potekale ob slovenskih mlajših otrocih. Najraje smo poimenovali živali na slikah

in jih oponašali, ter raziskovali različna vozila in oponašali njihove zvoke. Kmalu so se nam priključili tujejezični otroci in se pridružili oponašanju, občasno smo med govorom v materinščini zaznali poskus izgovorjave slovenske besede za želeno sličico (želeli so, da zopet oponašamo določeno žival). Načrtno so tujejezični začeli govoriti slovenske besede, kadar so si izbirali med dvema ponujenima možnostima. Primer: Pri sadni malici smo vsakemu otroku ponudili jabolka in banane, vsako v drugi roki in ob besedi očitno ponudili poimenovano. Sprva so le pokazali, nato pa začeli ponavljati slovensko besedo. Enako npr. pri izbiri napitka ... Pri našem delu smo bili tudi pozorni, da smo tekom rutine uporabljali iste izraze oz. fraze za določena dejanja, da so hitreje slišno osvojili določena navodila.

Za vsakega otroka smo pripravili individualni načrt, s kakšnimi dejavnostmi bomo spodbujali njegov razvoj. Spremljali smo napredek vsakega otroka in vodili mapo njegovih dosežkov. Poseben poudarek je bil na jezikovnem razvoju. O načrtu smo se vsakih 2–3 mesece pogovorili s starši dotičnega otroka. Pogovor s starši je zahteval posebne priprave in prilagoditve, potekal je na zelo raznolike načine, pojavljale so se različne težave. Predvsem bi želela poudariti, da je prenos informacij s strokovnim besediščem skoraj nemogoč, s prevajanjem pa se marsikaj izgubi oz. dobi drugačen »ton« od zelenega. Uporabiti je potrebno zelo preproste besede. Po izkušnjah starše skrbi predvsem, kako se otrok počuti, kako izraža

osnovne potrebe ter koliko se izraža v slovenščini. Želijo si predvsem, da bi otroci do šole osvojili jezik, da bi lahko tam kar se da uspešno funkcionirali. Le enega od staršev (pravzaprav starega starša) je zanimalo, katere cilje otrok dosega na ostalih področjih razvoja. Domnevamo, da je temu tako tudi zato, ker tedensko pošiljamo fotografije vseh otrok pri dejavnostih. Starši tako dobijo tedensko informacijo o dogajanju v vrtcu. Iz fotografije lahko brez besed strokovnih delavk zaznajo počutje svojega otroka in s čim vse se je tisti teden ukvarjal. Ob uspešno opravljeni nalogi smo otroka fotografirali, tako da je njegov dosežek opazen iz fotografije. Govornega razvoja pa iz fotografije ni mogoče razbrati ... Ostali otroci so imeli enak odnos do otrok priseljencev, kot do slovenskih otrok. Nismo zaznali kakšnih težav s sprejemanjem ali izpostavljanja dejstva, da otroci potrebujejo pomoč pri komuniciranju. Predvidevamo, da je temu tudi zato, ker je bilo v skupini tudi 8 mlajših slovenskih otrok, ki še niso govorili.

Rezultati

Kot rečeno je bila skupina oblikovana to šolsko leto, torej smo skupaj od septembra (9 mesecev). Vsak otrok je imel svoj tempo jezikovnega razvoja. Povzela bi dosežke petih tujejezičnih otrok na področju govora. En otrok razume skoraj ves govor v slovenščini, gestikuliranje skoraj ni več potrebno, vendar le redko govori v slovenščini, z nami govori v svojem maternem jeziku (ki ga odrasle razumemo). Je mlajši (3 leta) in po naravi je bolj plah otrok, zadržan,

zato se le redko izpostavlja, mu je pa zelo všeč, če ga vprašamo po željah (npr. pesmice) in to izraža s kazanjem na sliko. Ostali štirje otroci tujci govorijo materni jezik, ki ga vzgojiteljice ne poznamo. Drugi otrok je do nedavnega dajal vtis, da ne razuma govora v slovenščini, potrebna je bila slikovna podpora in geste, ni govoril, tudi v materinščini ne. Vseskozi pa je rad izražal svoje želje po dejavnostih s kazanjem na slike, bil jasen, katero jed želi pri obrokih. V tem mesecu pa je opazen napredek v razumevanju, razume stalne besedne zveze, ki jih uporabljamo, geste in slike niso več potrebne. Po pripovedovanju staršev, ki slovensko ne razumejo, je doma veliko govoril slovensko, preden je slovenske besede uporabil v vrtcu. Danes vse več govori, v slovenščini in materinščini. Po naravi je zelo sproščen, večinoma nasmejan, ni opaziti zadrege pri neuspehu. Tretji otrok je po karakterju zelo vihrav, igriv, vedno v akciji, hitro menja aktivnosti. Sprva ni čutil zadrege in je veliko govoril v materinščini, potem pa je zaznal, da ga ostali ne razumemo in je bilo govora vse manj. Potem pa smo opazili, da se trudi ponoviti besede in je bil zelo ponosen nase, ko mu je to uspelo. Danes uporablja vse več slovenskih besed, predvsem se sprosti v skupinski igri, občasno se še zateče k razlaganju v materinščini. Četrty otrok ima v družini osebo, ki govori slovensko in se z njim tudi tako pogovarja (po besedah staršev). Otrok je zelo zadržan, težko se vklopi v družbo, se brez spodbude ne igra z otroki. Opažamo, da zelo dobro razume slovenski jezik, vendar do sedaj ni govoril. Prve besede so se pojavile ta mesec, ko smo ga vprašali, ali ima s seboj kapo: »Ne, kapa domov,« nam je

odgovoril. Od takrat naprej kdaj pa kdaj pove določeno frazo. Pričakujemo, da bo kmalu v prihodnosti prišlo do opaznega napredka. Peti otrok je sicer najstarejši, kmalu bo star 5 let. Po prvem šoku, ki je bil za otroka precej stresen, opaziti je bilo hudo zmedo, nerazumevanje, strah, sram, je sledil zelo hiter napredek. Otrok se je zelo rad vživljal v vlogo vzgojiteljice. Že zelo kmalu se je v igri posedel na mesto, kjer je pred tem sedela vzgojiteljica in ponavljal vzgojiteljčina dejanja. Najbolj nas je presenetilo, da je po branju knjige v krogu, otrok izbral isto knjigo na polici, se namestil na isto mesto in listal ter glasno govoril ob slikah (knjiga je bila obrnjena proti namišljenim gledalcem – vzgojiteljica je pred tem kazala knjigo otrokom v krogu). Govoril je v materinščini. Tudi ostala dejanja je ponavljal za vzgojiteljico: razlagal, da bomo slikali s čopiči, pri tem na enak način kazal na pripravljen sredstva kot vzgojiteljica pred tem, kazanje gibov pri razgibavanju ob poimenovanju delov telesa ... Zelo hitro je začel načrtno ponavljati slovenske besede, spet sprva ob izbiri dveh možnosti, nato pa so se slovenske besede začele pojavljati v igri in pri ponavljanju za vzgojiteljico. Zelo hitro je opustil kazanje na slikah in je s slovenskimi besedami dal iztočnico, da smo razbrali njegove želje. Slovenski besedni zaklad se je hitro in zelo opazno širil. Besede so bile vse bolj povezane, izgovorjava glasov vse bližje slovenski. Že pred nekaj meseci je v prosti igri v krog pridobil naše najmlajše in »vodil« krog s prstnimi igrami in pesmicami. Mlajši otroci so mu sledili. Danes govori v igri z ostalimi enako starimi slovenskimi otroki sproščeno, otroci ga razumejo, se dogovorijo o poteku igre.

Tudi z otroki iste narodnosti v vrtcu govori slovensko. Ob izpostavljanju je sicer občasno še opazna manjša zadrega, vendar nima zadržkov, se rad izpostavi in si tega želi (se javi). Tudi slovnično zelo napreduje, prejšnji teden smo npr. opazili, da je začel uporabljati različne osebe pri glagolu (»Jaz grem sem, ti pa potem greš ...«). Mislimo, da smo bili z učenjem slovenščine v skupini zelo uspešni. Pri otrocih je opazen velik napredek. Predvsem nam je pomembno, da so otroci sproščeni, tudi pri morebitnih neuspešnih poskusih komuniciranja. Včasih so nastopile težave, ko je bil otrok žalosten iz nekega razloga, pa ga vzgojiteljice nismo poznale. Takrat smo otrokom ponudile svoj dotik, če ga je želel, ter z njim govorile s pomirjenim tonom, podobno kot pri mlajših otrocih, ki še ne znajo govoriti. Pozorne smo bile na glas, s katerim smo ga poskušale pomiriti, saj smo se zavedale, da besed ne razume. V praksi so se potrdile faze jezikovnega razvoja otrok pri usvajanju drugega jezika pri otrocih od 3 do 5 let (uporaba materinščine z vsakim, odpoved materinščine, uporaba novega jezika v enobesednih povedih, sestavljanje kratkih povedi, postopno osvajanje slovnice). Od strokovnih delavk je celoten proces zahteval ogromno prilagodljivosti, zbranosti, ponavljanja, dajanja spodbud, zaznavanja stiske otrok in reševanje le-teh, spoznavanja vsakega otroka posebej, ugotavljanja, na kakšen način in s katerimi dejavnostmi se bo otrok sprostil, kako otroku pokazati, da je pomemben člen naše skupine in da njegov glas šteje, čeprav tega ne zna še povedati ... Otroci nismo prekinjali zaradi morebitnih napak in jih popravljali. Vsebino našega

pripovedovanja smo v veliki meri prikazovali s ponazorili, tudi prstne, gibalne, socialne ... igre smo ponazorili tudi z aplikacijami. Izbirali smo preproste igre, deklamacije in zgodbe s ponavljajočimi frazami. Zelo primerne so se izkazale družabne igre, ob katerih se ponavljajo poimenovanja, saj tako otrok utrjuje besedišče (npr. tempo, mali polžek za poimenovanje barv ter npr. igre za iskanje parov, tombola, spomin, dobble ...).

ZAKLJUČEK

Vloga vzgojitelja pri spodbujanju otrok tujcev za učenje slovenskega jezika je izredna. Od vzgojitelja je najbolj odvisno, kako se bo otrok v vrtcu počutil in kako ga bodo sprejeli vrstniki. S tem pa je neposredno povezan otrokov uspeh pri vključevanju v skupino in posledično motivacija za učenje. Če smo pri svojem delu senzibilni do otrokovih stisk, razumemo vzroke nanje, se nanje odzovemo, jim omogočimo lažji prehod h komunikaciji z vrstniki, privajanje na novo okolje in nov jezik lažje steče. Izrednega pomena pri tem je sodelovanje s starši, saj so oni tisti, ki lahko v veliki meri pripomorejo k lažji ter uspešnejši integraciji in inkluziji. Vzgojitelji se vse bolj srečujemo z otroki različnih kultur. To od nas zahteva veliko mero prilagodljivosti, tolerance, odprtosti, sočutja in samoizobraževanja. Kljub temu da se trudimo v največji meri, da uresničujemo in uporabljamo svoja znanja in spoznanja, ideje in boljše rešitve, pa v praksi vsega ni mogoče izvesti. Skupine otrok so (pre)polne, vsi otroci imajo svoje specifikacije in težko se je vsakemu posvetiti in prilagoditi, kot bi si to

želeli in kot bi bilo za otroka optimalno najbolje. Za pomoč k večji učinkovitosti bi si želeli pomoč dodatnega kadra oz. še bolje bi bilo manjše število otrok v oddelku. V primeru, da je v oddelku veliko otrok, se zmanjša sposobnost pedagoškega delavca za vzpostavitev individualnega in osebnega stika s posameznim otrokom. Posledice velikega števila otrok pa so lahko tudi motnje v procesu komuniciranja. Ne glede na to smo s pregledom dosežkov tega šolskega leta zadovoljni. Zaznale smo velik napredek pri vseh otrocih, nekateri so nas celo močno pozitivno presenetili. Pomembno nam je bilo, da so otroci v naši sredini sprejeti in se dobro počutijo. Pri premagovanju jezikovnih barrier nam je bila v veliko pomoč osebna mapa otroka, kjer smo zapisovali naša opažanja, pogovore in dogovore s starši, ideje, kako rešiti določeno težavo in predvsem otrokove interese in napredke. Danes opazimo, da se otroci priseljencev vse pogosteje, glasneje in vse bolj suvereno izražajo v igri.

Viri in literatura

1. Baloh, B. (2017). *Jezikovna igra kot spodbuda in motivacija pri vsestranskem razvoju govora ter pri usvajanju drugega/tujega jezika v predšolskem obdobju*. V M. Željeznov Seničar (ur.), *Igra in učenje predšolskega otroka: zbornik / X. mednarodna strokovna konferenca vzgojiteljev v vrtcih* (str. 197–201). Ljubljana: MiB.
2. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (2011). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
3. Čot, M. (2016). *Vključevanje otrok manjšinskih jezikovnih in kulturnih skupin v vrtec: Diplomsko delo*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
4. Kranjc, N. (2019). *Jezikovne ovire otrok tujcev pri vključevanju v vrtce na Štajerskem: Magistrsko delo*. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
5. Kurikulum za vrtce. (1999). *Predšolska vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za šolstvo in šport in Ministrstvo za šolstvo in šport.
6. Novak, J. (2013). *Vloga vzgojitelja pri usvajanju slovenščine neslovensko govorečih: Magistrsko delo*. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
7. Smolnikar, B. (2010). *Multikulturalizem v teoriji in praksi: Diplomsko delo*. Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta.

Izkustveno učenje v prvem starostnem obdobju

KARMEN MIHELČIČ, *dipl. vzg.*
mihelcic.karmen@gmail.com

Povzetek: Predšolski otroci so polni radovednosti, hrepenijo po raziskovanju, spoznavanju in novih izkušnjah. Otroci pri vsem tem uporabljajo vse čutne zaznave (vid, tip, vonj, okus in sluh) in s tem pridobijo številne informacije. Načinov, kako otroku čim bolj približati nekaj že znanega ali nekaj popolnoma novega, je več. Če želimo otroku ponuditi nepozabno doživetje, ga vključiti v pridobivanje novih informacij in znanj, je metoda izkustvenega učenja prva izbira. V članku želim predstaviti primere dobre prakse izkustvenega učenja v prvem starostnem obdobju pri spoznavanju travniških živali.

Ključne besede: izkustveno učenje, travniške živali, naravoslovje, prvo starostno obdobje

Abstract: Pre-school children are full of curiosity, eager to explore, learn and experience new things. Children use all their senses (sight, touch, smell, taste and hearing) to acquire a wealth of information. There are many ways to bring something familiar or something

completely new as close as possible to a child. If we want to offer children an unforgettable experience, to involve them in the acquisition of new information and knowledge, the experiential learning method is the first choice. In this article, I would like to present examples of good practice in experiential learning in the first age group when learning about grassland animals.

Keywords: experiential learning, meadow animals, natural sciences, first age group

UVOD

»Otrok skuša potešiti svoje radovednosti, in to tako, da želi žival ali rastlino prijeti, otipati, povohati... hrepeni po zadoščanju čutnih zaznav, kot so vid, tip, vonj, okus in sluh. Posledica radovednega seznanjanja ali »raziskovanja« so čutne zaznave, kot bolečina, toplota in mraz. Ta spoznanja otrok pridobiva z izkušnjo« (Katalinič, 2007, str. 6 v Katalinič, 2010). Obisk travnika in prosta igra na travniku v teh časih otrokom lahko že predstavlja manjšo težavo, nekateri otroci namreč nimajo izkušenj s prostim bivanjem na travniku in zato ne vedo, kaj bi na travniku počeli. Že samo iskanje travniških živali predstavlja polno zaposlitev celotne skupine otrok. Namen tematskega sklopa, o katerem pišem, je, otrokom ponuditi možnost, da se v svoji radovednosti odpravijo na raziskovanje in sami pridejo do določenih znanj, spoznanj in na tak način hitreje in globlje ponotranjijo nove informacije.

Izkustveno učenje

Sama se, kot odrasla, večkrat poslužim izkustvenega učenja in do novih spoznanj pridem sama, z novimi izkušnjami. Tako si zagotovo bolje zapomnim nove informacije in jih kasneje lahko uporabim in povezujem v drugačnih situacijah življenja. »Kot že ime pove, izkustveno učenje vključuje učenje iz izkušenj« (Cherry, 2017). O izkustvenem učenju so govorili že številni teoretiki (Dewey, Lewin, Kolb, Piaget, Walter, Marks, Rogers in drugi). Strnjeno so ugotovili:

- otroci, ki prihajajo do določenih spoznanj na podlagi lastnih izkušenj, snov bolje razumejo;

- vsaka izkušnja ima pomemben vpliv v sedanjosti posameznika, predstavlja pa tudi pomembno mesto v prihodnosti;
- izkustveno učenje je vsako učenje v neposrednem stiku z resničnostjo, ki po posameznik poučuje – gre za neposredno srečanje s pojavom, ne za razmišljanje o tem srečanju;
- učenje je proces, pri katerem poteka učenje ob delu (učenje se procesira v izkušnje) (Črnjavič in Hus, 2009).

Teoretikom je skupno tudi to, da so poskušali dokazati povezanost med aktivnostjo, mišljenjem in učenjem. Izkustveno učenje se odraža kot potreba po iskanju tesnejšega povezovanja med teorijo in prakso. Poudarjanje neposredne aktivne vpletenosti posameznika v vsakdanjo življenjsko situacijo, v kateri pridobiva neposredne izkušnje po eni strani in razmišljanje (refleksija) o pridobljenih izkušnjah po drugi strani, prepoznamo kot rdečo nit v različnih pojmovanjih izkustvenega učenja (Vodopivec, 2008). V Sloveniji se je s tem veliko ukvarjala Marentič Požarnik, ki pravi, da izkustveno učenje pomaga razvijati lastnosti, ki bodo ljudem potrebne v prihodnosti. Pravi, da gre za možnost znajdenja v nepredvidljivih, kompleksnih socialnih situacijah, za katerega ni enega vnaprej opredeljenega pravilnega odgovora ali rešitve (Črnjavič in Hus, 2009).

Naravoslovje v predšolskem obdobju

V predšolskem obdobju so naravoslovne teme najprimernejše za vodeno raziskovanje. »Raziskovanje živega in neživega sveta v naravi lahko opredelimo kot naravoslovje« (Katalinič, 2010). Kakšni so prvi stiki otroka z naravo je zelo pomembno, saj prav ti prvi stiki v največji meri pogojujejo in določajo ves otrokov nadaljnji odnos do narave: igra z mivko, nabiranje listov in cvetov, iskanje kamenčkov, opazovanje polža, mravelj,... Ti prvi stiki so začetki naravoslovja, ki izvirajo iz otrok samih, niso zasluge odraslih. Otrokovo zgodnje zanimanje za naravoslovne vsebine vpliva na procesno spreminjanje celostne otrokove osebnosti in na njegov odnos do narave (Katalinič, 2010). Za otroke v tem obdobju imajo naravoslovne teme dve pomembni vlogi: predstavljajo jim neposredno okolje, ki ga lahko raziskujejo sami, brez poseganja in usmerjanja s strani odraslega; omogočajo pa tudi preskoke iz konkretnega k abstraktnemu (Novak, 2003). Zato je tudi zelo pomembno, kakšen odnos imamo odrasli do narave in kakšno imamo razlago. »Moramo biti pozorni, da ne pride do razhajanja med stvarnim (naravnim) in otrokovim duhovnim (predstavitvenim) svetom« (Katalinič, 2010). Otroci do 6. leta so zmožni opazovati, razvijati in preverjati svoje zamisli. S tem, ko otroci spoznavajo naravoslovne vsebine z izkustvenim učenjem (sprejemajo nove informacije na osnovi lastnih izkušenj), razvijajo svoje sposobnosti opazovanja, razvijanja zamisli, spoznajo nekatere postopke in na koncu o vsem tem tudi poročajo. Pred izvedbo naravoslovne dejavnosti je potrebno poznati predznanja otrok, kaj o

tem že vedo, potrebno je v njih spodbuditi zanimanje za dejavnost, jih tekom dejavnosti ter s pomočjo produktivnih in odprtih vprašanj vzpodbujati in voditi do novih spoznanj (Novak, 2003). Vloga vzgojiteljev pri otroškem raziskovanju je:

- da otrokom pomagajo premostiti prehod od laičnega na razumsko dojemanje sveta in mu s tem olajšajo usvajanje znanstvenih spoznanj,
- vključevati otroke v vnaprej organizirano raziskovanje in nato dopuščati osebne kreativnosti ter usmerjati in vzpodbujati otroke h kritičnemu vrednotenju (Novak idr. v Peterka, 2012).

Spoznavanje travniških živali v prvem starostnem obdobju, 2–3 let (7 deklic, 7 dečkov) – primer dobre prakse

Glavna cilja naše mesečne tematike spoznavanja travniških živali sta bila spodbujanje različnih pristopov k spoznavanju narave; otrok odkriva, spoznava in primerja živo naravo. Pri delu smo upoštevali načelo sodelovanja z okoljem z možnostjo uporabe naravnih virov učenja v okolju vrtca. (Kurikulum za vrtce, 1990). Tekom dejavnosti smo se sprehodili skozi različne metode dela. Pričeli smo s pogovorom, kaj otroci o določeni živali že vedo. S pomočjo opazovanja in raziskovanja smo spoznavali živali ter pridobili veliko novega znanja, ki so ga otroci preko igre vsakodnevno utrjevali in ponotranjili.

Potek dejavnosti

Tematiko smo pričeli z obiskovanjem travnika, gozda, tam se je tudi porodila ideja po temi. Na travniku smo iskali male živali, jih ujeli v opazovalne lončke, jih opazovali in se pogovarjali. Otroci so naštevali, katere živali so našli, videli in katere živali še lahko živijo na travniku. Na terasi smo imeli tudi bazen z zemljo in bazen z mivko, kjer so imeli otroci figure travniških živali (od jajčec/zapredka do mladičev in odraslih živali), s katerimi so se lahko igrali, jih opazovali s povečevalnimi stekli ipd. Skupaj smo se odločili, katere živali bomo spoznali še malo pobližje. Tekom spoznavanja teh živali smo bili aktivni na vseh področjih predšolske vzgoje: gibanje (posnemanje gibanja živali v igralnici, v telovadnici s pomočjo poligonov, zunaj idr.), jezik (pogovori, uporaba knjig, enciklopedij, kamišibaj idr.), umetnost (prepevanje pesmi o živalih, likovno ustvarjanje idr.), družba (obisk knjižnice, lutkovne predstave itd.), narava (bivanje na prostem, poskusi, bazeni z zemljo/mivko in figurami travniških živali ipd.) in matematika (preštevanje, poimenovanje barv, igra spomina travniških živali, razvrščanje ipd.). Temo smo razdelili v sklope.

Slika1: Bazen z zemljo in figurami travniških živali
Vir: Lasten

Prvi sklop: POLŽ

Naši obiski travnika tokrat niso pripomogli k temu, da bi našli svoje polže, zato sem polže poiskala in prinesla v igralnico sama. Prinesla sem tri polže. Otroci so jih sprva le opazovali, nekateri so se jih želeli dotakniti... Polži so z nami v igralnici prebivali kar dva tedna in v tem času smo jih dobro spoznali. Pokrov škatle, kjer so bivali polži, je bil tekom našega bivanja v vrtcu odprt, da so lahko prilezli iz škatle in se »sprehajali« po naši igralnici. Polže smo opazovali, posnemali njihovo gibanje, pripravili polžjo dirko, kjer smo polže postavili na jedilno barvo (rdeča, modra in rumena) in opazovali, kako so se premikali, kateri polž je hitrejši. Otroci so za polže skrbeli, prinašali liste solate, menjali vodo v posodi. Ob knjigah smo spoznali življenjski krog polža, osredotočili smo se tudi na spiralo na njegovi hišici. Izdelali smo spiralo iz kosmatene žičke, jih risali s flomastri, s kamenčki, reševali grafomotorične vaje, kjer so otroci sledili črticam s pisalom in tako narisali spiralo na polžjo hišico. Polže smo po končani temi vrnili na travnik. Na koncu so prav vsi otroci polža vzeli v dlan in pustili, da po njej leze.

Slika2: Grafomotorične vaje
Vir: Lasten

Slika3: Polž na dlani
Vir: Lasten

Slika4:
Posnemanje gibanja polža - tipalke
Vir: Lasten

Drugi sklop: MRAVLJA

Ponovno smo obiskali naš kotichek v gozdu, kjer smo opazili mravljišče. Prve dni smo mravljišče opazovali, sledili mravljam, opazovali, kaj počnejo in se o tem pogovarjali. S seboj smo prinesli nekaj knjig, v katerih smo si ogledali notranjost mravljišča, spoznali življenjski krog mravlje, njihove naloge ... Nato smo se odločili, da v vrtcu naredimo kmetijo za mravlje. Ob mravljišču smo nabrali nekaj zemlje, v lonček ulovili mravlje iz istega mravljišča in vse to odnesli v igralnico. V velik steklen kozarec smo nato skupaj nasuli več slojev peska in zemlje, na vrh položili še travo, poškopili z vodo in na zemljo spustili ujete mravlje. Kmetijo smo opazovali več dni in vsak dan opazili več rogov, katere so mravlje izdelale tekom bivanja v igralnici. Tudi mi smo si pripravili rove in si razdelili vloge: več tunelov smo postavili po igralnici in naše »mravlje« so se pričele sprehajati po svojih rovih. Ob zaključku sklopa smo mravlje skupaj z zemljo odnesli nazaj v gozd in jih spustili ob mravljišču.

Slika5: Kmetija za mravlje
Vir: Lasten

Slika6: Rovi iz tunelov
Vir: Lasten

Tretji sklop: METULJ

Na sprehodu ob potoku smo že večkrat opazili gosenice in ob tem je potekal pogovor, da se bodo iz njih razvili metulji. Tokrat smo se vrnili na pot ob potoku in te metulje iskali. S seboj smo prinesli mreže za lovljenje metuljev. Otroci so tekali po poti in travniku vendar so bili pri lovljenju neuspešni, zato sva metulje ujeli s pomočnico vzgojiteljice. Ujete metulje smo nato zaprli v raziskovalni lonček, si jih ogledali in opisali. V knjigi smo poiskali, kateri metulji so to. Našli smo Belina, Modrina in Cekinčka). Metulje smo ob vrnitvi v vrtec spustili nazaj v naravo. V igralnici smo si nato ogledali lutkovno predstavo Trije metulji. Naslednji dan smo prebrali pravljico Zelo lačna gosenica in tako ponovno pričeli pogovor o razvoju metulja. Tekom sklopa smo si izdelali gosenice, zapredke in metulje. Izdelali smo si tudi velika krila, s katerimi so se otroci spremenili v metulje in tekali po travniku. Iskali smo pare metuljev s pomočjo sličic, poimenovali barve.

Evalvacija

Tematski sklop travniških živali je bil uspešno zasnovan in izpeljan. Z otroki smo tekom raziskovanja uresničili zadana cilja. Živali smo spoznavali prvotno v naravi, v njihovem naravnem okolju, o njih smo brali v knjigah, enciklopedijah, poslušali v lutkovnih predstavah in preko pogovora. Na travniku smo opazili veliko različnih živali in si podrobneje ogledali polže, mravlje in metulje. Spoznali smo, da nekatere živali lezejo, nekatere hodijo, spet druge letijo. Tako kot ljudje živimo v hišah, imajo tudi živali svoje domove. Polži svoje hišice

celo nosijo s seboj. Pri vsakem sklopu se je zgodilo nekaj, kar je otrokom najbolj ostalo v spominu, kar so najbolj doživeli in spoznali. Prve dni, ko so pri nas domovali polži, so se jih upali dotakniti le nekateri otroci. Ob koncu sklopa, ko smo polže vrnili nazaj na travnik, pa sp se polža dotaknili vsi otroci. Prav vsi so ga vzeli v svojo dlan in mu pustili, da leze po njej. Pri mravljah je bilo otrokom najbolj všeč spoznanje, da delajo rove – te so lahko opazovali v naši kmetiji za mravlje, saj se je skozi steklen kozarec lepo videlo, kako so mravlje naredile vsak dan več rofov in kako so se po njih sprehajale. Kar pa se tiče metuljev, pa je že sam lov na metulje, tek za metulji pri otrocih naredil tako močan vtis, pa četudi jim v mrežo ni uspelo ujeti nobenega. Že to, da so otroci lahko sami lovili živali, jih vzeli v roko, opazovali, poslušali in nato vrnili nazaj v naravo, to so prvi koraki izkustvenega učenja

ZAKLJUČEK

Tematski sklop travniških živali je zelo obsežna tema, lahko bi ga izvajali še naprej in spoznali še kar nekaj živali. Tekom sklopa in s pomočjo izkustvenega učenja so otroci z uporabo vseh čutov lahko pridobivali nova znanja in informacije, katere so ponotranjili globlje kot teme, o katerih poteka le pogovor ob slikah. Živali so držali v rokah, jim pustili, da plazijo po njihovih dlaneh, jih videli od blizu, v gibanju, v različnih položajih, poslušali zvoke ki jih (če jih) oddajajo. Okusili nismo seveda nobene živali, smo se pa pogovarjali tudi o čebelah in takrat okusili med, katerega pridobimo z njihovo pomočjo.

Ponovno smo ugotovili in potrdili, da je tak način spoznavanja in raziskovanja zagotovo najučinkovitejši in najbolj primeren že tudi v predšolskem obdobju.

Viri in literatura

1. Bahovec, E., D., Jontes, B., Kastelic, L., Vonta, T. (1999). *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo.
2. Cherry, K. (2017). *Experiential Learning Theory od David Kolb*. Pridobljeno dne 8. 3. 2023 iz: <https://www.verywellmind.com/experiential-learning-2795154>
3. Korban Črnjavič, M. in Hus, V. (2009). *Stališče učiteljev do izkustvenega učenja in poučevanja predmeta spoznavanje okolja*. *Revija za elementarno izobraževanje* 2 (1), str. 73-81.
4. Katalinič, D. (2010). *Prvi naravoslovni koraki*, str. 8-10.
5. Lepičnik Vodopivec, J. (2008). *izkustveno učenje bodočih vzgojiteljev predšolskih otrok*. *Revija za elementarno izobraževanje* 1 (1/2), str. 33-43.
6. Novak, T., Ambrožič – Dolinšek, J., Bradač, Z., Majer, J., Petek., D., Pirš, P., idr. (2003). *Začetno naravoslovje z metodiko*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
7. Peterka, T. (2012). *Spoznavanje travnika s predšolskimi otroki* (diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.

Ustvarjanje spodbudnega učnega okolja z elementi formativnega spremljanja – toaletni papir

NATAŠA PANČUR POSEDEL

Vrtec pri OŠ Polzela
posedel.natasa@gmail.com

Povzetek: Pri svojem delu se večkrat sprašujem, ali delam dobro, lahko kaj naredim še bolje, na kakšen način še lahko dodatno motiviram otroke, zbudim njihovo radovednost, vedoželjnost, kako navezati stik z vsakim otrokom ... Pred tremi leti se mi je ponudila možnost sodelovanja v razvojni nalogi – Ustvarjanje spodbudnega učnega okolja. Po treh letih aktivnega dela sem opazila spremembe v načinu razmišljanja in posledično ravnanja. Danes spoznavam, da sodelovanje v projektni nalogi ni pripomoglo le k dvigu profesionalnih kompetenc, temveč tudi k osebni rasti.

Ključne besede: formativno spremljanje, vrtec, sodelovanje, razvojna naloga

Abstract: In my work I often wonder if I am doing good, i can do even better, how i can further motivate children, arouse their curiosity,

knowing how to make contact with every child.... Three years ago I was offered the opportunity to participate in a development task - Creating an encouraging learning environment. After three years of active work, I noticed changes in the way we thought and consequently behaviour. Today I realize that participation in the project task has not only helped to raise professional competences, but also to personal growth.

Keywords: formative monitoring, kindergarten, cooperation, development task

UVOD

Zavedam se, kako pomembno je ustvariti varno in spodbudno učno okolje, ki vsebuje in ponuja raznovrstne in razvojno primerne naloge in priložnosti za učenje, v katerih otrok s svojo aktivno vlogo pridobiva izkušnje, znanja in spretnosti (s samostojnim raziskovanjem, dostopom do različnih virov, z interakcijo z drugimi otroki in odraslimi), ter se ob tem razvija, oblikuje na vseh področjih (socialnem, kognitivnem, gibalnem, čustvenem, motoričnem ...). Pri svojem delu se trudim, da otrokom omogočam participacijo oziroma soudeležbo pri vključevanju v vzgojni proces od načrtovanja dejavnosti, priprave, izvedbe kot evalvacije, saj se zavedam, da bogatejše in aktivnejše bo otrokovo sodelovanje v raznolikih aktivnostih, ki so zanj pomembne in zanimive, tem širše socialne in kognitivne sposobnosti si bo pridobil. Otroci imajo ob tem možnost odločanja in hkrati sprejemajo odgovornost za odločitve. S tem jim omogočamo oblikovanje samostojnosti, kritičnosti, ustvarjalnosti, strpnosti in odgovornosti.

Vpliv učnega okolja na otrokov celostni razvoj

Učno okolje pomembno vpliva na otrokov kognitivni, socialni, emocionalni in fizični razvoj otrok. Z oblikovanjem fizično in psihološko varnega in spodbudnega okolja, ki vsebuje in ponuja raznovrstno razvojno primerno gradivo, naloge in priložnosti za učenje, strokovni delavec spodbuja učenje otrok s samostojnim raziskovanjem, raziskovanjem v skupini, igro, dostopom do različnih virov, interakcijo z drugimi otroki in odraslimi

(<https://www.korakzakorakom.si/spodbudno-ucno-okolje-v-vrtcu-in-osnovni-soli>). Igra je kompleksna aktivnost, ki jo obravnavamo na različne načine. Čeprav so igro kot psihosocialni vidik razvoja veliko preučevali, ni povsem raziskana. Za vsako obdobje so značilne specifične oblike igre in dominantnost določene aktivnosti. Je spontana dejavnost, ki se izvaja zaradi nje same; je svobodna, poteka brez zunanje prisile in ni povezana z neposrednim zadovoljevanjem potreb (Horvat in Magajna, 1987). Igra otroku nudi ugodje in zadovoljstvo. »Čas otroštva je namenjen predvsem učenju in sprejemanju informacij, ki otroku omogočajo uspešno prilagoditev na okolje. Igra ima v tem procesu osrednjo vlogo. Otroku nudi varno okolje, kjer lahko eksperimentira, preizkuša najrazličnejše oblike vedenja in odzivanja, od katerih bo le najuspešnejše prenesel v življenje zunaj igre« (Nemec in Krajnc, 2011, str. 177). »Dejavniki, kot so igrače, čas in prostor, so vsi posredno vezani tudi na vlogo vzgojiteljice v vrtcu. Njena vloga pri strukturiranju igre v vrtcu je večdimenzionalna« (Marjanovič Umek in Zupančič, 2001, str. 136).

Učenje je produktivnejše, če udeleženci niso pasivni, ampak imajo možnost samostojnega razmišljanja, raziskovanja in so aktivni udeleženci v procesu. Pomembno je, da se otroke čustveno in miselno aktivira, ker je znanje, ki ga tako pridobimo, trajnejše in ga lahko uporabimo v vsakdanjih okoliščinah. Če znanje le prenašamo, so otroci manj motivirani. Aktiven otrok bo sposoben pozneje razumeti sebe in okolico, ki ga obdaja (Marentič Požarnik, 2000).

Primer dobre prakse

- Manj razlagam – več sprašujem

Otrok zame ni več nekdo, ki me mora poslušati, izpolnjevati moja navodila - je moj enakopraven sogovornik. Poslušam ga in mu po potrebi pomagam z vprašanji, z usmerjanjem, da pride do določenega cilja).

Moja odgovornost pa je, da otroke (pre)poznam, upoštevam in razumem ali vsaj skušam razumeti vsakega posameznika, njegovo edinstvenost, njegove potenciale, njegova šibka in močna področja, njegove osebne lastnosti, njegov interes ... Kajti le na takšen način ga lahko podprem v razcvetu potenciala in ga dvignem na močnih področjih ter mu nudim podporo na šibkih (sploh na tistih, ki vplivajo na kvaliteto življenja).

- Dejavnosti v dnevu niso več daljice, so premice, vijuge in spirale.

Pri izvajanju vzgojno izobraževalnega procesa se aktivnosti ves čas spreminjajo, kar pa zahteva od vzgojitelja precejšno mero fleksibilnosti, senzibilnosti in kreativnosti. Kadar v oddelku delujem na ta način opažam, da so otroci pri dejavnostih 100 % aktivni, da je precej med vrstniškega sodelovanja, učenja otrok od otrok, da večino konfliktov rešujejo samostojno, igra je bistveno bolj umirjena in kar je najpomembnejše - viden je vsak individuum. Pogosto sem se

spraševala, koliko svobode dopustiti otrokom pri raziskovanju, da jih le ta ne ogroža. Ugotovila sem, da toliko, da je poskrbljeno za varnost, da kdo komu ne škoduje, da oviramo drug drugega in da še sledimo zastavljenemu cilju.

- Nimam slabe vesti, ko sedim in »ne delam nič«. Zdaj vem, da takrat delam največ - opazujem in analiziram.

Spoznala sem, kako pomembno je opazovanje otrok, saj le na ta način dobro spoznaš in razumeš posameznika. Slišiš in vidiš vsakega, tudi tistega tihega, neopaznega. S sodelovanjem v projektu sem pričela z bolj načrtnim, poglobljenim opazovanjem in sistematičnim zbiranjem opažanj in dokazov o otrokovem razvoju in napredku. Lotila sem se tudi izdelave portfolia in ob tem spoznala, da je portfolio nekakšen dnevnik otrokove poti doseganja posameznih mejnikov, ogledalo njegovih interesov, zmožnosti, razmišljanj, da kaže (nam in tudi njemu) pot in značilnosti razvoja.

- Manj vodim – bolj sledim in usmerjam

Ne postavljam tem – pridejo same iz aktivnosti in interesov otrok) V času projektne naloge pa se je zgodila še ena večja sprememba, in sicer prehod iz tematskega načrtovanja v razvojno procesno načrtovanje (živa priprava). Na začetku je bilo veliko razmišljanja in iskanja ustreznih rešitev, kako se tega lotiti. Ugotovila sem, da so najpomembnejša opažanja in dokazi, ki jih uporabljam za izhodišče

in nadgradnjo pri načrtovanju in na podlagi tega sledim zastavljenim ciljem. Trudim se, da vsakodnevno povzamem, kje smo, kaj se je dogajalo in si postavim vprašanje, kako (kdo) naprej? (Ni nujno, da nadaljujemo vsi hkrati, vsi enako). Spoznala pa sem tudi pomen samorefleksije in samorazvoja – kaj sem naredila, kako sem se odzvala, bi se lahko drugače, kaj mi je uspelo, kaj bi lahko spremenila, kaj mi ni uspelo ...

Rolanje idej v naši igralnici

Globalni cilji:

Umetnost: Razvijanje ustvarjalnosti in specifičnih umetniških sposobnosti

Matematika: Razvijanje matematičnega mišljenja in izražanja ob ustvarjanju in igri

Cilji:

Umetnost

- Razvijanje umetniške predstavljalnosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem.

Narava

- Otrok spoznava delovni proces in razvija primeren odnos do dela in organizacijske sposobnosti.

Matematika

- Otrok išče, zaznava in uporablja različne možnosti rešitve problema.

Kako se je začelo?

V oddelku sva opazili, da otroci pri prosti igri posegajo po vedno eno in istih igračah. Začutili sva, da bi radi nekaj več, nekaj novega, nekaj drugačnega. Tako se je rolica papirja prikotalila v našo igralnico. S pomočjo toaletnega papirja sva želeli ustvariti spodbudno učno okolje, v katerem otroci z raziskovanjem in igro z materialom (toaletni papir) prihajajo do izkušenj, ki so sestavni del aktivnega učenja. Najin cilj je bil otroke spodbuditi h kreativnemu razmišljanju pri igri in ustvarjanju, omogočati participacijo oziroma soudeležbo otrok pri odločanju in izbiranju, saj se zavedamo, da se otrok najbolje uči, kadar je aktivno udeležen v procesu učenja. Zavedamo se, da bogatejše in aktivnejše bo otrokovo sodelovanje v raznolikih aktivnostih, ki so zanj pomembne in zanimive, tem širše socialne in kognitivne sposobnosti si bo pridobil.

Otroci so v vrtec prinesli zavoje toaletnega papirja. Shranjevali smo ga v kabinet. Preko pogovora sva preverili njihovo predznanje in ugotovitve zapisali na plakat. Ugotovili sva, da niso vsi vedeli, kaj je to toaletni papir in so ponujali najrazličnejše odgovore. Povedali so tudi, da toaletnega papirja nimajo doma. Ko pa so ga videli je bila stvar drugačna. Skratka odločili sva se, da v prvem tednu otrokom ponudiva zavoje toaletnega papirja, v naslednjem tednu rolince in v tretjem tednu lističe.

Na ponedeljek sva s pomočnico vzgojiteljice uredili in pripravili prostor, priskrbeli potrebni material, sredstva, podali ENO pravilo in

nato opazovali in beležili dokaze. Po potrebi sva spodbujali posamezne otroke, v prvi vrsti pa ves čas skrbeli za varnost.

ENO PRAVILO

Omenila sem pravilo. Otroci so vsak teden dobili eno in edino pravilo, ki se je glasilo:

1. TEDEN; Z zavojem toaletnega papirja lahko počneš, kar želiš, le strgati ga ne smeš.
2. TEDEN; Z rolicami toaletnega papirja lahko počneš, kar želiš, le strgati ga ne smeš.
3. TEDEN; Z lističi toaletnega papirja lahko počneš, kar želiš, le strgati jih ne smeš.

Zakaj to pravilo?

S pomočjo pravila sva otroke navajali na strpnost, na vztrajnost pri uporabi določenega materiala in jih hkrati ohranjali v nekem pričakovanju. Seveda se je čez nekaj časa papir strgal. Kaj pa zdaj? Otroci so obstali in opazovali strgan zavoj in opazovali naju. To je bila krasna iztočnica za pogovor o tem, kaj se naredi po nesreči in kaj za nalašč. Pogovor o tem, da če se nekaj pokvari, strga, se lahko tudi popravi! Ni potrebno, da stvari takoj zavržemo. In na tem mestu smo skupaj z otroki iskali možnosti in rešitve. Na pobudo otrok je v naši igralnici nastala popravljavnica zavojev oziroma kasneje toaletnega papirja. Otroci so na mizo pripravili škarje in lepilo in naša popravljavnica je imela ves čas delo. Ob tem dogodku (strganju papirja) pa sva s sodelavko pomislili tudi na morebitno stisko

posameznega otroka. Otroci so različni in tisti bolj občutljivi bi lahko ob tem doživel hudo stisko. V najinem primeru tega sicer nisva opazili, če pa bi, je pomembno, da se s takšnim otrokom na njim razumljiv način razložimo, da se to lahko zgodi, da ni nič hudega in da se da popraviti. Da mu ni treba skrbeti. Zanimivo je bilo, da so otroci potrebovali kar nekaj časa, preden so pričeli z igro in kot zanimivost prvi so se vključili dečki, deklice so se pridružile kasneje.

Pri manipuliranju z zavoji so gradili stolpe, hiše, se vozili po toboganu, pri igri z rolicami so se odpravili na morje, si izdelali hodulje, cvetlične lončke, tortice in podobno, pri igri z lističi so se drsali, si izdelali pustno masko, izdelali so si žogo s pomočjo katere smo telovadili, likovno ustvarjali in podobno. Nekega dne deček vpraša, kje dobimo toaletni papir? Odpravili smo se na raziskovanje.

Slika 1: Manipuliranje s paketi

Slika 2: Manipuliranje z rolicami

Slika 3: Manipuliranje z lističi

Vir: Lasten

Kako nastane toaletni papir? (predznanje otrok – začetno stanje)

Pri izdelavi plakata – kje dobimo toaletni papir – je bilo prav razburljivo. Dve deklici sta vztrajno ponavljali, da ga dobimo v trgovini. Na vprašanje, kako pa pride do trgovine, se je pa zataknilo. Otroci so ponavljali, da gresta mami in ati z avtom v trgovino in ga prineseta. Čez nekaj časa se deček spomni, da ga pripelje tovornjak. Od kod? Deklica omeni, da iz velike trgovine, kjer je zložen zelo visoko. Dlje od tega nismo prišli. Odločimo se, da bomo raziskali, kako pride toaletni papir v trgovino.

Ogled posnetka

Skupaj z otroki si ogledamo posnetek izdelave papirja. Porodi se ideja, da bi tudi mi v vrtcu izdelali papir. Po ogledu posnetka smo se vrnili k našemu plakatu in ga dopolnili s procesom izdelave papirja. V prihajajočih dneh smo spoznavali gozd, ogledali smo si tovarno, skladišče in trgovino. Videno smo izdelali tudi v igralnici in otroci so imeli možnost podoživljanja celotnega procesa izdelave papirja.

Slika 4: Ogled posnetka

Vir: Lasten

Slika 5: Izdelujemo gozd

Vir: Lasten

Izdelajmo svoj papir

Pri izdelavi papirja so otroci uživali. Trgali so papir in ga mešali z vodo. Bili so zelo vztrajni. Vse dejavnosti smo vpletali v aktualne dejavnosti v vrtcu (gregorjevo, pust, materinski dan ...).

Slika 6: Izdelava papirja

Vir: Lasten

Plakat – napredek otrok

Na začetku otroci niso vedeli, kaj je to toaletni papir in čemu je namenjen. Tekom dejavnosti, ki smo jih ponujali in našem skupnem raziskovanju, smo prišli do novih znanj in vidnega napredka pri otrocih. Na začetku otroci niso vedeli niti, kaj je to toaletni papir, nato smo prišli do zaključka, da ga kupimo v trgovini. Nihče od otrok ni vedel, kako pride v trgovino na polico in kako nastane. Na koncu projekta je večina otrok ob plakatu popolnoma samostojno opisala pot od lesa do rollice papirja. Posamezniki so redno uporabljali tudi besede, kot so celuloza, skladišče, recikliranje in podobno. Kaj se je dogajalo z otroki?

- Otroci so bili 100 % aktivni,
- večino konfliktov so reševali sami, igra je bila veliko bolj umirjena,
- viden je bil vsak individuum.

ZAKLJUČEK

Tudi po zaključku razvojne naloge sem bom trudila ustvarjati okolje, kjer se bodo otroci in odrasli počutili varno, sprejeto, prosto/svobodno, saj le v takšnih okoliščinah lahko otroci (in sodelavke) spoznavajo, kdo so in razprejo svoja krila, hkrati pa dovolijo leteti tudi drugim. Tako vsak lahko družbi ponudi največ in tako se družba kot celica optimalno razvija.

Viri in literatura

1. <https://www.korakzakorakom.si/spodbudno-ucno-okolje-v-vrtcu-in-osnovni-soli>
2. Horvat, L. in Magajna, L. (1987). Razvojna psihologija. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
3. Nemeč, B. in Kranjc, M. (2011). Razvoj in učenje predšolskega otroka. Ljubljana: Grafenauer založba.
4. Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in Zavod RS za šolstvo.
5. Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS.
6. Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2001). Psihologija otroške igre. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Verbalno nasilje v vzgojno-izobraževalnih ustanovah

URBAN PROSEN, *mag. prof. pred. vzg.*

Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani

urbanprosen92@gmail.com

Povzetek: Nasilje je vedenje, s katerim želimo posamezniku škoditi, ga poškodovati oziroma užaliti. Verbalno nasilje je ena izmed oblik nasilja, ki se pojavlja najpogosteje, še posebej med vrstniki v vzgojno-izobraževalnem okolju. Dolgotrajno nasilje negativno vpliva na zdrav otrokov razvoj, posledice pa so vidne na različnih področjih, zato je pomembno, da imajo strokovni delavci pri svojem delu do nasilja ničelno toleranco. V članku predstavim nasilje in moralnost, verbalno nasilje in nasilje v šoli. Nadaljujem z raziskavo, ki sem jo izvedel v letu 2020, v katero je bilo vključenih 624 vzgojiteljev predšolskih otrok in osnovnošolskih učiteljev iz vse Slovenije, na koncu pa se osredinim še na vrstniško mediacijo kot primer dobre prakse.

Ključne besede: verbalno nasilje, otrok, vrtec, šola

Abstract: Violence is a behavior with which we want to insult, hurt and harm someone. Verbal abuse in a form of violence that is considered the most common form of violence, which is very often used among adolescents. Long-term violence has a negative impact on the development of children's health, and the consequences are visible in various areas, so it is important that professionals have zero tolerance for violence in their work. In the article, I present violence and morality, verbal abuse and violence in school. I continue with the research I conducted in 2020, which included 624 educators of preschool children and primary school teachers from all over Slovenia. In the end I will focus on peer mediation as an example of good practice.

Keywords: verbal abuse, child, kindergarden, school

UVOD

Verbalno nasilje oziroma nasilje nasploh sta v prostoru vzgojno-izobraževalnih institucij precej aktualna in pereča tema današnjega časa. V raziskavo sem želel vključiti širok vzorec anketirancev, saj sem zaradi aktualizacije raziskovalnega problema skušal pridobiti podatke, ki bi bili relevantni.

Nasilje in morala

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2014) opredeljuje nasilje kot »dejavni odnos do koga, značilen po uporabi sile, pritiska«. Izvajalci nasilja se najpogosteje zavedajo nemoralnosti dejanja, vendar pri tem niso empatični, prav tako nimajo moralne senzibiliteti, kar dalje pripelje do škodoželjnega vedenja (Bilić, 2013). Društvo za nenasilno komunikacijo (b. d.) navaja, da vršilci nasilja kršijo človekove pravice in s tem tudi osebne meje, kar pri žrtvah pušča (vidne) posledice. Bistvena razlika se pri vrstniškem nasilju pojavi v vrsti nasilja glede na spol, in sicer je med deklicami najpogostejše psihično nasilje, med dečki pa fizično (Unesco, 2019).

Pojav nasilja, še zlasti dolgotrajnega, negativno vpliva na otrokov zdrav razvoj. Ne glede na vrsto je vsako nasilje moralno sporno, prav tako krši tudi konvencijo o pravicah otrok. Pettersen (2011) trdi, da bi se ljudje morali posvečati etiki in njenim tradicionalnim teorijam, ki temeljijo na racionalnem pristopu, ta pa se skuša osrediniti na vrline, nasprotujoče nasilju, kot so empatija, pomoč sočloveku, pozitivni medsebojni odnosi itn. Zaradi pomanjkanja empatije, ki jo

družina in socialno okolje zahtevata, se posamezniki začnejo zatekati k nasilju kot obrambi ob nerazumevanju okolice. Pri tem je izrednega pomena vloga staršev in strokovnih delavcev, saj omenjeni otroci oziroma posamezniki potrebujejo njihovo skrb in oporo (Bilić, 2013). Potrebno je zavedanje, da so vršilci nasilja največkrat bili oziroma so deležni nasilja ali zanemarjanja, zato se tudi sami zatečejo k izvajanju nasilja nad drugimi, s čimer nezavedno izražajo svojo nemoč (Aničić idr., 2017).

Verbalno nasilje

Verbalno nasilje je ena izmed oblik nasilja, ki je pred okoljem največkrat prikrita. V večini primerov ne pušča vidnih posledic, saj se žrtev s tovrstnim nasiljem navadno spopada v zasebnosti. Žrtve posledično trpijo v tišini, osamljenosti in z občutkom krivde (Anderson, 2018). Otrok je v predšolski in osnovnošolski dobi zelo ranljiv, zato je pomembno, da so mu v tem obdobju postavljeni temelji za kompleksne življenjske strukture, ki jih bo kot posameznik znal uporabljati skozi vse življenje. Prav zato je ključnega pomena zgodnje odkrivanje in preprečevanje verbalnega nasilja (Carey, b. d.). D. Skubic (2018) poudarja pomembnost vloge vzgojitelja, učitelja in drugih jezikovnih svetovalcev, ki se zavedajo pomena omogočanja enakih možnosti v oddelku, te pa se kažejo ob upoštevanju načel individualnih razlik, multikulturalizma in omogočanje optimalnega razvoja otrok.

Nasilje v šoli

Šola je osrednja storilnostno naravnana vzgojno-izobraževalna institucija, saj učni načrt stremi k vsesplošni povprečnosti, od učiteljev pa je odvisno, na kakšen način upoštevajo individualne potrebe učencev. K. Aničić idr. (2002) navajajo: »Vrstniško nasilje je namerna, porajajoča se uporaba fizičnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja nad drugim otrokom ali mladim podobne ali enake starosti.« Vrstniško nasilje se glede na pojavnost razlikuje, saj se lahko pojavlja večkrat, lahko pa je tudi enkratni dogodek, ki nastopi ob prisotnosti očitne razlike v psihični ali telesni moči med žrtvijo in povzročiteljem, ki nista v prijateljskem odnosu. Pomembno je zavedanje, da vsak pretep med vrstniki ni vrstniško nasilje, saj ima pri tem povzročitelj namen, da bi žrtev prizadel in prestrašil, pri sebi pa povečal občutek moči (ibid.).

Nasilje, ki se dogaja znotraj šole, je za strokovne delavce večkrat prikrito in skorajda nepredstavljivo. Prav zato je pomemben t. i. globinski pogled, s katerim nasilje preučimo. Ključnega pomena je, da se izvor in vzroki za nasilje začnejo raziskovati. Pomembo je začetno raziskovanje v družini vpletenih otrok, nadaljuje pa se z raziskovanjem in spremljanjem žrtve. Za globinski pogled na nasilje v šoli je značilno, da je sestavljen iz treh delov, ki se razlikujejo glede na možnost odkrivanja določenega nasilja. Za vzgojno-izobraževalne institucije je po navadi najlažje odkriti oblike nasilja, ki se dogajajo neposredno med različnimi subjekti, torej fizično nasilje. Z zmanjšano mero vidnih zaznav sledi vrstniško nasilje, ki poteka v oblikah

socialnega izločanja, ustrahovanja, trpinčenja itn. Za najbolj prikrito veljajo družinsko nasilje ter spolne zlorabe otrok, saj pri tem šola le zaznava posledice; ima pa vendarle zelo pomembno vlogo, saj je največkrat prav šola kot institucija prva rešitev, ki žrtvi ponudi pomoč (Lešnik Mugnaioni idr., 2009).

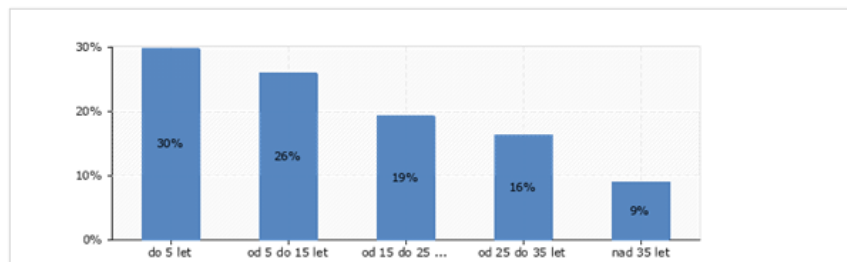
Medvrstniško nasilje ali »bullying«

Medvrstniško nasilje v največjem obsegu predstavlja fizično nasilje med vrstniki, sledi mu pa verbalno nasilje, h kateremu prištevamo različna vedenja, usmerjena k škodovanju, denimo zanemarjanje, obrekovanje, žalitve, izzivanje itn. Poleg omenjenih vrst nasilja je pogosto tudi odnosno nasilje, za katero je značilno, da vršilec načrtno in prikrito ustrahuje žrtev, z njo manipulira in se do nje vede subtilno (Posnic in Košir, 2016). V medvrstniško nasilje je vključenih več fantov, s tem pa se tudi pogosteje znajdejo v vseh vlogah – opazovalcev, žrtev in povzročiteljev nasilja. Prve razlike se med spoloma pokažejo v predšolskem obdobju, v katerem dečki pri soočanju s konflikti uporabijo fizično nasilje, deklice pa verbalno in odnosno nasilje. Izsledki raziskave (ibid.) so potrdili, da je moški spol pogosteje usmerjen k fizičnemu nasilju, to pa zaradi procesa socializacije. Pri moškem spolu ostaja dalje v življenju relativno enako število nasilnih oseb, pri ženskah pa se nasilje skozi leta občutno manjša (Pečjak in Pirc, 2019).

Pomembni izsledki raziskave o verbalnem nasilju

V pričujoči raziskavi je sodelovalo 624 vzgojiteljev predšolskih otrok in osnovnošolskih učiteljev. Raziskoval sem prisotnost verbalnega nasilja v slovenskih vrtcih in osnovnih šolah, kakšne metode oziroma načine uporabljajo vzgojitelji in osnovnošolski učitelji ob pojavu tovrstnega nasilja ter kakšne so posledice, ki se kažejo pri žrtvah verbalnega nasilja.

V začetku raziskave sem anketirance spraševal po njihovi delovni dobi, saj se njihovo mnenje oziroma opažanja s starostjo in delovnimi izkušnjami pogosto spreminjajo. Ugotovil sem, da je bila razpršenost odgovorov velika, kar nakazuje, da so v anketnem vprašalniku sodelovali strokovni delavci z različno dolgim delovnim stažem.

Slika 1: Struktura anketirancev glede na dolžino delovne dobe

Vir: Lasten

S pomočjo raziskave potrjujem, da je verbalno nasilje pogosta oblika medvrstniškega nasilja. 376 anketiranih strokovnih delavcev, kar predstavlja 60 % vseh sodelujočih, se s trditvijo o pogostosti verbalnega nasilja strinja. Pomemben je tudi podatek, da se nobeden

izmed sodelujočih ni odločil za odgovor, s katerim bi trdil, da tovrstno nasilje ni pogosta oblika nasilja. Skladne s pridobljenimi podatki so tudi Munčeve (2010) navedbe, da je za predšolsko in šolsko obdobje značilno posmehovanje, to pa je ena izmed vrst verbalnega nasilja in ima zlasti v času pubertete močan negativen vpliv. Ena izmed oblik verbalnega nasilja so tudi žaljivke, ki temeljijo predvsem na slabšalnem ocenjevanju oziroma pripisovanju določene lastnosti posamezni osebi in ki se v predšolskem in šolskem obdobju izrekajo predvsem na podlagi videza žrtve.

Podvprašanja	Odgovori					Veljavni	Št. enot	Povprečje	Std. Odidon	
	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Ne morem se opredeliti	Se strinjam	Se popolnoma strinjam					
Ob pojavu verbalnega nasilja je pomembno, da se strokovni delavec pogovori tako z žrtvijo kot vršilec nasilja.	0 (0 %)	4 (1 %)	0 (0 %)	222 (36 %)	396 (64 %)	622 (100 %)	622	624	4,6	0,5

Slika 2: Pomembnost pogovora z žrtvijo in vršilec verbalnega nasilja

Vir: Lasten

S trditvijo, da se je treba ob pojavu verbalnega nasilja pogovori tako z žrtvijo kot tudi vršilec nasilja, se je popolnoma strinjalo 396 anketirancev, kar predstavlja 64 % vzorca, 222 se jih je s trditvijo strinjalo, manj kot odstotek sodelujočih pa se s trditvijo ni strinjal. O pomembnosti pogovora z žrtvijo in vršilec verbalnega nasilja piše tudi Thomas (2018), ki označuje verbalno nasilje kot t. i. predhodno fazo fizičnega nasilja, pri tem pa poudarja, da je treba žrtvi nuditi kar najhitrejšo pomoč in oporo, da se nasilje ne bi stopnjevalo.

Prosimo, da označite svoje stališče pri posameznih trditvah (1 – sploh se ne strinjam, 2 – se ne strinjam, 3 – ne morem se opredeliti, 4 – se strinjam, 5 – se popolnoma strinjam).										
Podvprašanja	Odgovori					Veljavni	Št. enot	Fovprečje	Std. Odidon	
	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Ne morem se opredeliti	Se strinjam	Se popolnoma strinjam					Skupaj
Strokovni delavec je kompetenten za prepoznavanje verbalnega nasilja v oddelku/razredu.	4 (1 %)	28 (4 %)	68 (11 %)	374 (60 %)	152 (24 %)	626 (100 %)	624	624	4,0	0,8

Slika 3: Kompetentnost strokovnih delavcev za prepoznavanje verbalnega nasilja

Vir: Lasten

S trditvijo o kompetentnosti strokovnih delavcev se strinja 374 oziroma 60 % anketirancev, kot drugi najpogostejši odgovor, ta je bil zastopan v 24 %, se anketiranci s trditvijo popolnoma strinjajo, le štirje izmed vseh sodelujočih pa se s trditvijo sploh ne strinjajo. Pomembno je zavedanje, da mora biti strokovni delavec kompetenten za prepoznavanje verbalnega nasilja v oddelku/razredu, saj lahko le tako nasilje hitro prepozna in položaj reši. Skladne z rezultati pričujoče raziskave so tudi navedbe več avtorjev, da so strokovni delavci kompetentni in odgovorni za prepoznavanje in preprečevanje nasilja ter prepoznavanje prikritih stisk žrtev nasilja. Pri tem poudarjajo, da morajo imeti do kakršnega koli nasilja ničelno toleranco. Avtorji so si enotni, da sta vrtec in šola instituciji, odgovorni za obveščanje organov, pristojnih za zaščito otrok ob pojavu nasilja, ki ga sami ne morejo rešiti. Njihova ključna naloga je ta, da se prepričajo, ali žrtev prikriva svojo stisko oziroma ali jo skuša izraziti. Največkrat postanejo žrtve otroci, psihično in fizično šibkejši od svojih vrstnikov (Eriksson, Bruno in Näsman, 2013).

Kot sem tudi sam predvideval, sem s pomočjo raziskave potrdil, da je verbalno nasilje pogosta oblika medvrstniškega nasilja. 376 anketirancev, kar predstavlja 60 % vsega vzorca, se je s trditvijo o pogostosti verbalnega nasilja strinjalo; pri tem me tudi ni posebej presenetil rezultat 0 % pri odgovoru »sploh se ne strinjam«. Izsledki raziskave so pokazali, da otroci za dosego svojih ciljev večkrat posežejo po verbalnem nasilju, saj se je s trditvijo strinjalo kar 252 anketirancev, kar predstavlja 40 % vseh udeleženi. Nekoliko me je presenetilo, da se četrtnina vseh udeleženi, 156 strokovnih delavcev, do trditve ni mogla opredeliti. Že pred morebitnim pojavom nasilja je pomembno, da strokovni delavec otroke/učence seznanji z verbalnim nasiljem, prav tako tudi poda jasna pravila in skladne, sorazmerne posledice ob kršenju teh pravil. Pri omenjeni trditvi o pravilih in skladnih posledicah so strokovni delavci (N = 366 oziroma 58 %) označili, da pri svojem delu tovrstno metodo uporabljajo zelo pogosto. Čeprav je število veliko, si želim, da bi bilo v prihodnje še večje, saj je pomembno, da zna strokovni delavec v oddelku/razredu postaviti jasne meje in pravila, saj le tako lahko poskrbi za varnost otrok, spoštovanje, splošno dobro počutje, obenem pa tudi za svojo avtoriteto.

Pomembno je, da vsakršno obliko nasilja ustavimo oziroma že predhodno preprečimo in posameznika, vršilca nasilja naučimo, naj za dosego svojih zelenih ciljev uporabi družbeno zaželene načine, in ne agresije. Rigby (2010) navaja, da moramo naprezanja proti temu

cilju začeti že v predšolskem obdobju, saj je velik delež nasilnih otrok, ki taki že vstopijo v šolo, tam pa se težave z nasiljem le stopnjujejo.

V raziskavi me je zanimalo mnenje oziroma stališče anketirancev do vpliva verbalnega nasilja na otrokovo samopodobo. 264 anketirancev, kar predstavlja 58 % vseh sodelujočih, se je s trditvijo, da verbalno nasilje vpliva na otrokovo samopodobo, popolnoma strinjalo, prav tako je bil visok tudi delež (N = 244 oziroma 39 %) tistih, ki so se s trditvijo strinjali – to skupaj vključuje 97 % celotnega vzorca. Podobnosti se kažejo tudi v različnih literaturah, pri čemer K. Aničić idr. (2017) navajajo, da so pri verbalnem nasilju opazne razlike v vedenju in posledično na socialnem področju, npr. v agresivnosti, grizenju nohtov, izogibanju stikov z ljudmi, samopoškodbah itn.

Primer dobre prakse – vrstniška mediacija

Mediacija je metoda za reševanje sporov, ki jo vodi oseba – mediator – v nevtralni vlogi. Pomagati skuša sprotima stranema (oziroma več njim), išče primerne načine, na katere bi sprte osebe lahko našle rešitev. Učence, vključeni v mediacijo, imenujemo medianti. Vrstniška mediacija je ena izmed vrst mediacije, ki se za učence izvaja v osnovnih in srednjih šolah. Tovrstno mediacijo učenci izvajajo sami in tako poskušajo rešiti vrstniške spore, kadar ti nastajajo med njimi. Omenjena oblika reševanja konfliktov je v šoli opredeljena kot preventivna in proaktivna vzgojna metoda. Osnovne šole, ki so sprejele mediacijo kot preventivno metodo, spodbujajo otroke, naj

jo uporabljajo za reševanje sporov, še preden ti prerastejo v nasilje. K tovrstni metodi lahko pristopijo tudi druge osebe, ki so bile pri nasilju udeležene le kot opazovalci, saj jim daje ta metoda možnost prehoda iz pasivne v aktivno vlogo, v njej pa, v novi vlogi medianta torej, z mediacijskimi tehnikami pomagajo pri razrešitvi problema (Kukovec, 2019).

ZAKLJUČEK

Verbalno nasilje sem želel raziskati, saj sem menil, da je v vzgojno-izobraževalnih institucijah dandanes zelo pogosto. Obenem tudi menim, da tovrstnemu nasilju namenimo premajhno pozornost, saj ga pogosto sprejmemo kot samoumevno, kot del odraščanja, in se pri tem ne zavedamo vselej v popolnosti, kakšne posledice lahko pusti pri žrtvi. Pomembno je, da vzgojitelji pri svojem delu skrbimo za sproščeno vzdušje v oddelku, spodbujamo socialne igre, sodelovanje med otroki itn. – za učitelje pa dalje tudi, da znajo pri učencih spodbujati prosocialno vedenje, sploh, če je v razredu denimo novinec, ki ima težave z vključitvijo oziroma sprejetostjo in tako tudi z verbalnim nasiljem. Vsekakor je bolje, če nam nasilje uspe preprečiti, kot pa da bi morali odpravljati posledice, storjene žrtvi. Pomembno je zavedanje, da se naše pravice in meje končajo tam, kjer se začnejo pravice in meje druge osebe.

Viri in literatura

1. Anderson, K. (2018). *Verbal abuse*. <http://www.leaderu.com/orgs/probe/docs/verbalabuse.html>
2. Aničič, K., Hrovat Svetičič, T., Hrovat, T., Sušnik, A. (2017). *Nasilje nad otroki: strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-VM0620E4/291cd4c8-9ec6-41d4-a534-c4e164cb3514/PDF>
3. Aničič, K., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M., Vanček, N., Verbnik Dobnikar, T., Veselič, Š. in Zabukovec Kerin, K. (2002). *Nasilje – nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana: i2.
4. Bilić, V. (2013). *Moralna občutljivost in medvrstniško nasilje: pomen empatije in skrbi*. <https://www.sodobna-pedagogika.net/arhiv/nalozi-clanek/?id=922>
5. *Društvo za nenasilno komunikacijo*. (b. d.). Pridobljeno s <https://www.drustvo-dnk.si/onas.html>
6. Eriksson, M., Bruno, L. in Näsman, E. (2013). *Domestic violence, family law and school: Children's right to participation, protection and provision*. London: Palgrave Macmillan.
7. Goldstein, A. P. in Conoley C. J. (1997). *School Violence Intervention*. V K. T. Carey (ur.), *Preschool Interventions* (str. 93–106). New York: Library of Congress Cataloging in Publication Data.
8. Kukovec, M. (2019). *Vrstniška mediacija*. V M. Sardoč, M., B. Japelj Pavešič, B. (ur.), *Šolsko polje: Nasilje, šola, družba II*. Revija za teorijo in raziskave vzgoje in izobraževanja (str. 196–182). [https://www.pei.si/ISSN/1581_6044/3-4-2019/1581-6044.30\(3-4\).pdf](https://www.pei.si/ISSN/1581_6044/3-4-2019/1581-6044.30(3-4).pdf)
9. Lešnik Mugnaioni, D., Koren, A., Logaj, V. in Brejc, M. (2009). *Nasilje v šoli: opredelitve, prepoznavanja, preprečevanje in obvladovanje*. Kranj: Šola za ravnatelje. <https://solazaravnatelj.si/ISBN/978-961-6637-24-4.pdf>
10. Munc, M. (2010). *Nemoč nasilja*. Maribor: De Vesta.
11. Pečjak, S., Pirc, T. (2019). Psihološki vidiki medvrstniškega nasilja v šolah: ugotovitve nekaterih slovenskih raziskav. V M. Sardoč, B. Japelj Pavešič (ur.), *Šolsko polje: Nasilje, šola, družba II*. Revija za teorijo in raziskave vzgoje in izobraževanja (str. 196–182). [https://www.pei.si/ISSN/1581_6044/3-4-2019/1581-6044.30\(3-4\).pdf](https://www.pei.si/ISSN/1581_6044/3-4-2019/1581-6044.30(3-4).pdf)
12. Pettersen, T. (2011). The Ethics of Care: Normative Structure and Empirical Implications. *Health Care Analysis*, 19 (1), 51–64.
13. Posnic, K., Košir, K. (2016). Medvrstniško nasilje, kot ga zaznavajo učitelji in učenci osnovne šole. *Revija za elementarno izobraževanje*, 9 (3), 5–22. http://rei.pef.um.si/images/Izdaje_revije/2016/3/REI_9_3_cl_1.pdf
14. Rigby, K. (2010). *Bullying Interventions in schools: six basic approaches*. Australia: Australian Council for Educational Research Ltd.
15. Skubic, D. (2018). Verbal abuse in kindergarten and primary school. *Ars & Humanitas*, 12 (1), 104–123. https://www.researchgate.net/scientific-contributions/2136769784_Darija_Skubic
16. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (2014). <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=nasilje>
17. UNESCO. (2019). *Behind the numbers: ending school violence and bullying*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366483>

Lev Rogi nas povezuje in opogumlja

MONIKA RAJŠP, mag. prof. inkl. ped.

monika.simonic@gmail.com

Povzetek: Vrednotni sistem posameznika je njemu lasten in unikatni, vzgojitelji pa imamo (poleg primarnih družin) to moč, da z zgledom le-tega otroku sooblikujemo. Od stališč, odnosov in vedenja odraslih v bližini otrok je odvisno, kako bodo ti sprejemali drugačnost, koliko bodo empatični in solidarni. Ker omenjenim moralnim vrednotam pri delu v oddelku dajemo poudarek, smo oblikovali tematski sklop *Lev Rogi nas povezuje in opogumlja*, vanj povezali kurikularna področja, izhajali pa iz literarnega dela Igroja Plohla z naslovom *Lev Rogi najde srečo*. Otroci so pri dejavnostih z zanimanjem aktivno sodelovali. Naš glavni globalni cilj, da otroke seznanjamo z drugačnostjo in jim omogočimo pridobivanje izkušenj za sprejemanje drugačnosti, je bil uspešno dosežen.

Ključne besede: otroci, Rogi, drugačnost, strpnost

Abstract: Each individual possesses a unique value system, and educators, in collaboration with primary families, wield significant

influence in shaping these values through their own actions and examples. The attitudes, opinions, and behaviors demonstrated by adults in the presence of children play a crucial role in determining their levels of acceptance, empathy, and support. By emphasizing these moral principles in our educational endeavors, we have centered our efforts around the theme "The Lion Rogi Connects and Encourages Us," which seamlessly integrates various curriculum areas and draws inspiration from the literary work "The Lion Rogi Finds Happiness" by Igor Plohl. Through active and engaging participation, children have successfully embraced this theme, helping us achieve our primary global goal of fostering acceptance and understanding of differences.

Keywords: Children, Rogi, difference, tolerance

UVOD

Tematski sklop *Lev Rogi nas povezuje in opogumlja* je bil zasnovan na podlagi zgodbe Igorja Plohla z naslovom *Lev Rogi najde srečo*, in sicer kot promocija strpnosti ter način preseganja predsodkov in različnosti. Avtor slikanice je zaradi nesreče postal invalid in prav preko svojih knjig otrokom uspešno približa svojo izkušnjo. Plohl si želi, »da bi lev Rogi s svojimi dogodivščinami, ki so večinoma povsem resnične, pri otrocih vzbujal občutke strpnosti, solidarnosti, spoštovanja in celo občudovanja« (Plohl, 2022, v Petrovčič, 2022). Dejavnosti treh sklopov so bile izvedene v matični igralnici rednega oddelka vrtca otrok, starih od 4 do 6 let, v roku enega tedna. Izvajali smo jih v krogu, polkrogu, pri mizah in na tleh, pri tem pa smo veliko delali skupinsko, nekaj pa je bilo tudi frontalnega in individualnega dela. Metode dela, ki smo se jih posluževali, so bile: pogovor (razgovor), pripovedovanje (razlaganje), praktično delo, igra, delo z lutko. Uporabili smo številna didaktična sredstva, in sicer: slikanica *Lev Rogi najde srečo* (Igor Plohl), lutka leva, različne rokavice, kape, knjige z braillovo pisavo, braillova abeceda, delovni listi za zapis imena v braillovi pisavi, pincete, mehke kroglice, slike, plakat, barvice, škarje, lepilo, vzglavniki z motivi razpoloženj, naloge na listih, domine, link kocke, liki (krog, trikotnik, pravokotnik, kvadrat), voščilnice, srčki, flomastri, pismo, skrinja, laboratorijski pribor, halja, preveza za oči, sol, sladkor, čokolino, cedevita, kakav, vegeta, žlice, kozarci, sadje, zelenjava, bonboni, čokolada, poper, pipeta, kis, voda, olje, detergent, časopisni papir, baloni, volnena krpa, soda, pena za

britje, balsam za lase, kovanci, papirnate brisače, velika posoda, frnikole, plastelin, krema, stekleni kozarci, minice, čopič za puder, čopič za risanje, tempere, velik list.

Prvi sklop: lev Rogi najde srečo

V tem sklopu sta bili področji dejavnosti jezik in družba, v interakciji z umetnostjo.

Globalni cilj: poslušanje, razumevanje in doživljanje jezika, pridobivanje izkušenj za sprejemanje drugačnosti.

Cilji:

- otrok razvija sposobnost miselnega in čustvenega sodelovanja v literarnem svetu;
- otrok spozna moralno-etične dimenzije, s književno osebo se identificira ter doživlja književno dogajanje;
- otrok pridobiva konkretne izkušnje za sprejemanje drugačnosti;
- otroku je omogočena ustvarjalnost pri uporabi sredstev, spodbuja se njegova ustvarjalnost.

Opis dejavnosti

UVODNI DEL: Po jutranjem krogu, ko se pozdravimo, na vrata nekdo potrka. Otroke opozorim na hrup, ki prihaja iz hodnika in grem pogledat, kaj se zunaj dogaja. Pred vrati najdem lutko leva. Prinesem jo v igralnico in z njo pozdravim otroke. Lutka se z otroki pogovarja. Vpraša jih, kako so, kako se imenuje njihova skupina. Lev pove, da je

ob prihodu v vrtec opazil igrala in otroke opozori, da morajo biti pri igri previdni. Otroke vpraša, kaj to pomeni, da smo previdni. Pove jim, da je sam bil nekoč premalo previden in se mu je zato zgodila nesreča. Vpraša jih, ali jih zanima, kaj se mu je zgodilo. Rogi še pove, da se bliža slovenski kulturni praznik in pojasni, kaj to pomeni, pove, da je svojo življenjsko zgodbo tudi zapisal in jim pokaže knjigo. Pripovedujem zgodbo avtorja Igorja Plohla - Lev Rogi najde srečo (z lutko leva, v prvi osebi ednine). Ko končam s pripovedovanjem, literarno delo ob ilustracijah iz knjige obnovimo (odprta vprašanja). Opozorim na besedo invalidnost ter jo pojasnim. Otroke povabim, vsakega posebej, da iz vreče izvleče sliko, ki predstavlja polovico celote, ki je nalepljena na vsaki izmed treh miz (kotičkov). Tudi na omari so zalepljene enake slike. Otrok poišče svoje ime, ki je zapisano na listu, prepozna sliko, ki je enaka njegovi in svoje ime zalepi pod ustrezno sliko na omari. Tako oblikujemo skupine, ki bodo sodelovale pri praktičnih dejavnostih. Otrok se pridruži skupini za mizo, ki ima enak znak. Pred pričetkom praktičnega dela opišem dejavnosti, ki bodo potekale po posameznih kotičkih.

OSREDNJI DEL: V prvem kotičku se otrok sooči s fizično omejitvijo in gluhoto – sedejo na stol in dajo roko za hrbet ter si z le eno roko na le-to poskušajo natakniti rokavico (na voljo so različne rokavice – večje, manjše, mehkejše, kuhinjske, smučarske itd.), otroke usmerjamo in opazujemo. Z eno roko si poskušajo nadeti še kapo. Z ustnic vzgojiteljice poskušajo prebrati šepete izgovorjene besede (npr. glava, roka, miza, stol, veter, zima, miška, muca). Nato

usmerjamo otroke, da tudi oni šepetajo besede, ki jih poskušajo razbrati njihovi prijatelji. V drugem kotičku se otroci soočijo s slepoto – predstavljena jim je braillova pisava, otroci dobijo braillovo abecedo in poskušajo s temi črkami zapisati svoje ime – po modelu. S pincetami na ustrezne kroge polagajo mehke kroglice in jih prilepijo. V tretjem kotičku otroci samostojno ustvarjajo plakat na temo invalidnosti – dobijo slike, barvice, škarje in lepilo.

ZAKLJUČNI DEL: Ko opazim, da so otroci v večini končali z delom, jih po skupinah povabim v krog in se pogovorimo. Otroke vsake skupine pozovem, da povedo, kaj so počeli, kako so se počutili, ko so nekaj storili težje oz. tega niso zmogli, kakšni občutki so jih obdajali, ko niso slišali določene besede, kakšni, ko si sami niso zmogli nadeti rokavice, ugotavljamo, kako so reševali težave, kako so se znašli, ali so si med seboj pomagali ipd. Z otroki evalviramo dejavnost, povedo, kako jim je bilo všeč, ali pa tudi ne, in zakaj. Skupaj izluščimo nauk zgodbe (biti moramo hvaležni za to, da lahko hodimo, slišimo, vidimo ... da smo zdravi); otroci povedo, česa so se naučili. V kotičku so za notranjemotivirane otroke na voljo naslednje knjige z braillovo pisavo, ki si jih lahko ogledajo po končani dejavnosti.

Drugi sklop: lev Rogi je zaljubljen

V tem sklopu sta bili področji dejavnosti matematika in družba, v interakciji z umetnostjo.

Globalni cilj: doživljanje matematike kot prijetne izkušnje.

Cilji:

- otrok rabi imena za števila; otrok spozna grafične prikaze, jih oblikuje in odčitava;
- otrok rabi izraze za opisovanje položaja predmetov (na, v, pred, pod, za, spredaj, zadaj, zgoraj, spodaj, levo, desno ipd.) in se nauči orientacije v prostoru;
- otrok klasificira in razvršča;
- otrok spozna praznike in običaje;
- otrok ima možnost razvijati sposobnosti in načine za vzpostavljanje in uživanje v prijateljskih odnosih z otroki;
- otrok razvija umetniško predstavljalnost in domišljijo z zamišljanjem in ustvarjanjem.

Slika 1: Zapis imena v braillovi pisavi
Vir: Lasten

Opis dejavnosti

UVODNI DEL: V jutranjem krogu otroke vprašam, ali koga pogrešajo. Ugotovimo, da je to lev Rogi. Nekoga pošljem ponj, saj nas vse

zanima, kaj je za nas pripravil danes. Rogi otroke vpraša, kaj se je zgodilo včeraj na koncu zgodbe, koga si on želi, da bi bil ob njem – Levinja, njegova žena. Ugotovimo, da si Rogi želi ljubezni. Sprašujemo se, kaj pa to je – ljubezen? Otroci delijo svoja razmišljanja, koga imajo radi in ugotovimo, da se bliža valentinovo, praznik vseh, ki se imamo radi. Z mimiko obraza in celega telesa poskušamo prikazati, kako izgleda, kadar želimo nekemu pokazati, da ga imamo radi. Otroci povedo, kako se trenutno počutijo in to prikažejo z obrazno mimiko. Sprašujemo se še, ob katerih priložnostih smo srečni, žalostni, veseli, presenečeni ... kako to pokažemo, kaj takrat počnemo. Prepoznavamo obraze različnih razpoloženj.

OSREDNJI DEL: Rogi otrokom pove, da je s seboj prinesel veliko srčkov in jih vpraša, zakaj mislijo, da ravno srčke. Pojasnimo, da je srce simbol ljubezni in prijateljstva. Ima jih v škatli, a so se mu, medtem ko se je vozil iz svojega bolnišničnega vrtca k nam, pomešali. Pove nam, da se v bolnišničnem vrtcu zelo radi igrajo s srčki. Otrokom naroči, da je vzgojiteljicam natančno povedal, kaj si želi, da z njimi počnemo. Razdelimo se v tri skupine (na podlagi modrih, rdečih in zelenih srčkov). Skupine dobijo navodila za delo posamezno.

1. skupina: otroci po navodilih vzgojiteljice poimenujejo barve srčkov, jih primerjajo po velikosti, jih štejejo na različne načine, poimenujejo položaj določenega srčka, kateri je nad drugim, kateri pod, kateri je za enim oz. pred drugim, levo oz. desno ipd. Poudarjamo pojme: večje, manjše, največ, najmanj, enako. V tabelo, ki ima v vrstah različne velikosti srčkov, v stolpcih pa barve, otroci v

prvo vrsto razporedijo srčke od največjega do najmanjšega, nato jih razporejajo glede na barvo in velikost na ustrezno mesto.

2. skupina: otroci ponovijo like, ki so pripravljene (krog, kvadrat, trikotnik, pravokotnik). V igralnici poskušamo najti predmete določenih oblik. Po navodilih vzgojiteljice polagajo srčke različnih barv in velikosti nad določen lik, nanj ali izven njega, spodaj, zgoraj, levo, desno, jih štejejo na različne načine. Pri igri uporabljajo kocko – otrok vrže kocko, prešteje pike, poišče simbolno oznako za prešteto število pik, vzgojiteljica dopolni navodilo, kaj naj stori. Dodajamo in odvezemamo srčke.

3. skupina:

1. vaja – prepoznavanje števila, štetje srčkov, sestavljanje link kock;
2. vaja – štetje srčkov in prepoznavanje števil;
3. vaja – štetje srčkov in barvanje ustreznega števila kvadratov;
4. vaja – igre s kartami;
5. vaja – domine, preslikovanje ustreznega števila pik, dodajanje, odzemanje;
6. vaja – računi na ščipalkah, ustrezne rešitve na listkih (srčkih) in ugotavljanje, da ima lahko dodajanje različnih števil enak rezultat.

Slika 2: Matematični izzivi

Vir: Lasten

ZAKLJUČNI DEL: Ker nam ostane veliko srčkov nerazporejenih, otroke spodbudim, da lahko iz njih tudi kaj izdelamo. Otroci ugotavljajo, kaj bi lahko naredili. Postavljajo jih v različne položaje. Na voljo imajo srčke, iz katerih sestavijo karkoli, kar jim je všeč in to zalepijo na voščilnico. Ko končajo, je na voljo matematični kotiček, kamor gredo tisti, ki so pri praktičnem delu hitreje končali.

Slika 3: Izdelek iz srčkov

Vir: Lasten

Tretji sklop: Zabavni poskusi z levom Rogijem

V tem sklopu je bilo področje dejavnosti narava, v interakciji z družbo, gibanjem in umetnostjo.

Globalni cilj: doživljanje in spoznavanje žive in nežive narave v njeni raznolikosti, povezanosti, stalnem spreminjanju.

Cilji:

- otrok odkriva in spozna lastnosti vode in drugih tekočin ter snovi in jih med seboj primerja; otrok odkriva in spozna, kako se snovi mešajo in kako se pri tem spreminjajo lastnosti;
- otrok spozna delovni proces in razvija primeren odnos do dela in organizacijske sposobnosti;
- otrok pridobiva konkretne izkušnje za sprejemanje drugačnosti (telesna konstitucija);
- doživljanje umetnosti kot del družbenega in kulturnega okolja;
- spodbujanje radovednosti in veselja do umetniških dejavnosti, umetnosti in različnosti;
- usvajanje osnovnih gibalnih konceptov: zavedanje prostora, spoznavanje odnosov med deli lastnega telesa, med predmeti in ljudmi; razvijanje prstne spretnosti oziroma t. i. fine motorike ter natančnosti in vztrajnosti.

Opis dejavnosti

UVODNI DEL: Otrokom v jutranjem krogu povem, da je poštar prinesel posebno pismo, ki je namenjeno skupini Mehurčki. Odpremo ga in preberemo. Piše nam naš prijatelj Rogi. V njem je zapisano, naj se razgledamo po igralnici in najdemo kaj, česar sicer tukaj ni. Najdemo skrinjo. V njej so pripomočki za današnje delo – ugotavljamo, kako se imenujejo, za kaj jih uporabljamo, kdo jih uporablja, kaj mislimo, kaj bomo danes z njimi počeli (spoznamo zaščitno opremo, epruveto, čašo, lij, kapalko, merilni valj, gorilnik in stojalo za gorilnik). Nekatere preizkusimo – pretakamo vodo. Lev Rogi pokuka iz skrinje in pozdravi otroke, se jim zahvali, da so ga našli in jim pove, da so v bolnišničnem vrtcu, ki ga obiskuje, pred kratkim imeli naravoslovni dan. Vpraša otroke, ali vedo, kaj to pomeni. Pove jim, kaj so počeli in jih spodbudi, da bi podobno naredili tudi v našem vrtcu, saj je zelo zabavno spoznavati različne materiale, preizkušati, tipati, vohati, okušati, mešati in poskušati.

OSREDNJI DEL: Razdelimo se v tri skupine (otroci vlečejo sličice, na podlagi katerih sedejo k ustreznim mizam) in pričnemo z delom – vsaka skupina dobi navodila za svoje delo iz skrinje, skupaj z vzgojiteljico jih preberejo in jim sledijo.

1. skupina: čutila (opazuje, tipa, vonja, okuša). Otrok ima prevezo čez oči in po navodilih vzgojiteljice in otrok, ki so njegovi pomočniki, kot si pomagajo tudi v bolnišnični šoli, preliva, doliva, sipa, pokuša in ugotavlja, kaj okuša, kaj vonja in tipa, kakšne teksture je, ostali ga opazujejo, a spodbujajo, mu pomagajo in dajejo navodila (npr. iz vrča

na svoji desni strani vlij malo tekočine v lonček, ki ga držiš v levi roki, kaj je ta tekočina? Otrok jo poskusi. Dodaj snov, ki je naravnost pred teboj. Pokusi jo in povej, kakšne teksture je, kakšnega okusa, kaj bi to lahko bilo. Premešaj z žlico, ki je na tvoji levi strani. Pokusi in povej, kaj si primešal, kakšnega okusa je, ali je dobro ipd.). Tipajo še različno sadje, zelenjavo in sladkarije (v vreči). Ugotavljajo, kaj imajo v rokah. Zadeve tudi pokusijo, jih poimenujejo in povedo, kakšnega okusa so, kakšne barve, oblike ipd. Če ostane čas, izdelajo sadne krožnike za malico.

2. skupina: poskusi. Vodna povrhnjica: kozarec vode postavimo na ravno površino, v vodo natresemo poper, s pipeto dodajamo vodo, kis, olje in na koncu detergent za pomivanje posode (opazujemo, kaj se bo zgodilo – pri dodajanju detergenta bo poper oživel in odplaval proti robu kozarca). Kako naelektrimo stvari: napihnemo balon, ga dobro zavežemo, ga močno podrgnemo z volneno krpo in ga približamo koščkom papirja, raztresenega po mizi (opazujemo, kaj se dogaja s papirčki – začnejo se lepiti na balon). Umetni sneg: zmešamo sodo in peno za britje oz. balzam za lase (opazujemo spreminjanje materiala, z njim se igramo, oblikujemo).

3. skupina: poskusi. Prstni odtisi: roke si namažemo s kremo in se dotikamo vsak svojega steklenega kozarca, s čopičem nanesimo prah nanj in pojavijo se prstni odtisi (opazujemo različne prstne odtise in ugotavljamo, da ima vsak človek edinstvenega). Bleščeči kovanci: v kozarec do polovice nalijem kis, mu dodamo žličko soli, mešamo, da se popolnoma stopi, v raztopino vržemo kovance,

počakamo nekaj minut in jih (nekaj) damo na papirnato brisačo, da se posušijo, ostale oplaknemo z vodo in jih prav tako posušimo. Primerjamo tistega, ki smo ga sprali z vodo in tistega, ki ne (ugotovimo, da so kovanci, sprani z vodo, čisti, ostali so dobili modro oz. zeleno barvo, saj je raztopina še naprej delovala nanje). Plavajoči plastelin: veliko posodo napolnimo z vodo, vanjo pomečemo frnikole, ki se potopijo, iz plastelina oblikujemo kroglo ter jo položimo v vodo, opazujemo, kako se potopi, nato frnikole in plastelin vzamemo iz vode, vzamemo enak kos plastelina, kot za kroglo, in iz njega oblikujemo čoln, položimo ga na vodo in plava, frnikole eno za drugo polagamo nanj in opazujemo, kaj se dogaja (čoln plava, čeprav je iz iste količine plastelina kot krogla, ki se je potopila, čoln počasi, ko dodajamo frnikole, izpodriva vodo).

ZAKLJUČNI DEL: Ko končamo z delom, se ponovno zberemo v krogu in levu Rogiju, ki je bil tako prijazen, da nam je poslal svoja navodila za današnje delo, v zahvalo za to, naslikamo umetnino, a Rogi si želi nekaj posebnega – razmišljamo, s čim vse lahko držimo čopič in slikamo. Predlagam, da se preizkusimo v slikanju s čopičem, ki ga držimo s prsti na nogah. Dogovorimo se, da bomo ta dan z izštevanko določili enega, ki se bo v tem preizkusil, naslednjič, ko bomo imeli več časa, pa bomo z nogami poskušali slikati vsi. Izdelek bomo posušili in

ga podarili Rogiju, le-ta pa ga bo odnesel v bolnišnični vrtec, da bodo vsi otroci, ki so bolni, videli, kako ustvarjamo v našem vrtcu.

Slika 4: Slikanje z nogo
Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Z izvedbo načrtovanih dejavnosti smo zelo zadovoljni, izvedene so bile tako, kot smo jih načrtovali. Otroci so vzorno sodelovali in kar nam je najbolj v zadovoljstvo – lev Rogi jih spremlja, večkrat se spomnijo nanj, se z njim igrajo. Pripovedovano zgodbo so poslušali izredno pozorno in si vsebino tudi zapomnili. Ocenjujemo, da prav zaradi lutke in načina doživetega pripovedovanja. S književno osebo so se identificirali ter preizkusili v konkretnih situacijah. Bili so aktivno vključeni v dejavnosti. Vzdušje v času izvajanja dejavnosti je bilo v igralnici prijetno, otroci pa zavzeti za delo. Naloge so bile zasnovane

po principu od lažjega k težjemu – na voljo so bile nekatere težje predvsem zato, ker nekateri otroci v znanju pozitivno izstopajo in so jim bile ponujene tudi naloge, ki so jim predstavljale miselni izziv. V času izvajanja dejavnosti so skovali nekaj novih izrazov, in sicer: lij je »zbiralnik vode«, mikroskop pa »približevalnik«. Bili so aktivni in izvirni. Dejavnosti so se jih dotaknile in verjamem, da lahko s seznanjanjem otrok z omejitvami, z zgledom in konkretnimi izkušnjami omogočamo, da bodo, tudi ko bodo odrasli, sočutni in strpni do drugačnosti.

Viri in literatura

1. Grum, B. (2007). *Poletne norčije*. Ljubljana: Društvo za enake možnosti slepih DEMS.
2. Kermauner, A. (2010). *Žiga špaget gre v širni svet*. Dob: Založba MIŠ.
3. Kermauner, A. (2017). *Žiga špaget je za punce magnet*. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije
4. *Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih* (2016). Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.
5. Nieto Martinez, C. (2017). *Zabavni poskusi za otroke*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba, d.d.
6. Plohl, I. (2014). *Lev Rogi najde srečo*. Maribor: Založba Pivec.
7. Perger, M. (2010). *Mi se z vlakom peljemo*. Ptuj: Založba Marjan Perger.
8. Petrovčič, B. (2022). *Lev Rogi vzbuja občutke strpnosti in občudovanja*. Časoris. <https://casoris.si/zabava/lev-rogi-vzbuja-obcutke-strpnosti-in-obcudovanja/>
9. Praprotnik Zupanič, L. (2010). *Zakaj so zebre progaste? Posebna izdaja v braillovi pisavi*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Prvo iskanje odgovorov na temo elektrike

KARLA ROBIČ ŽEKAR, *dipl. vzg.*

karla.robic.z@gmail.com

Povzetek: Predšolsko obdobje je čas, ko se otrok sreča s prvim raziskovanjem, ko njegova radovednost in razmišljanje vodita igro v smeri pridobivanja novih znanj in izkušenj. V članku je predstavljen primer raziskovanja v vrtcu na temo elektrike. V teoretičnem delu članka so zbrana mnenja strokovnjakov o pomenu aktivne vloge otroka ter spoznanja o tem, kako veliko vlogo v razvoju otroka ima izkustveno učenje in bogato učno okolje. Poudarjen je vpliv zgodnjega učenja naravoslovja, raziskovanje otrokovega okolja, vključno s tematikami, ki se zdijo na prvi pogled za predšolsko obdobje prezahtevne. Pri tem sem se osredotočila na najzgodnejše spodbude, ki lahko oblikujejo otrokov odnos do naravoslovja in raziskovanja nasploh. Pri tem sem opozorila tudi na vlogo odraslih oseb, ki lahko s svojim pristopom trajno zaznamujejo razvoj posameznega otroka na tem področju. Kurikulum vzgojiteljem v vrtcih narekuje, da življenje in delo v oddelkih načrtujejo in izvajajo v varnem in spodbudnem učnem okolju, kjer je vsak otrok aktivni udeleženec. Pri tem vzgojitelj na podlagi predhodnega opazovanja

otroka njegovo delo načrtuje tako, da otrok napreduje na vseh področjih svojega razvoja. Drugi del članka predstavlja primer dobre prakse, kjer smo z otroki raziskovali elektriko. Predstavljenih je nekaj dejavnosti in poizkusov, s katerimi so otroci kot aktivni udeleženci pridobivali nova znanja o obravnavani temi.

Ključne besede: predšolsko obdobje, otrok, izkustveno učenje, naravoslovje, elektrika

Abstract: The pre-school years are a time when children start with their first explorations, when their curiosity and thinking guide their play towards acquiring new knowledge and experiences. This article presents an example of exploration in kindergarten on the topic of electricity. The theoretical part of the thesis presents experts' views on the importance of child's active role. It outlines how much of a role the experiential learning and a rich learning environment have on the child's development. The emphasis is on the impact of early science learning, exploration of the child's environment, including topics that at first sight seem too complex for the pre-school age. I have focused on the earliest stimuli that can shape children's attitudes towards science and exploration in general. I also highlighted the role of adults whose approach can make a lasting mark on the development of the individual child in this area. The kindergarten curriculum dictates that teachers plan and implement the life and work of their departments in a safe and stimulating

learning environment where every child is an active participant. Based on prior observation of the child the teacher plans the work in such a way that the child progresses in all areas of their development. The second part of the article represents an example of good practice where we explored electricity with children. It outlines some of the activities and experiments through which the children acquired new knowledge on the topic as active participants.

Keywords: preschool age, child, experiential learning, science, electricity

UVOD

Elektrika je verjetno eno najbolj prelomnih odkritij v človeški zgodovini. Je energija, od katere smo odvisni in brez katere sodobna družba ne more obstajati. Od nje smo vedno bolj odvisni, zato je še toliko pomembneje, da z njo ravnamo odgovorno. Vsak otrok se z elektriko sreča takoj po rojstvu in že v najzgodnejšem obdobju spoznava njen pomen. Gre za zapleteno tematiko in zato jo moramo odrasli otrokom predstaviti na primeren način. Seznaniti jih moramo z osnovnimi pojmi o elektriki, da dobijo občutek za temeljne zakonitosti in da se čim prej naučijo varnega ravnanja z elektriko in električnimi napravami. V prvi vrsti moramo poskrbeti, da električna energija za otroke ne postane nekaj samoumevnega, da postanejo odgovorni in da znajo z njo varčevati. Če se ob vsem tem zavedamo, kako pomemben in hiter je razvoj v predšolskem obdobju ter kako pomembne so lastne izkušnje, potem prezgodnje ozaveščanje in učenje o elektriki ne obstaja. Vse to sem imela v mislih, ko smo se v vrtcu lotili raziskovanja elektrike. S pomočjo različne literature, z upoštevanjem kurikulumov, tesnim sodelovanjem v timu in na podlagi poznavanja otrok sem načrtovala dejavnosti. Zasnovala sem jih tako, da so otroke pritegnile k aktivnemu sodelovanju, jim vsaka na svoj način ponujale odgovore na različna vprašanja in jih dale neko novo spoznanje oz. znanje. Otroke je igra ves čas spodbujala k razmišljanju, raziskovanju, jih nagrajevala z občutki uspeha in jih usmerjala k novim odkritjem. Tako so sproščeno, nezavedno in mimogrede usvajali znanja, ki so še kako pomembna za nadaljnje življenje.

Domače okolje – prvi poligon izkušenj

Vpliv okolja je v zgodnjem otroškem obdobju zelo velik. Okolje, v katerega se rodimo, je naše prvo polje raziskovanja ter prvi poligon izkušenj. Otrokova prirojena potreba po opazovanju in razmišljanju ga na naraven način vodi v raziskovanje.

S svojo radovednostjo in neposrednimi izkušnjami, ki jih pridobiva z vsemi čutili, otrok nezavedno zbira tudi prva znanja o naravoslovju. Katalinič (2010) poudarja, da mora otrok naravo doživeti, kar pa je mogoče le, če je v neposrednem stiku z njo. Ob spodbudnih dražljajih okolja in skozi vsakodnevne aktivnosti se otrok v najzgodnejšem obdobju začne učiti naravoslovja. Razvijati začne osnovno razumevanje naravnih pojavov in skozi igro, ki je otrokova primarna potreba, spoznava ter posnema stvari in si pridobiva prva spoznanja. Osnovno razumevanje okolja, ki ga otrok doživi in pridobi skozi lastne izkušnje, je podlaga za kasnejše razumevanje kompleksnejših procesov, s katerimi se bo srečeval v naslednjih fazah svojega razvoja. Odrasli imamo pri tem zelo veliko vlogo. Prvi v vrsti so starši, ki običajno samodejno že od vsega začetka otroka z različnimi aktivnostmi spodbujajo k raziskovanju, skupaj z njim iščejo odgovore na nešteta radovedna vprašanja. Kot pomembni sopotniki v otrokov svet relativno kmalu vstopamo tudi vzgojitelji, ki se seveda zelo zavedamo svoje vloge in pomena pri razvoju vsakega posameznega otroka.

Plazar (2015) meni, da je bistvenega pomena, da se razumevanje sveta, raziskovanje in preizkušanje, pridobivanje informacij ter gradnja pozitivnega odnosa do naravoslovja v predšolskem obdobju razvija s pomočjo odraslega, ki je za to usposobljen. Poudarja velik vpliv in pomen predšolske vzgoje v vrtcih, saj meni, da je naravoslovno izobraževanje nujno potrebno že v tem obdobju, vendar pa se pravilne predstave o okolju razvijajo in izoblikujejo le pod strokovnim vodenjem.

Največjo vlogo pri uvajanju naravoslovja ima raziskovalni pristop. Otrok prevzame vlogo raziskovalca, ki v danih okoliščinah raziskuje in išče odgovore na porajajoča se vprašanja ob nastalih problemih ali kakšnih izzivih iz njegovega življenja (Cencič, Cencič 2002 v Petek 2012). Vzgojno-izobraževalno delo v vrtcu temelji na neposredni aktivnosti otroka s predmeti in na pridobivanju konkretnih izkušenj z ljudmi oz. stvarmi, na oblikovanju predstav in pred-pojmovnih struktur ter reševanju konkretnih problemov in pridobivanju socialnih izkušenj.

Otrok si v vrtcu pridobiva konkretne izkušnje z aktivnim raziskovanjem pojavov, ki ga zanimajo. To poteka na zabaven in njemu razburljiv način, običajno skozi igro. Prav igra je dejavnost, ki je notranje motivirana, svobodna in odprta. Izvaja se zaradi nje same ter odpira vrata do vedno novih zanimivih izzivov (Kurikulum 1999). Načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti izražanja vzgojiteljem v vrtcih narekuje, da otrokom zagotovimo varno in

spodbudno učno okolje, kjer je otrok aktivni udeleženec, aktivnosti pa so preplet načrtovanega in nenačrtovanega vodenja ter otrokovih pobud.

Spodbudno učno okolje otroku nudi veselje v raziskovanju, kjer nezavedno in postopno razvija naravoslovne pojme, naravoslovno mišljenje, sklepanje in postavljanje hipotez. Pri naravoslovnih dejavnostih otrok na izkustveni način spozna tudi dejstvo, da vsega ni mogoče razumeti in da na vsa vprašanja ne more najti odgovora, da trči ob omejenost človeškega spoznanja (Kurikulum 1999).

Začetno naravoslovje je otrokovo prvo srečanje z znanostjo in ker so nekatere naravoslovne teme zelo abstraktne (astronomija, elektrika, magnetizem ...), je raziskovanje in poučevanje naravoslovja ob strokovni osebi, še toliko pomembnejše. Kot rečeno, je stalnica otrokovega okolja tudi elektrika. Sodobna družba je od nje vse bolj odvisna. Z osnovnimi pojmi elektrike se otrok sreča že v najzgodnejšem obdobju, veliko vprašanj pa se poraja, ko začno otroci logično sklepati.

Kaj je elektrika? Od kod pride elektrika?

Jean Piaget, švicarski psiholog, je bil prvi, ki je raziskoval otrokovo razumevanje elektrike. S svojimi študijami razvojnega procesa otrok si je pridobil mednarodno priznanje. Njegove raziskave so mi bile v

pomoč tudi pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu, ko smo se v našem oddelku na pobudo otrok lotili raziskovanja elektrike. Elektrika je med otroki vzbudila pozornost zaradi naravnih razmer. Naša enota vrtca je nekoliko višje v hribih in močno sneženje je zgodaj zjutraj povzročilo izpad električne energije. Zaradi oblačnega vremena je bilo v igralnici precej temno in tako smo prižgali nekaj čajnih svečk, saj drugega v tistem trenutku ni bilo na voljo. Zastavilo se je vprašanje, kaj se je zgodilo. Seveda so otroci odgovor poznali – zmanjkalo je elektrike.

Otrokom, ki živijo v samoumevnem sožitju z elektriko, je bilo nepojmljivo, da smo kar naenkrat ostali brez. V teh okoliščinah smo se začeli pogovarjati o časih, ko elektrike še ni bilo in kaj je to pomenilo za življenje v tistem obdobju. Logično je sledilo vprašanje, od kod pride elektrika in zakaj je v tistem trenutku ni? Odgovora niso poznali, vsako pojasnilo pa je porodilo še več novih vprašanj. Tako smo se skupaj odločili, da poiščemo odgovore. Strokovni delavki sva se načrtovanja teme lotili na podlagi ciljev, ki sva si jih zastavili:

- Raziskati predznanje in predstave otrok o električni energiji.
- Pripraviti dejavnosti, kjer bodo otroci skozi igro in poizkuse aktivni raziskovalci.
- Graditi in postopno pridobivati novo znanje na podlagi analiz načrtovanih dejavnosti

Prvi izziv je bil, kako otrokom ustvariti spodbudno učno okolje, ki bi jih samo po sebi spodbujalo k aktivnosti. Želeli sva, da otroci

pridobivajo novo znanje skozi igre in lastne aktivnosti. Okolje, ki otrokom nudi dovolj izzivov, vzpodbudi notranjo motivacijo, zaradi česar so otroci bolj osredotočeni, razmišljajoči, iščejo rešitve ter dajejo pobude za dejavnosti. Znano je namreč, da je znanje pridobljeno z lastno aktivnostjo in izkušnjami trajnejše.

Že Montessorijeva je zagovarjala učenje z aktivno udeležbo in vključenost otrok v praktične procese. Vodilo njene pedagogike »Pomagaj mi, da naredim sam!« je še danes znano vsem vrtcem in verjamem, da tudi večini vzgojiteljic in vzgojiteljem. Poudarjala je, da so otrokove sposobnosti za učenje največje prav v predšolskem obdobju, saj so takrat radovednost, prilagodljivost in odprtost za odnose na višku in otroci informacije iz okolja kar srkajo vase.

Dobro načrtovanje dela v oddelku je vedno skupek upoštevanja kurikuluma ter poznavanja otrok, kar pa temelji na pozornem opazovanju in doslednem spremljanju njihovega razvoja. Zelo pomembno je tudi upoštevanje predznanja otrok, na katerem nato gradimo naprej.

Upoštevač načela iz kurikuluma, ki narekujejo razvojno procesni pristop in aktivno učenje otrok, sva vzgojiteljica in pomočnica vzgojiteljice najprej nekaj časa namenili širšemu spoznavanju in raziskovanju osnovnih sredstev, ki jih otroci povezujejo z elektriko (različna stikala, žarnice, adapterji, vtičnice ...).

Zastavljali sva vprašanja, s katerimi sva spodbujali razmišljanje otrok (Kaj misliš, kako ...? Kaj bi še lahko ...?).

Pridobili sva tudi informacije o njihovem poznavanju besed, vezanih na področje elektrike. Otroci so večinoma poznali narečne besede, ki so jih usvojili v svojem domačem okolju. Najina naloga je bila otroke seznaniti s slovnično pravilnimi poimenovanji ter jih spodbujati, da jih ponotranjijo in se jih naučijo pravilno vnašati v pogovor.

Otroke sva že v samem uvodu v temo seznanili tudi z nevarnostmi ob nepravilnem rokovanju z elektriko. O tem so imeli kar precej različnih informacij že od doma. Nekatera preprosta prepričanja smo skupaj ovrgli že v pogovorih, druga smo preverili skozi dejavnosti obravnavane teme. Na temo previdnega ravnanja z elektriko smo si na spletu ogledali kratki animirani film Lepši svet – Pazljivo z elektriko. (<https://www.youtube.com/watch?v=2WtvNEH2eKw>)

Otroci so že znali razložiti, da je elektrika nujna za delovanje različnih aparatov, s katerimi se srečujejo v življenju, in da elektrika omogoča svetlobo. Največkrat pa je bila elektrika omenjena v povezavi z baterijami. Njihove razlage so bile povezane s polnjenjem in menjavo baterij za različne daljince, igrice, mobitele ..., vse, kar v sodobnem svetu spremlja življenje otrok. Vedeli so, da obstaja »tok«, da elektrika pride, ko pritisnemo na stikalo, da je elektrika zunaj na velikih žicah, kako od tam pride do stikala, pa niso skušali razložiti. Izhajali sva iz njihove besede »tok«, ki so jo otroci osvojili doma.

Najprej smo razjasnili, da gre za električni tok, ki sva ga želeli ponazoriti na otrokom razumljiv in zanimiv način.

Z njim znanimi stvarmi sva otrokom predstavili električni krog. Najprej so otroci poimenovali posamezne predmete, ki sem jih prinesla (baterija, žica, žarnica). Na podlago smo nato skupaj pritrdili večjo baterijo, otroci so po navodilih namestili žice in nato s pomočjo žarnice spoznavali električni krog. Ob pravilni povezavi je žarnica zasvetila, sicer pa ne. Skozi igro so otroci spoznavali potovanje elektrike. Glede na mešano starostno sestavo skupine sem dejavnost za starejše otroke nekoliko otežila. V izogib čakanju sem že prej pripravila več enakih podlag, da je lahko električni krog hkrati spoznavalo več otrok.

Elektrika je tematsko obarvala vse naše koticke. Otroke sem spodbudila, da so videno in doživeto likovno upodobili v likovnem koticu. Bralni koticek smo skupaj zapolnili z različnimi vrstami knjižnega gradiva na temo elektrike in magnetizma. Otroci so po teh knjigah veliko posegali, jih priložnostno prelistavali ali pa smo v njih skupaj iskali odgovore na trenutno zastavljene dvome, vprašanja ... Skupaj smo prebrali knjigo Tomaža Lapajneteta *Jaka in sraka: Kako Jaka odkrije, od kod pride elektrika*.

Elektriko smo vključili v vsa področja kurikuluma. Na področju gibanja so se otroci prijeli za roke in v krogu gibalno ponazarjali pot električnega toka po žici. Pri tem se niso smeli spustiti, ker je bil

potem »električni krog prekinjen«. Zamisel se je porodila po ogledu kratkega filma na spletu z naslovom Kako deluje električni tok?

(<https://www.youtube.com/watch?v=6kBuUu1FSYc>)

Film je sicer starejše izvedbe, vendar otrokom na zanimiv način ponazori pot električnega toka po žici. Na začetku smo izvajali različne oblike lokomocij v krogu, nato pa smo uporabili tudi tunel. Otroci so s plazenjem skozi tunel ponazarjali potovanje elektrike po žici, najprej tesno drug za drugim, v nadaljevanju pa so starejši otroci poskušali prijatelja pred seboj prijeti za nogo ter tako premagati razdaljo v tunelu. Pri gibanju vsem postane vroče, kar je bila še ena ponazoritev delovanja električnega toka, nekatere žice ob dotiku namreč postanejo vroče. To je bilo nenačrtovano spoznanje, ki smo ga z otroki odkrili v praksi. Najpomembneje pa je seveda to, da so otroci ob vsem tem neizmerno uživali, bili motivirani, aktivni ter se skozi igro nezavedno učili na njim zanimiv in privlačen način.

Elektrika nas v vrtcu seveda spremlja pri dnevni rutini. Pri oblačenju različnih oblačil se ustvarja statična elektrika. Otroci so že kdaj prej opazili, kako so se nekaterim otrokom lasje postavili pokonci. Pri tem smo omenili statično elektriko, nismo pa se temu podrobneje posvečali. Zdaj pa sva se strokovni delavki načrtno oblekli v volnena in sintetična oblačila. Ob načrtnih stikih z otroki se je ustvarila statična elektrika in otroke je streslo. Izjave so bile pričakovane, slišali sva, da treseva. Spet je bil pred nami nov izziv – zakaj se to zgodi, kaj

je vzrok? Rešitve smo spet iskali s poskusi, v katere so bili otroci aktivno vključeni.

Lotili smo se preizkušanja njihovih oblačil. Otroci so ustvarjali trenja med različnimi oblačili in opazovali, kdaj pride do statične elektrike. Nato smo tipali oblačila in se pogovarjali o vrsti blaga, ki povzroča statično elektriko. Zgodilo se je celo, da se je ob ustvarjanju statične elektrike zaslišal droben pok.

Oblačila so si oblačili in slačili ter opazovali drug drugega, kaj se dogaja z njihovimi lasmi. Statično elektriko so na laseh poskušali ustvariti tudi z različnimi sredstvi. Na voljo so imeli PVC sredstva, kovinske predmete in volnene izdelke. Najprej so se s predmeti samo približali lasem in opazovali, ali se kaj zgodi. Nato pa so z drgnjenjem po kolenih ustvarili medsebojno trenje in ko so se potem približali lasem, so opazili spremembe. Seveda se niso zgodile vedno in spet smo iskali odgovor, zakaj ne. Izvajali smo tudi poskuse z baloni, ki so potem kar sami obstali na naših laseh, otroci pa so skupaj z njimi izvajali različne gibalne vzorce. Uporabili smo tudi padalo, se igrali igro namišljenega frizerja in opazovali naše nove frizure.

V igralnici smo imeli ves čas t. i. raziskovalni kotiček, kjer so imeli otroci na voljo vsa izdelana didaktična sredstva, s katerimi so lahko kadarkoli rokovali in izvajali poskuse. Kotiček smo vedno znova dopolnjevali z novimi sredstvi. Dnevno smo morali le napihovati nove balone, saj se je ob vztrajnem rokovanju z njimi pogosto dogajalo, da so popokali.

Otroci so ob obravnavani tematiki razširili svoj besednjak z novimi izrazi, ki so jih pravilno vnašali v govor. Seznanili so se tudi z novo deklamacijo o elektriki, stene naše igralnice pa so bile v znamenju slikovnega gradiva ter nastalih likovnih izdelkov otrok na obravnavano temo. Glede na to, da smo eko vrtec in otroci ves čas vključenosti v vrtec usvajajo pomen ločevanja odpadkov, varčevanja z vodo, papirjem in elektriko, smo ob tej tematiki slednje še posebej poudarili.

Animirani film Elekrika (<https://www.youtube.com/watch?v=lypWQnDxHG0>), ki smo si ga ogledali na spletu, pa je s svojo vsebino otrokom prikazal, kako lahko vsi skupaj z drobnimi vsakodnevnimi ravnanji poskrbimo za lepši svet. Kljub temu, da smo načrtno raziskovanje elektrike po nekem časovnem obdobju zaključili, so otroci pridobljeno znanje pravilno vnašali v kontekst vsakodnevnega življenja. Več je bilo medsebojnega opozarjanja v primeru varčevanja z elektriko, vodo, papirjem, namesto narečnih besed so nato slovnično pravilno poimenovali posamezne elemente, npr. vtičnica – štekar; električni tok – tok ...

ZAKLJUČEK

Vizija našega vrtca je »Vrtec je kot dom«. Seveda doma otrokom nikoli ne moremo nadomestiti, se pa strokovni delavci vrtca ves čas trudimo, da z vso odgovornostjo, empatijo in medsebojnim sodelovanjem otrokom, ki so vključeni v naš program predšolske vzgoje, njihovo življenje v oddelkih čim bolj približamo domu. Svoje poslanstvo skrbno uresničujemo. Razvijamo samostojnost in ustvarjalnost, negujemo radovednost in ustvarjalni duh, spodbujamo otroke na vseh področjih njihovega razvoja, se medsebojno spoštujemo. Odrasli se zavedamo svoje odgovornosti, vemo, da sta vzgoja in razvoj otrok naši največji nalogi, ki se jima predajamo z vso skrbnostjo. Radovednost otrok ne pozna meja in v predšolskem obdobju jo je skupaj z željo po nenehnem raziskovanju negovati in pravilno usmerjati. Vse to pa lahko storimo le, če otroke dobro opazujemo in izhajamo iz njih. Včasih so povod drobni naključni trenutki, spet drugič aktualne teme v družbi – s pozorno empatijo so ta vprašanja običajno najboljši uvod v raziskovanje. Pri nas je vsekakor tako. Električna je ena izmed tem, ki se je v vrtcih načrtno lotevamo šele zadnja leta, ko se zavedamo, da je tudi pri mlajših otrocih ozaveščanje za trajnostni razvoj in varčevanje pomembno. Večinoma jo vnašamo v program skozi eko-projekte, pogosto se tudi prepleta z drugimi temami, malokdaj pa se pojavi kot raziskovanje, ki v oddelkih traja neko daljše časovno obdobje. Naša skupina je stopila na to pot. Električna je bila otrokom sprva le malo znana. Vedeli so, da obstaja, bila je pojem, o katerem so imeli le površinsko znanje,

pridobljeno v domačem okolju. V vrtcu smo njihovi radovednosti v procesu raziskovanja poleg splošnih metod, kot so opazovanje, pogovor in razlaga, prišli naproti še z metodami eksperimentalnega dela in izkustvenega učenja. Otroci so na podlagi svojih lastnih izkušenj pridobili in osvojili trajna naravoslovna znanja, ki bodo gotovo dobra osnova nadaljnjemu raziskovanju v življenju.

Viri in literatura

1. Katalinič, D. (2010.) *Prvi naravoslovni koraki*. Odranci: Mizarstvo Antolin d.o.o.
2. Kroflič, R., Marjanovič Umek, L., Japelj Pavešič, B., in drugi (2008). *Otrok v vrtcu*. Priročnik h kurikulumu za vrtce. Maribor: Obzorje.
3. *Kurikulum za vrtce*. (1999). Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
4. Petek, D. (2012). Zgodnje učenje in poučevanje naravoslovja z raziskovalnim pristopom. *Revija za elementarno izobraževanje*, 5 (4), 101–114,
a. <https://dk.um.si/Dokument.php?id=119688&lang=slv>.
5. Plazar, J. (2015). Učenje naravoslovja za slepe in slabovidne učence. *Revija za elementarno izobraževanje*, 8 (4), 160–170,
a. <https://dk.um.si/Dokument.php?id=119540&lang=slv>.

Vloga strokovnih delavcev pri dobrem počutju in stopnji vključenosti otroka v vrtec

BARBARA SRAKA PETEK, univ. dipl. prof. pedagogike in sociologije
barbara.petek@guest.arnes.si

Povzetek: Dobro počutje in vključenost spadata med procesne kazalce kakovosti predšolske vzgoje. Za otrokov celostni in optimalni razvoj je ključnega pomena njegovo dobro počutje v vrtcu. Le-to pa je odvisno od več dejavnikov, tako zunanjih kot notranjih. Ne glede na vse predispozicije otroka ali druge dejavnike iz okolja, pa se je potrebno zavedati, da imajo pomembno vlogo pri vplivanju na dobro počutje otroka v vrtcu in s tem na čim višjo stopnjo vključenosti, strokovni delavci v vrtcu, v prvi vrsti vzgojiteljica in pomočnica vzgojiteljice v oddelku, katerega otrok obiskuje. Svoje delo morata tako znati opazovati, samoevalvirati in nenehno prilagajati ter se stalno strokovno izpopolnjevati. Le tako se lahko najbolj približata potrebam otroka in iščeta pristope, metode in načine dela ter komunikacijo z otrokom, da se bo le- ta čim boljše počutil in dosegal čim višjo stopnjo vključenosti.

Ključne besede: kakovost v vrtcih, procesna raven kakovosti, dobro počutje otroka, stopnja vključenosti otroka, vloga strokovnih delavcev pri stopnji vključenosti otroka v vrtec.

Abstract: Well-being and inclusion are among the process indicators of the quality of early childhood education. The child's well-being in kindergarten is of key importance for his integral and optimal development. However, this depends on several factors, both external and internal. Although, regardless of any of the child's predispositions or other environmental factors, it is important to be aware that the kindergarten professional workers, especially the preschool teacher and the preschool teacher assistant in the child's kindergarten class, have an important role in influencing the child's well-being in kindergarten and achieving the child's highest possible level of inclusion. They must be able to observe, self-evaluate and constantly adapt and improve professionally, so that they can draw nearer to the child's needs, and at the same time seek approaches, methods and ways of communication with the child so that he feels as good as possible and achieves the highest level of inclusion.

Keywords: quality in kindergartens, process level of quality, well-being of the child, level of inclusion of the child, role of professional workers in the level of inclusion of the child in kindergarten.

UVOD

Kot vzgojiteljico v Predšolskih oddelkih s prilagojenim programom (v nadaljevanju POPP), v katerega so vključeni otroci s posebnimi, se me je letošnje šolsko leto področje dobrega počutja in vključenosti otrok še posebej dotaknilo, predvsem zato, ker se je oddelek, v katerem sem pričela delati, oblikoval na novo in so se vanj vključevali otroci, ki prej niso obiskovali vrtca, ali pa so zaradi svojih specifičnih potreb doživljali nizko vključenost v redne oddelke vrtca. Že v uvajalnem obdobju me je tako skrbelo dobro počutje otrok, prav tako pa smo na ravni strokovnih aktivov vrtca pričeli spremljati to področje in zato sem ugotovitve želela aplicirati tudi na otroke izven POPP. Dobro počutje otrok v oddelku in s tem tudi visoka stopnja vključenosti otroka, se na dolgi rok odražata na ravni zagotavljanja kakovosti v vrtcu, kakovost predšolske vzgoje pa je definitivno cilj, h kateremu moramo strmeti vsi pedagoški delavci v vrtcu. Za celostni in optimalni razvoj otroka je tako nujno, da se v vrtcu dobro počuti in, da razvije dokaj visoko stopnjo vključenosti. Le tako lahko popolnoma sprejema vse vsebine, dejavnosti in aktivnosti, ki v vrtcu potekajo. Menim, da imamo ključno vlogo pri tem strokovni delavci v oddelkih, zato je o tem potrebno govoriti in to tudi poudarjati, saj prevečkrat prelagamo odgovornost na starše ali otroke. Dejstvo je, da smo strokovni delavci v vrtcu tisti, ki vsakodnevno otroka sprejmemo, mu nudimo varnost, nego in vzgojo. Otroku moramo priti na proti in vzpostaviti takšen odnos, da bo otrok do nas vzpostavil varno

navezanost. Zato je nujno, da se prične ozaveščanje o tej temi in se s tem dvigne tudi raven kakovosti v vrtcu.

Dobro počutje in vključenost kot procesna kazalca kakovosti v vrtcu

Kakovostna predšolska vzgoja zajema visoko stopnjo zagotavljanja kazalcev na strukturni, procesni in posredni ravni. Predvsem procesna raven je tista, ki se dotika področij, ki so izrednega pomena za otrokovo optimalno učenje in razvoj. Govorimo o področju dobrega počutja in vključenosti, o pozitivnih socialnih interakcijah med otroki, o socialni občutljivosti in odzivnosti strokovnih delavcev, o spodbujanju otrokovih spoznavnih dejavnosti, o rabi govora in komunikacije, razvojni ravni igre, vzgojnih stilih, sodelovanju med zaposlenimi, sodelovanju med vrtcem in starši ter o profesionalnem razvoju (Marjanovič Umek, Fekonja in Bajc, 2005, str. 12). Leavers (v Marjanovič Umek, Fekonja in Bajc, 2005, str. 21) se pri raziskovanju kakovosti v predšolski vzgoji osredotoča na procesno raven, predvsem na dva kazalca, in sicer na dobro počutje otroka in vključenost otroka. Meni, da je v prvi vrsti strokovni delavec oziroma vzgojitelj tisti, ki ima vlogo zagotavljanja obojega. Sklepamo torej lahko, da je otrok, ki se v vrtcu dobro počuti in dosega visoko raven vključenosti, bolj dovzeten za učenje in tako razvija svoje potencialne na različnih področjih delovanja (komunikacija, socialno-emocionalne veščine, kognitivne sposobnosti). Razlog, da se v vrtcu otrok ne počuti dobro, da ne dosega določenih veščin, znanj in spretnosti, gre torej iskati predvsem na ravni vrtca širše, ožje seveda

znotraj oddelka, ki ga vodi strokovni delavec. Uvid v stopnjo dobrega počutja in vključenosti nam lahko da opazovanje le tega preko različnih lestvic, pomembno pa je predvsem samoopazovanje s strani strokovnih delavcev in zavedanje svoje vloge in pomena pri tem (Marjanovič Umek, Fekonja in Bajc, 2005, str. 1). Veljavni Kurikulum za vrtce je zasnovan na podlagi učinkiljne in procesno-razvojne strategije kurikularnega načrtovanja (Kovač Šebar in Hočevar, 2018, str. 109). Tudi načelo razvojno-procesnega pristopa Kurikuluma poudarja otrokov vsesplošni duševni in telesni razvoj in učenje samega procesa učenja, katerega cilj je spodbujanje otrokovih lastnih strategij dojetanja, izražanja in razmišljanja (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 9). Ponovno tako poudarjamo pomen procesnih kazalcev.

Vloga strokovnih delavcev pri zagotavljanju dobrega počutja in vključenosti otroka v vrtec

Na tej točki se sprašujemo, kaj so torej lastnosti strokovnega delavca v vrtcu, ki bi si jih želeli, da bi zagotavljali čim višjo vključenost otroka in s tem širše tudi kakovost predšolske vzgoje. Menim, da mora biti strokovni delavec empatičen, iskren v odnosih, komunikativen, pristen, strokoven, znati mora opazovati svoje delo in ga evalvirati, ga nadgrajevati in se stalno strokovno izpopolnjevati. Vloga strokovnega delavca v vrtcu je ključnega pomena za otrokovo dobro počutje in vključenost v vrtec. Strokovni delavec je ob staršu tista odrasla oseba, s katero otrok, vključen v vrtec, preživi največ časa. Strokovni delavec v okviru kurikuluma načrtuje dejavnosti, skrbi za

spodbudno učno okolje, dnevno sodeluje s staršem otroka, spremlja otrokov napredek, omogoča otroku prostor za njegove pobude in zanimanja in preko prikritega kurikuluma skrbi tudi za pozitivno klimo v igralnici in oddelku. Pri ugotavljanju procesne ravni kakovosti je tako poseben poudarek namenjen tudi otroku v vzgojnem procesu, njegovemu počutju, vključenosti, odzivnosti, ki je povezana z vzgojiteljevim ravnanjem, socialnim odzivanjem, komunikacijo ter rabo govora in zagotavljanjem varne navezanosti (Marjanovič Umek, Fekonja in Bajc, 2005, str. 21).

Varna navezanost na vzgojitelja

Če je uvajanje v vrtec bilo ustrezno izpeljano, je strokovni delavec tudi oseba, na katero se je otrok varno navezal in zmoget ločitev od starša (Marjanovič Umek in Zupančič, 2020, str. 300). V strokovnem delavcu najde zaupnika, nekoga, ki mu pomeni varno zavetje, nekoga, ki mu nudi toplino in varnost. Brez naštetega je težko graditi dobro počutje. Otroku, ki ni razvil varne navezanosti, bo imel težave pri odhodu v igralnico, pri vključevanju v aktivnosti, verjetno bo tudi manj samoiniciativen, prav tako bo manj vstopal v interakcijo z odraslo osebo in vrstniki, kar vpliva tudi na kvaliteto odnosov, ki jih otrok vzpostavlja v vrtcu. V tem vzdušju bo otrok težje razvil pripadnost skupini, kar bo vplivalo tudi na njegove odnose z vrstniki, na njegovo stopnjo angažiranosti in aktivacije ter tudi na njegovo samopodobo.

Pomen ustrezne komunikacije in pozitivnih interakcij

Otrok pri vsakodnevem prihodu in odhodu v vrtec opazuje tudi komunikacijo med staršem in vzgojiteljem. Če je ta odnos korekten, komunikacija ustrezna in sproščena, to tako doživlja tudi otrok. Če otrok pozitivno doživlja interakcije starša in strokovnega delavca, to prav tako povezuje s pozitivnim dojetjem vrtca, kar posredno prav tako vpliva na višjo raven vključenosti otroka. Tudi Kurikulum za vrtce predvideva, da je strokovni delavec v vrtcu oseba, ki je v svoji komunikaciji in vedenju zgled za otroke (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 12). Kurikulum v poglavju o otroku v vrtcu poudarja tudi pomembnost interakcij med otroki in med otroki in odraslimi v vrtcu. To zajema pogostost pozitivnih interakcij z otroki (dotik, pogled, nasmeh, prijem), odzivanje na otrokova vprašanja in prošnje, spodbujanje k razgovoru in udeležnosti, pozorno in spoštljivo poslušanje, uporaba pozitivnih navodil, preusmerjanje neustreznega vedenja, spodbujanje ustrezne neodvisnosti glede na razvojno stopnjo otroka, spodbujanje otroka k delitvi idej in lastnega počutja. Vse naštetu prispeva k ugodni socialni klimi v oddelku, znotraj katere se ustvarjajo pogoji za dobro počutje otroka v vrtcu (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 12).

Opazovanje in samoevalvacija

Pomemben element zavedanja svoje vloge pri zagotavljanju dobrega počutja in vključenosti otroka v vrtec strokovnega delavca je tudi dobro opazovanje in samoevalvacija. Povečanje vloge evalvacije in

kritičnega razmišljanja pri načrtovanju življenja in dela v vrtcu je z razlogom eden izmed ciljev kurikuluma za vrtce (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 5). Opazovanje otrok in samoevalvacija sta torej ključ do uspeha. Seveda postati dober opazovalec terja svoj čas, pa vendar se moramo zavedati, da lahko otroke bolje razumemo oziroma poznamo, če znamo opazovati njihovo vedenje, spretnosti, znanje in tudi čustva. Potrebno je načrtno in sistematično opazovanje (Petty, 2016, str. 1). Smiselno si je pripraviti oziroma oblikovati lestvico za opazovanje, ki zajema določene procesne kazalce in tako opazovati posameznega otroka znotraj skupine. Preko opazovanja in beleženja lahko hitreje ugotovimo, na kateri točki je otrok in kako mu lahko omogočimo še večjo stopnjo dobrega počutja in vključenosti. Ob opazovanju otroka pa je nujno, da se zavedamo tudi svojega dela, svojih pristopov, metod dela in evalviramo tudi to, da bi lahko morebiti kaj spremenili, popravili ali izboljšali v korist vseh udeležencev. Kajti odgovornosti ne gre prelagati na otroke in njihovo počutje, saj smo kot odrasle osebe in strokovni delavci sami odgovorni za pripravo prostora in vsebin.

Spodbudno učno okolje

Oblikovanje spodbudnega učnega okolja mora biti prioriteta, prav tako pa je od strokovnega delavca odvisno kolikšno mero samoiniciativnosti bo dopustil pri igri otrok in kako bo vstopal v komunikacijo z njimi ter dopuščal prehajanje med dejavnostmi, prostori in načini igre. Govorimo torej o organizaciji zdravega,

varnega in prijetnega prostora, ki zagotavlja zasebnost in intimnost, fleksibilnost v prehajanju in spreminjanju igralnih kotičkov in dejavnosti (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 13).

Kompetence in lastnosti strokovnih delavcev

Vican, Ledić in Radeka (2022) so preučevali standardizacijo pedagoškega poklica in kompetence pedagoških delavcev na Hrvaškem. Ugotavljajo, da so ob kompetencah, ki oblikujejo profesionalni aspekt vzgojitelja, pomembne tudi nekatere osebnostne lastnosti, ki vplivajo na odnos med otroki in vzgojitelji. Empatičnost, odgovornost, komunikativnost, zanesljivost in etičnost so lastnosti, ki transformirajo profesionalno vlogo pedagoga od administratorja k vlogi reflektivnega praktika. Ob vsem tem seveda ne gre zanemariti pedagoškega takta, ki naj ga premore vsak strokovni delavec v vrtcu. Na nas pedagoških delavcih pa je tako odgovornost, da se zavedamo pomena zgoraj naštetih kompetenc in, da če pri sebi ne prepoznamo določenih osebnostnih lastnosti, ki bi prispevale h kakovosti predšolske vzgoje in s tem k dobremu počutju in vključenosti otrok, iščemo orodja, delavnice in izobraževanja, ki nam na tem področju lahko pomagajo. Mogoče lahko razmislimo tudi o drugačni profesionalni poti, ki ima zajema manj neposrednega dela z otroki in več oblikovanja posrednih vsebin.

ZAKLJUČEK

Ugotavljam, da se pomena vloge strokovnega delavca pri dobrem počutju in vključenosti otrok v vrtcu zaenkrat še premalo zavedamo. Na poti k ozaveščanju le-tega je stremenje h kakovosti v vrtcih, znotraj katere se preko procesnih dejavnikov ukvarjamo tudi z vlogo vzgojitelja pri dobrem počutju in vključenosti otrok v vrtcu. Torej lahko sklepamo, da dokler se bomo trudili za kakovost v vrtcih, se bomo preko tega posredno trudili tudi za dobro počutje in vključenost otrok v vrtcu. Glede na svoje izkušnje kot strokovna delavka v vrtcu in glede na raziskano v članku zaključujem, da se vloga strokovnega delavca pri zagotavljanju dobrega počutja in vključenosti kaže v večih aspektih našega delovanja. In sicer, pomembno je, da strokovni delavci pripravimo spodbudno in bogato opremljeno učno okolje in da skrbimo za učinkovito organizacijo dela v oddelku. Kot drugo je pomembno, da ustvarjamo pozitivno klimo in prijetno vzdušje preko pozitivnih interakcij in s tem razvijamo občutek pripadnosti. Kot tretje moramo skrbeti, da omogočamo pobudo otrok za izbiro in potek dejavnosti in igre, torej skrbimo za aktivno vključenost otrok. In kot zadnje ostanimo rahločutni in upoštevajmo občutke in potrebe otrok ter tako prispevajmo k dobremu počutju otrok v oddelku. Stremeti moramo k temu, da otrok v vrtcu dosega čim višjo raven dobrega počutja in posledično tudi višjo raven vključenosti. Otroku, ki dosega visoko raven obojega, bo omogočen optimalen in celostni razvoj in bo tako lahko dosegal

meje svojih zmožnosti, tako v predšolskem obdobju kot ob prehodu na naslednjo raven izobraževanja.

Viri in literatura

1. *Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo.
2. Kovač Šebart, M. in Hočevar A. (2018). Ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti vrtcev v Sloveniji – sistemska analiza in podatki o stanju. *Sodobna pedagogika*, 69(135), 106–132.
3. Marjanovič Umek, L., Zupančič M. (2020). Dojenček in malček. V *Razvojna psihologija*, 1. zvezek (str. 183). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske Fakultete.
4. Marjanovič Umek, L. , Fekonja U. in Bajc, K. (2005). *Pogled v vrtec*. Ljubljana: Državni izpitni center.
5. Petty, Karen (2016). *Developmental milestones of young Children*. Saint Paul, MN: Readleaf Press.
6. Vican, D., Ledić J. in Radeka I. (2022). *Odgojno-obrazovni diskurs pedagogije*. Zadar: Sveučilišče u Zadru.

Bralni nahrbtnik v vrtcu

URŠKA ZUPANČIČ

ursy.zupancic@gmail.com

Povzetek: Članek z naslovom *Bralni nahrbtnik v vrtcu* je sestavljen iz treh poglavij. V prvem smo opisali branje v vrtcu. Želeli smo opomniti na to, kako pomembno je glasno branje v vrtcu in domačem okolju. V drugem poglavju smo se osredinili na medgeneracijsko branje, saj se bralna kultura prenaša tudi s tako obliko sodelovanja. V tretjem, najbolj obširnem poglavju, pa smo predstavili projekt Bralni nahrbtnik. Projekt smo izvajali v vrtcu od januarja do junija. Glavni cilj projekta je bil spodbuditi otroke in (stare) starše k prebiranju kakovostnih knjig ter med tem doživljati ugodje, veselje in zabavo. Pri starejših otrocih smo več pozornosti namenili tudi spodbujanju k samostojnemu pripovedovanju.

Ključne besede: bralni nahrbtnik, branje, vzgojitelj, (stari) starši

Abstract: The article entitled Reading Backpack in Kindergarten consists of three chapters. In the first, we described reading in kindergarten. We wanted to remind you how important reading aloud is in kindergarten and at home. In the second chapter, we focused on intergenerational reading, as reading culture is also

transmitted through this form of cooperation. In the third, most extensive chapter, we presented the Reading Backpack project. We implemented the project in the kindergarten from January to June. The main goal of the project was to encourage children and (grand)parents to read quality books and experience pleasure, joy and fun while doing so. For older children, we also paid more attention to encouraging independent storytelling.

Keywords: reading backpack, reading, educator, (grand)parents

UVOD

Otroci se v vrtcu s knjigami srečujejo vsakodnevno. Kot vzgojiteljica se zavedam, da je knjiga možnost in pot spoznavanja sveta. Zato imajo v naši igralnici knjige prav posebno mesto – knjižno polico. Otrokom so tako na voljo ves čas, da lahko opazujejo različne knjige, njihove ilustracije, pripovedujejo vsebino zgodbe prijateljem ali pa poslušajo pripovedovanje prijatelja. Odrasli se trudimo z lastnim zgledom in vodenimi dejavnostmi omogočiti usvajanje pozitivnega in spoštljivega odnosa do knjig. Ker smo želeli spodbuditi tudi bralno kulturo, družinsko branje ter okrepiti vezi med vrtcem in družino smo se odločili, da se priključimo projektu Predšolska bralna značka. Ta se je v zadnjem obdobju zelo razširil, saj ga izvaja veliko vrtcev po celi Sloveniji.

Branje v vrtcu

V današnjem času je pomemben kazalnik kvalitete vzgojno-izobraževalnega dela spodbujanje bralne kulture. Kurikulum za vrtce (1999) bralno kulturo uvršča v področje jezika. Najbolj je poudarjen pomen poslušanja in razumevanja besedil ter »branje« oz. pripovedovanje otrok ob ilustracijah. Seveda pa lahko branje, da je bolj zanimivo, povežemo tudi z drugimi kurikularnimi področji. Pri izvajanju kakovostnih dejavnosti so nam lahko v veliko pomoč cilji, ki so opredeljeni v Kurikulumu za vrtce (1999) v poglavju jezik. Pri pedagoškem delu nam je lahko v veliko pomoč knjiga *Otrok v vrtcu*:

Priročnik h Kurikulu za vrtce, avtorice L. Marjanovič Umek. V njem so opisane jezikovne dejavnosti, ter književna vzgoja v vrtcu.

Jezikovno vzgojo v vrtcu moramo razumeti v širšem pomenu besede. Torej kot spodbujanje razvoja slovnične zmožnosti, književno in knjižno vzgojo ter predopismenjevanje (Kranjc, 2003). V članku smo se osredinili predvsem na književno vzgojo. Kranjc (2003:51) navaja, da:

Bistveni pri bralni vzgoji sta namreč dve komponenti – zavedanje, da je pismenost po eni strani funkcionalna, saj nam omogoča, da se najdemo v svetu, po drugi strani pa nam pismenost lahko nudi tudi estetske užitke, če seveda beremo z razumevanjem in se ne ukvarjamo le s tehniko pisanja.

Branje in pripovedovanje bi morala biti po vsakodnevna dejavnost, saj spodbujata komunikacijo, ki pa je temelj za vse druge aktivnosti oz. dejavnosti otrok. Kot smo omenili v uvodu, imamo v naši igralnici knjižno polico, ki je na voljo vsem otrokom. Kurikulum za vrtce (1999) pravi, če želimo ustvariti spodbudno učno okolje potrebujemo primerno razporejen in opremljen prostor. Zato se v igralnici vsi trudimo, da je naša knjižna polica vedno urejena. S strokovno sodelavko skrbiva za primeren vzgled otrokom, npr. vedno pospraviva knjigo na pravo mesto, s knjigo ravnavamo spoštljivo ... Otrokom so na naši knjižni polici na voljo različne knjige in revije. Pri izboru knjig in revij upoštevava otrokove predloge in želje. Pomembno se nama zdi tudi, da otrokom ponudiva različne vrste

bralnega okolja npr. knjižnica, vrtec, zunaj na prostem, domače okolje ...

Glasno branje otrokom omogoča vpogled v strategije bralnega razumevanja in razviti strategijo razumevanja, ki jim je kasneje v pomoč, ko berejo samostojno. Zato moramo vzgojitelji in starši v čim večji meri podpirati otroke k razvijanju in uporabi osnovne sposobnosti razumevanja. Osnovne aktivnosti ob knjigah so torej: glasno branje otrokom, »branje« (pripovedovanje) otrok ter aktivna udeležba otrok v aktivnostih, ki se nanašajo na vsebino (Grginič, 2005). Torej zgodnje branje in uvajanje v pripovedovanje pozitivno vpliva na otrokovo bralno zmožnost. Na ta način lahko otrokom pomagamo, da postanejo bolj samozavestni pri branju in pripovedovanju, hkrati pa bogatijo tudi svoje besedišče. Da bi optimalno dosegli vse to, pa ne smemo zanemariti dejstva, da se je potrebno na vsako branje zgodbe vedno v naprej dobro pripraviti. Hkrati pa bi radi izpostavili tudi, da je zelo pomembno, da otrokom knjigo predstavimo na zanimiv način, da mu bo poslušanje prijetno. Tu naj omenimo še, da nimajo vsi otroci enakih bralnih spodbud doma. Zato je pomembno, da tistim otrokom, ki imajo v domačem okolju manj bralnih spodbud, posvetimo več časa. Zaželeno je, da mu knjigo preberemo tudi individualno, ter se ob prebiranju le-te z njim pogovarjamo o prebrani vsebini. Tako bo otrok krepil zaupanje vase in v svoje zmožnosti pripovedovanja.

Medgeneracijsko branje

Povezovanje mlajše in starejše generacije imenujemo medgeneracijsko sodelovanje. Medgeneracijsko branje povezuje različne generacije, da si preko kakovostnih pravljic in zgodb izmenjajo znanje in izkušnje. V predšolskem obdobju je otrok še posebej dovzeten za privzganje moralnih vrednot. S tem, ko želimo povezati generacije med seboj, krepimo tudi pozitivne odnose med ljudmi, empatijo ter čut za drugega (Koselj, 2013). Medgeneracijsko sodelovanje je vzajemno. Starejši prenašajo izkušnje in modrosti na otroke, otroci pa starejšim (po)vrnejo radost in veselje. Spodbujanje medgeneracijskega branja razumemo kot različne dejavnosti znotraj družine, pri katerih sodelujejo različne generacije in se skupaj učijo. V procesu opismenjevanja in vzgajanja mladih bralcev ima veliko vlogo tudi otrokova družina. Zato je pomembno, da pri delu upoštevamo načelo sodelovanja s starši. Ena izmed mnogih oblik spodbujanja branja je zagotovo Bralni nahrbtnik.

Otrok ob knjigi razvija in bogati različna področja razvoja. Otrokom v vrtcu lahko omogočimo spodbudno bralno okolje, vendar pa je pomembno tudi domače bralno okolje.

Pri projektu Bralni nahrbtnik smo želeli okrepiti vezi med starimi starši in vnuki, ter tako spodbuditi družinsko branje in s tem zagotoviti spodbudno bralno okolje. Knaflič (2002) pravi: »Spodbude staršev v veliki meri izhajajo iz njihovih lastnih družinskih izkušenj,

kaže pa se, da se raven pismenosti ter bralna kultura prenašata medgeneracijsko.« S projektom smo želeli okrepiti medsebojne vezi med otroki in njihovimi družinami ter spodbuditi sobivanje in druženje. Vzgojiteljeva naloga pri izvedbi projekta je bila, da starše ozavesti, da lahko oni ali drugi družinski člani pomembno prispevajo k bralni pismenosti.

Projekt Bralni nahrbtnik

Kot vzgojiteljica se zavedam, da je bralna kultura zelo pomembna. Pomembno pa je tudi, kako in na kakšen način spodbujamo branje v družini. Hanuš (v Blatnik Mohor, 2003) izpostavlja, da:

Za večji učinek pri razvijanju bralne kulture v družbi bi bilo koristno, če bi bilo še več oblik spodbujanja branja, namenjenih različnim starostnim skupinam otrok. Številne vzgojiteljice v svojih skupinah izvajajo raznovrstne oblike spodbujanja branja, neodvisno bolj ali manj vodenih projektov. Tvrstni primeri kažejo visoko stopnjo avtonomnosti, strokovnosti in živost izvajalk. Njihove bralne spodbude izhajajo iz potreb, zanimanja, vzgibov ... otrok v skupini.

Prav zaradi različnih oblik spodbujanja branja smo se odločili, da se v vrtčevskem letu 2022/2023 vključimo v projekt Bralna značka. Letega v vrtcih poimenujemo najrazličnejše. V naši skupini smo se skupaj z otroki odločili, da ga bomo poimenovali Bralni nahrbtnik.

Osrednji cilj projekta je bil spodbuditi (predvsem) družinsko branje. Starši ali stari starši imajo pomembno vlogo pri omogočanju spodbudnega okolja za otrokov stik s knjigo.

Kot sem že omenila, imajo nekateri otroci bolj spodbudno bralno okolje od drugih. Strokovni delavci v vrtcih moramo, pri izvajanju takšnih projektov, pomisliti tudi to, da je branje med ljudmi različno razširjeno. Zato si moramo zastaviti cilje, ki jih starši lahko uresničijo. Če si zastavimo previsoke cilje, ki jih ne morejo doseči vsi starši, jim to lahko povzroči občutek krivde in neuspešnosti. To pa je ravno nasprotno od tistega, kar smo želeli doseči s projektom Bralni nahrbtnik.

Na prvem roditeljskem sestanku smo starše seznanili s projektom Bralni nahrbtnik. Povedali smo jim, da bodo bolj natančna navodila dobili napisana tudi preko spletnega sistema za obveščanje staršev, prav tako pa jih bomo priložili zvezku, v katerega bodo (oni ali stari starši) beležili vtise prebranega. Dobronameren nasvet, ki smo ga namenili staršem, je bil osredinjen na samo branje otroku. Seznanili smo jih, naj (stari) starši razmislijo kdaj in kako otroku prebrati zgodbo, saj si je za branje potrebno vzeti čas ter v tem uživati. Pomembno je, da skušamo v otroku vzbuditi prijetno doživljanje prebranega. Tako bo otrok spoznal, da je pridobivanje znanja lahko zanimivo.

Glavni cilj Bralnega nahrbtnika je bil spodbuditi otroke in (stare) starše k prebiranju kakovostnih knjig ter med tem doživljati ugodje, veselje in zabavo. Hkrati pa pridobivati pozitiven odnos do literarnih del. Eden izmed ciljev pa je bil tudi spodbujanje otrok k samostojnemu pripovedovanju. Ta cilj je bil osredinjen predvsem na starejše otroke v skupini.

Pri izvajanju projekta smo upoštevali razlike med otroki v skupini. Nekateri otroci prihajajo iz jezikovno bolj spodbudnega okolja kot drugi. Primerna zahtevnost in usmerjenost ciljev nam omogoča, da otrok pokaže interes za dejavnost in v njej vztraja. Notranja motivacija otroka je eden izmed najpomembnejših dejavnikov uspešnega učenja (Domicelj, 2003). Knjige, ki smo jih ponudili otrokom, so bile skrbno in premišljeno izbrane za vsakega otroka posebej. Izbrali smo take zgodbe, ki so bile primerne otrokovi starosti in razvoju. Upoštevali pa smo tudi kriterije za izbor kakovostnega bralnega gradiva, ki jih navaja Haramija (2017), in sicer pri izboru moramo biti pozorni na:

- kakovost dela (spoznavna, etična in estetska vrednost besedila in ilustracij),
- skladnost s kurikulumom,
- razmerje med branjem domače in prevedene literature ter klasične in sodobne literature,
- vsebinsko primernost glede na starost otroka,
- obliko knjige,

- dolžino besedila,
- upoštevanje drugih dejavnikov (npr. letni čas, interes otroka ...).

Otrok je v predšolskem obdobju večino časa v vlogi poslušalca. Sam še nima dovolj avtonomije pri izboru knjig, ki bi jih želel poslušati, zato je odvisen od posrednikov – torej odraslih, ki mu berejo oz. izbirajo knjige. Odrasli, ki imamo že razvite kompetence bralne pismenosti, bi si morali odgovoriti na naslednja vprašanja: kaj in kdaj bomo brali otroku, kolikokrat in kako dolgo mu bomo brali, ali mu bomo sploh brali ipd. (Medved Udovič, 2011). Tako bomo lažje otroku omogočili spodbudno bralno okolje.

V nadaljevanju bomo predstavili potek projekta Bralni nahrbtnik. V naši skupini smo z izvajanjem začeli v mesecu januarju. Nahrbtnik, z vsemi potrebščinami, je potoval od družine do družine. V njem so bile tri, skrbno izbrane, knjige in Zelenčkov zvezek, za beleženje občutkov in vtisov ob prebiranju knjig. Vanj so otroci/starši/stari starši narisali risbo, nalepili fotografijo, zapisali vtise ... Otrok in njegova družina so imeli teden dni časa, da so prebirali knjige v nahrbtniku, nato pa si je otrok izbral eno knjigo, ki jo je kasneje, sam ali skupaj s (starimi) starši, predstavil prijateljem v skupini. Načrtno, enkrat na teden – ob petkih - smo izvajali bralna srečanja. Vsako srečanje je bilo drugačno in posebno, saj je imelo svojevrsten pridih.

Kadar so otroci sami predstavljali knjige, smo bili pozorni na to, da smo jim zastavljali primerna vprašanja. Odrasli otrokom med branjem ali kot pomoč pri otrokovem pripovedovanju zastavljamo različna vprašanja. Mlajšim otrokom lahko zastavljamo vprašanja zaprtega tipa, kjer bo otrok zgolj potrdil ali ovrgel vprašano misel. Pri starejših otrocih pa je bolj smiselno, da jim postavljamo vprašanja odprtega tipa – torej začnemo z vprašalnici kdo, kaj, zakaj, kako ... Otroka s tem spodbudimo k razmišljanju in boljšemu razumevanju vsebine. Ob prebiranju knjig se pogosto pojavlja vzorec medsebojnega sodelovanja v naslednjem vrstnem redu:

- »usmerjanje pozornosti (»Poglej!«);
- Spraševanje (»Kje je kuža?«);
- Poimenovanje (»Doma.«);
- Povratna informacija (»Ne, ni doma. V trgovino je šel.«).« (Marjanovič Umek in Zupančič v: Blatnik Mohar, 2003).

Kadar pa so stari starši ali starši predstavljali, smo opazili zelo različne načine vključevanja otroka k pripovedovanju. Nekateri otroka niso vključevali in so knjigo zgolj prebrali sami. Večina pa je otroke vključevala k pripovedovanju, in sicer s spodbudnimi vprašanji, da so otroci čim več pripovedovali ob ilustracijah.

Ko je otrok zgodbo uspešno predstavil prijateljem, je nalepil svoj znak v bralno hišico. Bralna hišica je bila sestavljena iz kartončkov, na katere so otroci nalepili svoj znak, na njih smo zapisali naslov

predstavljene knjige, ter nalepili tudi fotografijo, ko sam ali s (starimi) starši pripoveduje zgodbo otrokom v vrtcu. Izbiranje otrok, kdo bo naslednji odnesel domov bralni nahrbtnik, je bilo za otroke zelo pomembno. Da smo se izognili slabi volji otrok pri določevanju, smo se dogovorili, da bomo otroke izžrebali. Tisti, ki je predstavil zgodbo, je nato izžrebal naslednjega otroka. Ta trenutek je bil za večino otrok zelo vznemirljiv. Otroci so bili v pričakovanju novega otroka.

Skupno je v projektu Bralni nahrbtnik sodelovalo 20 otrok. Pozitivno nas je presenetil odziv (starih) staršev na povabilo v vrtec. Povabilu se je odzvalo kar 9 starih staršev ter 1 mamica in 1 očka. Vse skupaj se je bralnih srečanj udeležilo kar 11 starih staršev/staršev. Tistim otrokom, katerih se (stari) starši niso mogli udeležiti srečanja sva pri prebiranju in predstavitvi knjige pomagali, da je bila tudi za njih prijetna in ne stresna izkušnja.

Otroci so se na njih pripravljali s prav posebnim pričakovanjem in jih temu primerno tudi doživljali. Otroci različno doživljajo poslušano vsebino. Dolinšek – Bubnič (1999: 46) pravi: »Branje in pripovedovanje sta aktivnosti, ki sta v svoji osnovi gibanje (ust, obraza, celega telesa) in zato sprožita notranje gibanje občutkov, ki se kaže in izraža kot zunanje gibanje pri poslušalcu in samem bralcu oz. pripovedovalcu.« Opazovanje otrokovega gibanja nam je lahko torej v veliko pomoč pri razumevanju njegovega doživljanja. Ob opazovanju le-tega lahko strnemo, da so bili odzivi otrok na bralni

nahrbtnik zelo pozitivni. Srečanja so bila za nas, tako otroke kot strokovne delavke, zelo dragocena, saj smo poleg pripovedovanja in poslušanja zgodb okrepili tudi vez med vrtcem in družino.

ZAKLJUČEK

Branje in pripovedovanje sta v predšolskem obdobju zelo pomembna, saj spodbujata jezikovni in intelektualni razvoj. S projektom Bralni nahrbtnik smo želeli spodbuditi družinsko oz. medgeneracijsko branje. Na koncu lahko sklenemo, da smo želene dosegli. Prav tako smo pri veliki večini otrok realizirali cilj – spodbujanje otrok k samostojnemu pripovedovanju. Opazili smo tudi, da otroci bolj pogosto sami izražajo željo po tem, da bi prebrali kakšno knjigo, ter večkrat zgodbo, ob ilustracijah, pripovedujejo prijateljem. Za konec bi rada poudarila, da naj odrasli kot pripovedovalci oz. bralci zgodbo otrokom posredujejo z žarom v očeh in veseljem v srcu. Na ta način bomo pri otrocih vzbudili navdušenje za samostojno ukvarjanje s knjigami.

Viri in literatura

1. Blatnik Mohor, M. (2003). *Beremo skupaj*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
2. Dolinšek Bubnič, M. (1999). *Beri mi in se pogovarjaj z menoj. Priročnik za kreativno uporabo otroških slikanic*. Ljubljana: Epta.
3. Domicelj, M. (2003). Vrtec – okolje, ki spodbuja. V: *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 44–48). Ljubljana: Mladinska knjiga.
4. Grginič, M. (2005). *Porajajoča se pismenost*. Zbirka Zrenja. Domžale: Izolit.
5. Haramija, D. (2017). V objemu besed, razvijanje družinske pismenosti. V D. Haramija (ur.), *Književnost v predšolskem obdobju* (str.23–30). Maribor:

Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. Pridobljeno s <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/268>

6. Knaflič, L. (2002). Kako družinska pismenost vpliva na pismenost otrok. *Psihološka obzorja* 11/2, 37–52.
7. Koselj, V. (2013). Medgeneracijsko sodelovanje osnovnošolcev s starejšimi. V *Turizem, izobraževanje in management: soustvarjanje uspešne poslovne prihodnosti*, 4. znanstvena konferenca z mednarodno udeležbo, 24.–25. oktober 2013, Portorož: zbornik povzetkov. Koper: Založba Univerze na Primorskem. Pridobljeno s: <https://zalozba.upr.si/ISBN/ISBN%20978-961-6832-53-3.pdf>
8. Kranjc, S. (2003). Jezikovna vzgoja v vrtcu. V: *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 49–52). Ljubljana: Mladinska knjiga.
9. Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Urad RS za šolstvo.
10. Marjanovič Umek, L. (2001). *Otrok v vrtcu (Priročnik h kurikulu)*. Maribor: Obzorja.
11. Medved Udovič, V. (2011). Večrazsežna pismenost izziv sedanjosti. *Razvijanje različnih pismenosti*. Ur. M. Cotič, V. Medved Udovič, S. Starc. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče. Univerzitetna založna Annalis (Knjižnica Annalis Lududs). 37–45.

Efektivnih petinštirideset minut

NINA ŽELEZINGER, *prof. slov.*

nina.zelezinger@sckr.si

Povzetek: V članku želimo predstaviti, kako pomembna je pri pouku aktivna vloga dijaka. V nadaljevanju so predstavljene strategije, s katerimi je dijak čim bolj vključen v učni proces. Da lahko dijak pri pouku kar se da efektivno izkoristi svoj čas in s tem zasleduje cilje trajnostnega pomnjenja, ga mora učitelj kot moderator pouka pri tem ustrezno spodbujati, usmerjati in aktivirati. Pri tem se moramo zavedati, kako pomemben vpliv ima učitelj pri vzpostavljanju razredne klime, ki jo skupaj z dijaki soustvarja. Medsebojno spoštovanje med obema deležnikoma je predpogoj, ki ga morata izpolnjevati, da lahko inovativne učne metode uspevajo. Dejstvo je, da si dijaki želijo razgibanih šolskih ur, zato jih mora učitelj znati vedno znova motivirati in sprožiti njihovo aktivnost, saj se vsakodnevno srečuje z izzivom nemotiviranosti najstnikov.

Ključne besede: vključenost dijakov, vloga učitelja, inovativne učne strategije, sodelovalno učenje, učna motivacija

Abstract: In this article, we want to present how important the active role of the student is in the lesson. In the following, are the strategies to maximise student engagement in the learning process. In order to make the most efficient use of students' time in lessons and to achieve the goals of sustainable memorization, the teacher, as facilitator must encourage, support, guide and activate the student in this way. In this context, we need to be aware of the important influence that the teacher has in establishing the classroom climate that he or she creates together with the students. Mutual respect between both stakeholders in this process is a prerequisite for innovative learning methods to succeed. The fact is that students want lively and varied school hours, so teacher must be able to motivate students and trigger their activity again and again, as he or she is faced with the challenge of teenagers' lack of motivation on a daily basis.

Keywords: student involvement, teacher's role, innovative learning strategies, collaborative learning, learning motivation

UVOD

Učitelji se v sodobni šoli vedno bolj spopadamo z izzivi nemotiviranosti dijakov za sodelovanje in učenje. Živimo v moderni družbi, v kateri imamo mladostnike, ki si sveta brez interneta ne predstavljajo. Velikokrat slišimo: »Mladina je zasvojena z mobilniki in internetom.« Ker je uporaba mobilnih naprav v zasebne namene med poukom prepovedana, se večkrat zdi, da smo dijakom vzeli vse bistvo, zato pogosto postanejo pasivni. Dijakom je zato treba pripraviti privlačen in atraktiven pouk, da vzbudimo njihovo zanimanje in jim povečamo motivacijo za učenje. Sodobni pouk dandanes vedno bolj teži k uporabi dinamičnih metod poučevanja in spremenjeni vlogi učitelja in dijaka, kjer učitelj ni več predavatelj, temveč oblikovalec pouka, dijaki pa se mu v različnih fazah pridružujejo kot njegovi sooblikovalci. Menimo, da lahko dijake spodbudimo k sodelovanju, razmišljanju in motiviranosti pod pogojem, da smo se jim kot učitelji željni približati, jim prisluhniti in jih razumeti, s pozitivno naravnostjo sprejemati nove oblike in metode poučevanja ter kreirati zanimiv in osmišljen pouk. Z domiselno načrtovanimi didaktičnimi strategijami tako prispevamo k povečani motivaciji, spodbujamo ustvarjalnost in izboljšujemo učno klimo. Z vsem tem lahko celostno vplivamo na dijaka. V nadaljevanju prispevka bomo predstavili, kako aktivno sodelovanje pri književnem pouku, poglobljanje v književno doživetje, ki zajema ravni utemeljevanja, primerjave in vrednotenja, ter spodbujanje tvorjenja

poustvarjalnih besedil pomagajo ustvariti književni pouk zanimiv in kratkočasen.

Razredna klima

Bistvo pozitivno naravnane razredne klime med dijaki in učitelji so predvsem dobri medsebojni odnosi in spoštovanje ter sproščena komunikacija. Kot učiteljem so nam najbrž nekateri dijaki že vsem postavili vprašanje: »Kje in zakaj bom to snov potreboval?« To vprašanje me je ves čas preganjalo v smislu, kako narediti književnost, ki nekatere dijake ne zanima, atraktivno in kratkočasno.

Predvsem moramo poudariti, da je predpogoj za delo v razredu dobra razredna klima. Učiteljev pristni stik, naklonjen odnos, želja, da ima vsak dijak pozitivno oceno, pohvala ali celo nagrada dajejo dijaku občutek večvrednosti in motivacijo za učenje. Dijaki bodo tako osredotočeni na koristi in ne na slabosti pouka ter njegovega namena.

Učenci so navadno zelo kritični do učiteljeve priprave na pouk, njegovega sloga poučevanja, jasnosti in doslednosti ter objektivnosti ocenjevanja. Zelo radi tudi ocenjujejo, kako smo zanje sposobni pripraviti zanimiv pouk. Neposredna motivacija je navadno učinkovitejša, saj si zapomnimo stvari, ki nas bolj zanimajo. Z delom pa obenem raste zanimanje za nadaljnje delo, ki vodi do višjega učnega uspeha. Kompetenten učitelj je torej vodja, ki učenca pripravi

do tega, da naredi nekaj, ker on sam tako želi, in ne zato, ker tako želi učitelj (Petrović, 2015, str. 105–106).

Vloga učitelja in vključenost dijakov v učni proces

Živimo v času pospešenih sprememb sodobnega sveta, zato se tudi v izobraževanju kaže potreba po inovacijah. Naši mladostniki odraščajo v drugačnem svetu, kot smo živeli mi, in sicer v okolju sodobne tehnologije. Dijaki zato pri pouku potrebujejo dinamiko in ne monotonije. Učitelji smo tako postavljeni pred izziv, kako torej ob vsem tem ohraniti celostni pristop k poučevanju in narediti pouk dovolj zanimiv, da bo našim mladostnikom pustil pozitiven vtis in ga bodo doživeli kot prijetno izkušnjo. Premalokrat se zavedamo, kako pomembno vlogo imamo učitelji v njihovih življenjih, čeprav se včasih temu ne zdi tako. Smo tisti, ki dijake usmerjamo, spodbujamo in jim svetujemo. Veliko je odvisno od nas samih, kako se bomo na pouk pripravili oz. se potrudili zanje, saj dijaki hrepenijo po pozornosti in pripadnosti. Zelo cenijo, če zanje pouk pripravimo drugače, saj jim to daje občutek pomembnosti. Tako lahko hitro zabrišemo mejo med pasivnim in aktivnim sodelovanjem dijakov. Že sama diskusija lahko dijake pripravi k sodelovanju, če jim zastavljamo vprašanja višje ravni: utemelji, razčleni, primerjaj, vrednoti ... Na tovrstna vprašanja jim je najtežje odgovarjati in imajo ob zaključku šolanja težave, če jih na njih ne pripravljamo že v prvem letniku. Pridobljeno znanje bodo tako znali uporabiti, nadgraditi in razviti. Če se osredotočimo na pouk književnosti, je zelo pomembno, da pri interpretaciji umetnostnih

besedil ne preskočimo faze novih nalog, kjer lahko dijaki svoje znanje še aktualizirajo in se tako poglobijo v književno doživetje.

Prav tako se moramo zavedati, da imajo različne metode in oblike poučevanja, vključevanje učencev v razredno interakcijo, pravičnost pri ocenjevanju, izražanje pričakovanj in oblikovanje povratnih informacij zelo pomemben učinek. Učitelj ima tako nedvomno vpliv na možnost oblikovanja pouka in spodbujanja motivacije pri učencih (Razdevšek, Pučko, 2013). Kerndl (2010, str. 106) zatrjuje: »Tradicionalne metode učenja z enosmernim podajanjem znanj ne zadovoljujejo vse večjih potreb po ustvarjalni družbi. Nadomestiti jih morajo metode, kjer bo dovolj pozornosti posvečene tudi refleksiji, presoji, odzivu in sodbi mladega človeka.« Kerndl opozarja tudi na to, da je treba narediti prehod od poučevanja k učenju učenja, saj mora biti v sodobni šoli spremenjena vloga učitelja in učenca, kjer v središču ni več učitelj, temveč učenec. Učitelj naj torej spremeni svojo tradicionalno vlogo posredovalca znanja v organizatorja, moderatorja in svetovalca učnih okoliščin, ki spodbujajo samostojno učenje (prav tam).

Načrtovanje aktivnosti

Splošni cilj književnega pouka je, da se dijaki na ravni razmišljujočega bralca usposablajo za branje in interpretacijo literarnih besedil, ki jih doživljajo, razumevajo, aktualizirajo ter vrednotijo. Cilje predmeta tako učitelj z dijaki uresničuje v sklopu štirih sporazumevalnih

zmožnostih: pogovarjanja, poslušanja, branja in pisnega izražanja (Katalog znanja, 2010). Pri skrbnem načrtovanju vseh treh dejavnosti, ki jih bomo v nadaljevanju predstavili, smo se osredotočili na naslednje operative cilje:

- razumevanje in doživljanje prebranih besedil;
- izražanje lastnega mnenja in utemeljevanja po branju;
- tvorjenje vodenih interpretacij in predstavitev;
- razvijanje zmožnosti govorjenja (predstavitev) in poslušanja;
- pogovor s sošolci in učiteljem.

Po opravljenih dejavnostih so bili pričakovani naslednji dosežki/rezultati:

- Dijaki razvijajo svojo zmožnost razumevanja, povzemanja in vrednotenja prebranih besedil.
- Dijaki znajo interpretirati besedilo in prepoznati tiste temeljne literarnozgodovinske značilnosti ter literarne prvine, ki mu pomagajo k boljšemu razumevanju besedila.
- Dijaki so zmožni v pogovoru s sošolcem (ali učiteljem) izraziti svoje doživljanje ter razumevanje prebranega in tvorjenega besedila.
- Dijaki izražajo utemeljena lastna stališča o besedilu.
- Dijaki uspešno izvedejo predstavitev pred sošolci in učiteljem.

Nameni učenja, ki smo jih z dijaki ustvarili skupaj in jih zapisali v e-učilnico, so bili naslednji:

- Sprejemam in razčlenjujem umetnostna besedila. Svoje razumevanje dokažem s tem, da literarno delo interpretiram in ga povežem z značilnostmi obravnavanega obdobja.
- Tvorim vodeno interpretacijo, predstavitev in poustvarjam ob prebranih umetnostnih besedilih.
- Izvedem uspešno predstavitev (o interpretaciji literarnega dela).
- Aktivno sodelujem pri skupinskem razpravljanju (o obravnavanih literarnih delih).

V nadaljevanju bomo predstavili didaktične strategije in posamezne izseke dela v lanskem in letošnjem šolskem letu v različnih srednješolskih izobraževalnih programih.

Izvedba aktivnosti

Interpretacija književnega dela

Namen prve dejavnosti je, da se dijaki kot snovalci pouka z lastno aktivnostjo pripravijo na izvedbo predstavitve določenega literarnega dela. Dijaki se samostojno razdelijo v dvojice ali skupine z največ štirimi dijaki. Prva faza dejavnosti je določitev namenov učenja in kriterijev, ki so dijakom vodilo pri ustvarjanju in pripravi predstavitve. Pri ustvarjanju so v večji meri svobodni, vendar se jim lahko vseeno v pomoč ponudi nekaj iztočnic. Elementi, iz katerih mora biti zgrajena vsaka predstavitev, so naslednji: uvod, avtor,

interpretacija dela in sinteza, namenjena sošolcem. Na samem začetku predstavitve lahko dijaki na spletu poiščejo fotografijo, ki nakazuje sporočilnost besedila, za sošolce lahko pripravijo križanko, rebus ali uganko z nizom besed, kjer naštevajo motivne in tematske prvine besedila. Nekateri so predstavili glavni problem s pomočjo igre vlog ali ilustracij. V nadaljevanju so v večji meri sledili intervjuji s književniki z naslovom *Kdo sem bil*, nastale pa so tudi pesmi o avtorjevem življenju oz. načinu pisanja. Jedro predstavitve zajema strnjene značilnosti literarnega dela oz. interpretacijo. Nekateri so jo predstavili z refleksijo, argumentiranjem, s povzetkom ugotovitev, z lastnim mnenjem, s poistovetenjem z literarno osebo v obliki pisma, s primerjavo z življenjem/drugim literarnim delom/osebo kot dokazom razumevanja besedila ipd. Po uspešno izvedeni predstavitvi, ki zajema vse zgoraj opredeljene elemente, sledijo vprašanja za sošolce. Dijaki so jih najraje pripravili v aplikaciji *Kahoot!* ali pa so jih nanizali v svoji predstavitvi. V kvizu so z veseljem sodelovali vsi dijaki, sama pa sem po potrebi postavila še dodatna vprašanja. Vprašanja za sošolce morajo biti vsebinske narave, da ponujajo možnost interpretacije besedila in njegovih slogovnih prvin. Po končani aktivnosti so dijaki odložili svojo predstavitev v e-učilnico, kjer je bila dosegljiva in v pomoč pri učenju vsem v oddelku. Dejavnost lahko uporabimo ob koncu tematskega sklopa, ko dijaki na tak način utrjujejo snov ali pa pri usvajanju novih vsebin. V tem primeru dijak sam raziskuje književno delo, učitelj pa ga spodbuja, usmerja in dopolnjuje.

Slika 1: Ilustracije dijakov – motivi iz obravnavanih literarnih del

Vir: Lasten

Slika 2: Primeri vprašanj, ki so jih dijaki pripravili za svoje sošolce v aplikaciji

Kahoot!

Vir: Lasten

Refleksija po obravnavanih lit. delih

Za učinkovit didaktični pristop, kot je sodelovalno učenje, se lahko učitelj odloči pri usvajanju novih učnih vsebin ali pa utrjevanju tematskega sklopa. Dijakom ponudimo delovni list, ki zajema vprašanja višje ravni: dokažite, primerjajte, utemeljite, pojasnite ... Pri sestavljanju tovrstnih delovnih listov se lahko učitelj naveže tudi na 3. gradnik bralne pismenosti, imenovan *Razumevanje koncepta bralnega gradiva*. Eden izmed elementov gradnika je celostno branje multimodalnih besedil (Mršnik idr., 2022), kar pomeni, da nam lahko s kančkom kreativnosti slikovno gradivo služi kot sporočilo oz. motiv določenega literarnega dela, ki ga lahko dijaki aktualizirajo. Namen

tovrstnih nalog je »branje fotografij« in primerjava z literarnim besedilom, kar lahko spodbudi zanimivo diskusijo, učitelj pa pri tem od dijakov prejme kvalitetno povratno informacijo o njihovem razumevanju, pogledu in sprejemanju določenega literarnega dela. Vsak izmed dijakov mora imeti v skupini svojo vlogo in nalogo, kar pomeni, da je znotraj skupine vsak dijak soodvisen in odgovoren posameznik. Učitelj poda navodila za reševanje učnega lista, določi vodjo diskusije, zapisovalca, časomerilca ter poročevalca. Sledi razvrščanje dijakov po skupinah. Te vloge učitelj vsakič znova menja, prav tako člane znotraj določene skupine, saj je pomembno, da pridejo v ospredje tudi tišji ali neaktivni dijaki. Slednji se morajo soočiti s svojimi vrstniki, kar jim pred ostalimi člani skupine vzbuja občutek dolžnosti sodelovanja, saj brez njihove učinkovite vloge naloga ne bo opravljena. Medtem ko dijaki medvrstniško sodelujejo, učitelj prehaja med skupinami in tako spremlja njihovo delo. Stališča si lahko zapisuje in vodi dnevnik o njihovi aktivnosti. Vodja skupine vodi pogovor tako, da ponudi vsakemu udeležencu priložnost replike; zapisovalec med diskusijo zapisuje skupne odgovore; časomerilec pazi na čas, ki ga je za določeno nalogo določil učitelj; poročevalec pa v času skupne diskusije v imenu skupine podaja mnenje.

Spodaj prikazujemo primere učnih listov z namenom utrjevanja znanja tematskih sklopov *Evropski realizem in od romantike k realizmu na Slovenskem*.

4. ura sodelovalnega učenja
Razmišljanje o obravnavanih lit. delih

1. Sporočili katerih obravnavanih lit. del bi lahko sovpadali s spodnjima fotografijama? Utemeljite.

a)

Vir: <https://www.kdusport.com/family/straznj-sunrise-family-packsafe/family-at-sunset/>

b)

Vir: <https://www.dnevnik.si/105/novinarstvo/20katstrofa/>

Slika 3: Učni list

Vir: Lasten

2. Poišči podobnost med novelo V zemljiški knjigi in povestjo Četnje v jeseni.
3. Najdete mogoče tudi podobnost med zgoraj omenjeno novelo in ciklom Obrabi?
4. Preberite spodnja odlomka in razmiselite, s katerim obravnavanim lirskim besedilom bi ju lahko primerjali. V dokaz izpišite verz in povedi, ki nosijo isto sporočilo.

a) 1. odlomek (Visoška kronika, e-knjiga)

samo najstarejši ostali doma. H koncu je prišla Agata – naj je preteklo še toliko let, še danes jo vidim, kako je stopila iz mestne jetešnice na svetli zrak. Ni nosila druge oblike nego dolgo, do nog ji segajočo belo srajčko, katera se je tu in tam prijemala deviških udov njenega deviškega telesa. Bila je podobna nebeškemu angelu, posebno še zato, ker so ji nespleteni rumeni lasje obsipali tanko postavo. Če se je prestopila, smo videli, kako se ji je tresla noga, in če je sapa zaigrala s

Tilka

VISOŠKA KRONIKA

BESČDA

srajčico – moj Bog! so se opazile tudi črne lise na obeh belih nogah, kjer so jo bile ožalile težke železne verige. Pa se je vsledar sramejljivo sklonila, da bi pridržala belo obleko, da bi se ne mogla vzdigovati. Jezus in Marija! Morda je vendarle hodila po stezi, katera je vodila k smrti, in to v najlepšem dnevu, ko ga ni bilo oblačka na božjem nebu in ko je sonce sijalo, kakor bi se hotelo smejati nad njo, ki je toliko trpela.

2. ura sodelovalnega učenja (Razmišljanje o obravnavanih delih)

1. Ali se ni bolje izogniti odgovornosti, kot jo prevzeti?

S katerim slovenskim realističnim delom bi lahko povezali zgornjo poved? Utemeljite svoj odgovor na zgornje vprašanje.

2. Kakšno zgradbo ima novela *V zemljiški knjigi*?

3. Dokažite, da je delo *Tilka* značajevka.

4. Po čem se deli *Tilka* in *Deseti brat* oddaljujeta od Levstikovega lit. programa *Popotovanje od Litije do Čateža* in v katerih delih sledita Levstikovim napotkom?

5. V berilu poiščite odlomke 1. slovenskega romana in ugotovite, za kateri tip pripovedovalca gre v danem delu. *Namig: tak tip pripovedovalca se pojavi tudi v obravnavanem delu iz evropskega realizma. Katerem?*

6. Dramska tehnika v drami *Nora* je analitična. V katerem slov. delu se taka zgradba tudi pojavi in o čem analitična zgradba pripoveduje?

7. Na spodnji povezavi vas čaka odlomek iz *Tilke*. Preberite in preoblikujte ga v sodobnost. Razmislite, kje se bo zgodba odvijala, kako bo Tilka potoval k dekletu, kako ga bo preganjal strah in s čim boste vzbudili smeh pri bralcih/poslušalcih/sošolcih. Besedilo lahko zaigrate ali ga napišete.

<https://eucbeniki.sio.si/slo9/2393/index1.htm>

Slika 4: Učni list

Vir: Lasten

Ko napoči čas diskusije, poročevalci skupin podajajo svoje ugotovitve in z učiteljem – usmerjevalcem – preverjajo svoje rešitve. Učitelj lahko poljubno izbira poročevalce določenih skupin, da strnejo svoje ugotovitve, izmenično poziva tudi poročevalce drugih skupin k dopolnitvi odgovorov/mnenj. Pogovor o obravnavanih literarnih delih učitelj po presoji (glede na razumevanje dijakov) pogloblja. Sledi izmenjava mnenj. Ostali dijaki dopolnjujejo svoje odgovore na delovnem listu.

Ugotavljamo, da je tak način utrjevanja celotnega sklopa uspešno izveden in koristen, saj dijaki z odgovarjanjem na vprašanja na vseh ravneh razumevanja, s samostojnim povzemanjem, z interpretiranjem in s primerjavo obravnavanih literarnih del dokazujejo svoje razumevanje snovi.

Dnevnik branja

Kot tretjo strategijo in s tem tudi možnost izboljšanja ocene pri književnosti smo dijakom ponudili možnost poustvarjanja po obravnavi literarnega dela v mapi *Moje misli, moje sanje – popeljem te v branje*. Namen naloge je predvsem spodbujati ustvarjalnost in motivacijo za poglobljanje v književno doživetje.

Dijak si je lahko s kvalitetno oddano in napisano domačo nalogo za vsa obravnavana literarna dela na tak način izboljšal končni učni uspeh. Mapo smo uporabili pri tematskem sklopu *Drugačni in zaznamovani* (v triletnem izobraževalnem programu). V uvodnem delu mape so dijaki morali na spletu poiskati čudne, posebne fotografije. Svoje delo so nadaljevali s poustvarjanjem – lahko so napisali drugačen konec literarnega dela, literarni osebi svetovali ali se poistovetili z njo, zapisali refleksijo po branju, napisali spis na temo drugačnosti in nalogo zaključili s kratko primerjavo vsaj treh literarnih del. V štiriletnem izobraževalnem programu pa so dijaki najprej poiskali fotografijo, ki predstavlja motiv ali sporočilo

določenega literarnega dela, v nadaljevanju pa se prav tako poslužili aktualizacije literarnega dela po lastni izbiri.

MOJE MISLI, MOJE SANJE – POPELJEM TE V BRANJE IZDELKI z FB

»čudne, drugačne in posebne« fotografije

Vstavi jih – ilustriraj ali poišči na spletu.

Poustvarjanje po Vsakem prebranem delu (moji predlogi):

- Drugačen konec lit. dela
- Nasvet lit. osebi
- Kaj bi stori, če bi bil na njegovem mestu (poistovetenje z lit. osebo/lirskim subjektom)?
- Aktualizacija lit. dela (primerjava z drugim/s svojim življenjem, osebnostališče, družbeni vidik)
- Refleksija po branju

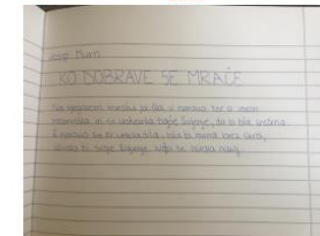
Predlogi za kreativno pisanje

- Zakaj sem drugačna/posebna?
- Čudaki in posebnosti v družbi
- Drugačnost je zakon
- Kaj zame predstavlja drugačnost, posebnost?

Ob koncu sklopa

Kaj imajo skupnega posebneži v obravnavanih literarnih delih (primerjava vsaj treh lit. del)?

Josip Murn: *Ko dobrave se pragače*.

Ivan Minatti: *Nekoga moraš imeti rad*

Slika 5: Dnevnik branja

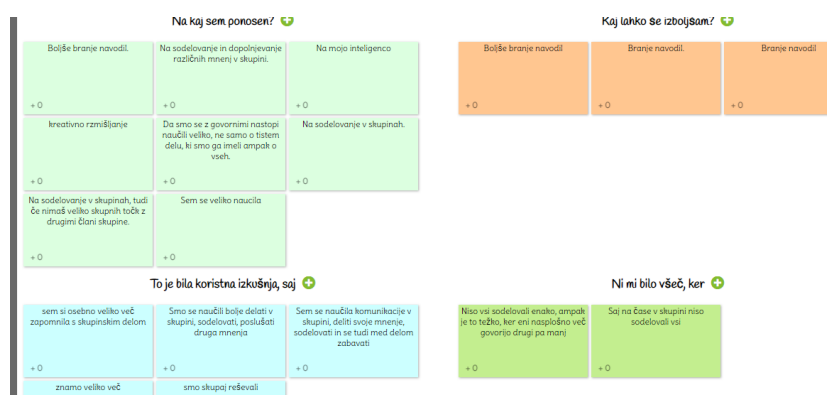
Vir: Lasten

Evalvacija aktivnosti

Zaradi pomembne vrednosti povratne informacije velikokrat ob koncu sklopa v aplikacijah *Forms* in *IdeaBoardz* izvedemo samorefleksijo s pomočjo naslednjih vprašanj in nedokončanih povedi:

- Na kaj sem ponosen?
- Kaj lahko še izboljšam?

- To je bila koristna izkušnja, saj ...
- Ni mi bilo všeč, ker ...

Slika 6: Odgovori dijakov v aplikaciji IdeaBoardz

Vir: Lasten

Dijaki dejavnosti pozitivno vrednotijo. Menijo, da so se naučili poslušati drug drugega in sprejemati tudi drugačna mnenja, še vedno pa so se v skupini pojavljali dijaki, ki niso vseskozi sodelovali. Zaradi takih pasivnih dijakov je treba člane znotraj skupine menjavati. Najbolj nas je tudi presenetila povratna informacija o tem, da so dijaki sami prišli do spoznanja, kako pomembno je natančno branje navodil pri tovrstnih vprašanjih višje taksonomske ravni.

V nadaljevanju so zajeti najpogostejši odgovori dijakov na vprašanja, ki smo jih zastavili s pomočjo naslednjega kratkega vprašalnika o delu pri slovenščini.

- Opiši, kakšen se ti je zdel letos pouk slovenščine.
- Kaj ti je bilo najbolj všeč?
- Ali se ti je zdelo tvoje lastno raziskovanje literarnega dela in poustvarjanje v mapii *Moje misli, moje sanje* koristno? Utemelji.

Najpogostejši odgovori dijakov:

»To leto so mi bile najbolj všeč predstavitve. Ker smo morali delati skupinsko, mi ni bilo dolgočasno.«

»Bilo mi je zelo všeč, saj smo bili vsi sproščeni in več smo imeli skupinskega dela.«

»Všeč mi je bilo, ker smo znanje književnosti utrjevali z govornimi nastopi in smo si lahko na tak način hitreje zapomnili celotno snov.«

»Skupinsko delo je koristno, saj si lahko med seboj pomagamo. Že med samo pripravo na govorni nastop sem se veliko naučila.«

»Tak potek dela mi je zelo všeč. Skupaj smo ustvarjali dokument *Moje misli, moje sanje*, najbolj všeč pa so mi bili delovni listi, ki smo jih skupinsko reševali, na listu pa smo imeli zapisane bistvene stvari. Tako se doma ni bilo treba veliko učiti.«

»Tak pouk se mi je zdel zelo koristen, saj sem lahko tudi poustvarjala in podajala svoje mnenje. V samo snov sem se zato bolj poglobila in sem jo tako bolje razumela.«

»Učni listi, ki jih dobimo pri skupinskem delu, so mi zelo všeč, ker sami delamo in iščemo podatke. Na njih je potem zapisana vsa pomembna snov, ki se jo laže naučimo.«

»Skupinsko delo mi je všeč, ker vsak nekaj ve – tako se veliko naučimo drug od drugega.«

»Mapa Moje misli, moje sanje je zelo koristna. Zelo veliko sem se naučila. To bi lahko bilo obvezno – imeli bi že vnaprej vajo za maturo.«

»To leto nisem imela nobenega odpora do učenja slovenščine, saj sem se veliko bolj znašla, ker smo morali delati in razmišljati sami. S tem sem si več zapomnila.«

»Mapa Moje misli, moje sanje mi je bila všeč, saj smo morali poiskati tudi slike. S tem smo izrazili svojo kreativnost.«

»Zelo so mi bile všeč predstavitve, saj je vsako interpretacijo najprej utemeljil predstavitelj, potem pa še učitelj.«

Ugotavljamo, da smo s strategijami aktivne vloge dijaka pouk popestrili. Dijaki so se na učno uro učinkovito pripravili in prevzeli svoj del odgovornosti v učnem procesu. Prav tako smo s kreativnimi metodami spodbudili njihovo ustvarjalnost. Dijaki predvsem opažajo, da si na tak način snov bolje zapomnijo, zato se jim pred ocenjevanjem ni treba toliko učiti. Odgovarjajo, da so uram z zanimanjem sledili, saj so morali biti aktivni. Dijaki radi delajo skupinsko, saj se tako drug od drugega učijo. Pohvalili so tudi dnevnik branja, saj so z lastnim raziskovanjem veliko spoznali. Če literarnega dela niso poznali, niso mogli poustvarjati. S sprotnim učenjem so si prihranili čas, da se jim kasneje pred spraševanjem ni bilo več treba veliko učiti.

ZAKLJUČEK

Dejstvo je, da učna motivacija dijakov vse bolj upada, zato je vloga učitelja v sodobni šoli še toliko bolj pomembna. Dijaki si želijo biti aktivni, ne marajo monotonega pouka, od nas pa pričakujejo spodbudo in razumevanje. Ugotavljamo, da vključenost dijakov v učni proces z uporabo dinamičnih metod pozitivno vpliva na učinkovito koncentracijo dijakov in jim dokazuje, da pouk književnosti vendarle ni tako naporen. Dijaki spoznajo prednosti takega pouka, saj razvijajo svoje veščine sporazumevalnih zmožnosti, pri izvedbi govornega nastopa so sproščeni in tako krepijo samozavest, pri presojanju in podajanju lastnega mnenja dobijo občutek večvrednosti in navsezadnje izboljšujejo učni uspeh. Kot učitelji imamo velik vpliv, kako rutino poučevanja razbiti z ustvarjalnostjo in razgibanostjo naših ur. Pouk naj bo torej vse manj usmerjen v golo podajanje znanja in naj vsebuje čim več atraktivnih metod, zaradi katerih bodo dijaki motivirani, učenje pa bo tako osmišljeno, saj bo v večji meri ostalo v šoli.

Viri in literatura

1. Cornelius-White, J. (2007). Learner-Centered Teacher-Student Relationships Are Effective: A Meta-Analysis. *Review of Educational Research*, 77(1), 113–143.
2. Kerndl, M. (2010). Učno okolje, ki omogoča kakovostno samostojno učenje. *Revija za elementarno izobraževanje*, 3(2/3), 105–119.
3. Krkač Hedžet, M., Hodak, M., Ivšek, M., Kastelic, S., Končina, M., Vogel Krakar, M. idr. (2010). Katalog znanja. Slovenščina. Pridobljeno s <http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2011/programi/Ssi/KZ-1K/katalog.htm>

4. Lazzarich, M. (2021). Učinkovite strategije učenja i kreativne metode poučavanja hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi. *Školski vjesnik*, 70(1), 273–305.
5. Mršnik, S., Bone, J., Bačnik, A., Bizjak, C., Fekonja, R., Golob, N. idr. (2022). *Spodbujanje razvoja pismenosti v vrtcu in šoli (str. 13–23)*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
6. Petrović, Z. (2015). Kreativne in inovativne metode poučavanja: ključ do kakovostnega pouka ter odnosa med učiteljem in učencem. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, 13(3), 103–115.
7. Razdevšek Pučko, C. (2013). *Vloga motivacije v učenju in poučevanju*. Pridobljeno s http://www.solazaravnatelj.si/wp-content/uploads/2013/03/Cveta-Razdevsek-Pucko_Vloga-motivacije-v-ucenju-in-poucevanju.pdf
8. Rot Vrhovec, A. (2015). Sodelovalne učne oblike pri jezikovnem delu pouka slovenščine v osnovni šoli. *CEPS Journal*, 5(3), 129–156.

NAVODILA ZA AVTORJE

Članki za objavo v strokovni reviji Realka naj praviloma obsegajo okoli 18.000 znakov s presledki ali okrog 2800 besed. Vse morebitne krajše ali daljše članke od teh omejitev bo uredništvo vzelo v presojo objave. Članek mora vsebovati povzetek s ključnimi besedami v slovenskem in angleškem jeziku, uvod in osrednjo vsebino, podprto z izsledki strokovne teorije, ki se odraža v praktičnem delu, na koncu zaključek ter viri in literatura.

V članku je lahko največ 5 slik/grafov, ki jih ustrezno označite pod sliko/grafom s podatki vira. Povzetek ima od 100 do 150 besed, ključne besede od 3 do 5 ključnih besed brez pike za ključnimi besedami. Razmik med vrsticami je poljubno 1,2 v celotnem besedilu, med ostavki je prosta vrstica, pisava je Calibri (telo), 12 pt, poravnava besedila obojestranska, literatura in viri so levo poravnani in razvrščeni po abecednem vrstnem redu z oštevilčenim seznamom (najmanj 5 virov).

Že objavljenih prispevkov, ki so v postopku presoje pri drugi reviji, ne sprejemamo v objavo. Ob oddaji članka podpišete tudi **Izjavo o zaščiti in odgovornosti prve objave samostojnega avtorskega strokovnega članka v strokovni reviji Realka**. Podatki o avtorju naj vsebujejo ime in priimek, strokovni naziv, naslov ustanove, domači naslov, telefonsko številko in elektronski naslov. Tematike revije ni določena, je pa osredotočena na vzgojo in izobraževanje. Glede na aktualnost pa bodo določene številke tudi tematsko določene. Revija izhaja enkrat na mesec, lahko tudi dvakrat ali trikrat.

Za objavo v reviji pišite na realka.izobrazevanje@gmail.com in posredovali vam bomo podrobnejša navodila glede pisanja.

Kako navajati vire in literaturo?

1. Boeren, E., Nicaise, J., in Baert, H. (2010). Theoretical Models of Participation in Adult Education: the Need for an Integrated Model. *International journal of lifelong Education*, 29(1), 45–61. **(članek v reviji)**
2. Bourdieu, P. (1979). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.
3. Cherry, K. (2020). *What is motivation?* Pridobljeno s <https://www.verywellmind.com/what-is-motivation-2795378>
4. Dovžak, K., Beltram, P., Možina, T., in Orešnik Cunja, J. (2014). *Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
5. Eurydice. (2018). *Strategija vseživljenjskega učenja*. Pridobljeno s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/lifelong-learning-strategy-77_sl
6. Frankl, V. (2020). *Človekovo iskanje najvišjega smisla*. Celje: Mohorjeva družba.
7. Gasser Krisper, M. (2017). *Izobraževanje učiteljev na osnovni šoli v Ljubljani* (diplomsko delo). Fakulteta za organizacijske vede, Maribor. **(enako magistrsko delo in disertacija)**
8. Inštitut Viktorja Frankla v Teksasu. (b. l.). *Viktor Frankl Institute of Logotherapy*. Pridobljeno s http://www.logotherapyinstitute.org/About_Logotherapy.html
9. Jereb, E., in Potokar, F. (2003). *Učna motivacija in ostali dejavniki uspeha na izpitih*. Kranj: Moderna organizacija.
10. Mirčeva, J., in Beltram, P. (2014). Odrasli udeleženci srednješolskega izobraževanja. V P. Beltram, N. Žalec, J. Mirčeva, in A. Turk, *Formalno izobraževanje odraslih v Sloveniji: odrasli v srednješolskem izobraževanju - položaj, kakovost, bodočnost* (str. 63–109). Ljubljana: Andragoški center RS. **(članek v zborniku)**
11. Mirčeva, J. (2018). Slovenski model udeležbe v izobraževanju v kontekstu mednarodne primerjave. V P. Javrh (ur.), *Spretnosti odraslih* (str. 103–116). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
12. Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji (ReNPIO). (2013). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 70/40.
13. Zakon o izobraževanju odraslih (ZIO-1). (2018). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 6/18.

Med tekstom se tudi sklicujete na reference in sklicevanje, povzemanje, citiranje naj bo urejeno dosledno tako med tekstom kot tudi potem v bibliografskem opisu na koncu članka. Pri vsem tem smo vam tudi v pomoč in podporo.